
TRACTATUS
De
CONSTITUTIONE
IMPERII
ROMANO-GERMANICI,
Auctore
IACOBO LAMPADIO IC.
LUGDUNI BATAVORUM
Ex officinâ IOANNIS MAIRE.
cIↄ Iↄ cxxxiv.

Tractatus
DE
REPVBLICA ROMANO-GERMANICA

Auctore

IACOBO LAMPADIO I C.

Accessit

Ejuſdem Diſcurſus de NATVRA NVMMI, & Interpretatio *L. 2. C. de Vſucap. pro Hered.*

Item

IACOBI AVGVSTI THVANI GERMANIÆ Deſcriptio ex eius lib. 2. Hiſtor.

In Viri Ampl. Consultissimique

IACOBI LAMPADII

I Cti

ET SERENISSIMO BRUNOVICENS. ET LUNEBURGENS. PRINCIPI à Consiliis secretioribus

DE

REPUBLICA ROMANO-GERMANICA

Tractatum.

TAlis erat nuper victrix Germania Romæ,
Quãdo per innumeros laus data staret avos,
Hac lege Imperii maiestas illa virebat.
Hoc orbis domitrix, hoc modo Cæsar erat.
Hactenus invicti, victores vicimus orbis,
Et lecta in nostro nomine Roma fuit.
Unum erat in fatis ut se Germania vincat.
Vincit,& invicta nunc cadit illa manu.
Ante tamen chartis faciem depingier istis
Iussit,& Imperii provida scripsit opes.
Tempus erit quondã, post cũ sua busta resurgens
Hinc repetet vultus, juraque prisca dabit;
Nunc nihil invictum propriis non occidit armis;
Vivit adhuc quicquid scripta papyrus habet.
Cerne vices mundi. Robur tandem omne fatiscit,
Et manet æternum quod levis aura movet.

H. CONRINGIUS.

Serenissimo PRINCIPI
ac Domino,

D. FRIDERICO ULRICO, DUCI BRUNSVICENSIUM ET LUNÆBURGENSIUM;

Domino meo Clementissimo.

SERENISSIME *Princeps, Dn. Clementissime, commemorat Historicus, Henrico Valesio, eius nominis secundo Galliarum Regi, dum Bononiæ degeret, allatum stupenda specie & natura lapidem; videlicet lumine & fulgore mirabiliter coruscantibus, quique totus veluti ardens incredibili splendore micuit, & jactis quoquo versus radiis,*

ambientem aërem luce, nullis ferè oculis tolerabili latissimè complevit, fuitque in eo cumprimis memorabile, quod terræ impatientissimus, si cooperiretur, sua sponte & vi facto impetu evolavit in sublime. Contineri verò includivè ullo loco angusto, ulla humana arte non potuit, ut nil nisi ampla liberaque loca amare videretur: Summa in eo puritas, eximius nitor, nulla sorde aut labe coinquinatus: figuræ species nulla ei certa, sed inconstans & momento commutabilis, cumque fuerit aspectu longe pulcerrimus, contrectari tamen sese impune non passus est, & diutius contra adnitentibus, aut obstinatius cum eo agentibus, incommodum attulit, quod quamplurimi multis spectantibus suo malo compererunt: Si quid ex eo enixius conando detractum fuit, non enim usque adeo intractabilis in eo erat durities, nihilo factus est minor. Huius vim ac virtutem esse

ad

ad quam plura cum utilem, tum præcipue iis, qui rempublicam moderarentur necessariam, aiebat hospes, qui lapillum attulerat, sed quam revelaturus non esset, nisi ingenti prius precio accepto, cuius magnitudine deterritus Rex opulentissimus hospitem dimisit. Mira mehercule & stupenda species, cuius similem vel unquam visam veteribus à nemine accepimus. Sed ut inaudita lapilli species suo præfulgido jubare mirabundos intuentium animos opplevit, ita mihi eius naturam & virtutem penitius contemplanti, mirifice ea ad nostræ reipublicæ figuram & conditionem incidere apparuit. Tanta enim est imperij nostri raritas, tantusque splendor, ut Salvator noster sub obtutu tam auspicatæ reipublicæ humanam naturam in divinitatis consortium longe longe rarissimo exemplo, adsciscere amaverit, ac multo multo splendidius lumen gentibus

accendere, cuius micantes radij in-durατura ſecula coruſcarent. Ille terræ impatiens in ſublime ſua ſponte exiliit; fugitque cuiuſque loci anguſtiam: ita imperij majeſtas non terræ filia, ſed à divino numine & ortus ſui primordia & progreſſus accepiſſe videtur, ac non terreno, ſed longe ſublimiori conſilio uſque dum conſtitiſſe; cuius notitiam nonniſi amplo feliciqué ingenio præditi imbiberint. Sed utinam, ut lapilli illius, ita & eximium imperij nitorem, nulla labe inquinatum aſſerere liceret. Inconſtans certe & mutabilis ſpecies apprime congruit; etenim ſi imperium ab incunabulis repetitum, per ſeculorum ad noſtram uſque ætatem decurſum, aliquanto politiori animo perquirimus; me Chriſte! quam variæ deprehenduntur metamorphoſes! Et gliſcit adhuc, ſed ſine grandi gradu, obductis meatibus imperij converſio, ac nobis ſe imprudentibus inſinuat;

nuat; quam quidem adhuc ſenſim irrepere, ferenda imprudentia neſciveris: at tot factarum noſtræ reipublicæ transfigurationum ignoratio, maximos fere ut minimos ſuperiori ætate ingenti & pernitioſo reipublicæ errore imbuiſſe cognoſcitur. Amæna quidem hæc præcipua civilis prudentiæ portio, & pulchra aſpectu eſt, adeoque quamplurimos ſui amore inflammat; at ubi ſemel animum illi dedideris, tam inexhauſtæ ſubito ſcientiæ, tum ſua ſponte reconditæ, tum confligentibus inter ſe DD. opinionibus magis impedita difficultas oboritur, ut Lapilli inſtar, quo enixius conando plus profeciſſe putes; plus tamen ſuperſit quod ignores, quam didiceris: adeo ſcilicet in hoc genere non minuitur diſcendi labor, ut ut enixiſſime conemur. Sed quo difficilius hic eſt conata perficere, eo hinc uberior utilitatis copia ad rempublicam redundat: Equidem haud ſcio, ecquid

in republica pluris esse possit, quam si principibus æque ac subditis his parendi, istis imperandi jura paterent. Docuit suos Salvator & conscientiæ rationem subditos ad imperata obstringere; at hic & hic impingitur, si vel quidvis principes imperaverint, vel subditos coëgerint imperata facere, ubi parendo naturam transilirent, vel præcepta divinitus. Et contra subditi, incumbentis sibi necessitatis ignari & in Deum & Principem, & adeo seipsos sunt injurij, si legitime imperata detrectent. Quisquamne igitur vel principum, vel subditorum juris publici peritiam, perennem reipublicæ utilitatem inficiaretur allaturam, quæ & imperandi potentiam definit, & gloriam parendi? Sed Rex opulentissimus nimio precio absterritus, dignam regio fastigio gemmam comparare minime sustinuit, etiamsi mercator salubrem regibus lapilli usum mirifice deprædicaret.

Mene

Mene igitur nec materiæ sublimitas deterruiſſet, nec amplitudo, ut & imperij noſtri initia & progreſſus, ac adeo veram moderni regiminis faciem, quæ tam imperij quam obſequij jura adumbraret, procul odio & amore, & denique ſine fuco depictam his pagellis includere, timidius ſuſciperem; cum facile præſagierit animus, hoc quicquid moliebar operis, non ab omnibus æque conſimili æquanimitate acceptum iri: idque ab iis præcipue, qui in republica noſtra ætatem verſati, juvenis in tam ſublimi materia, ſi non reprehenderent, conatum, uſum ſaltem requirerent. Pendebam animi, ſereniſſime Princeps, certus, hoc non neminem mihi neq; fateor, iniuria exprobraturum: ac cunctantius etiam huc animum appuliſſem: niſi dubitabundũ, veſtræ Serenitatis patrocinium confirmaſſet, cui propterea has meas pagellas inſcribere, volui dicam an debui, quod ſi quid è re

 dixiſ-

dixissem, tua id serenitas suo sibi jure vindicare videretur, quippe cuius sub obtutu & imperio & natus, & educatus ad præsentem vel tenuissimæ eruditionis modum profecerim, aut si usu adhuc imperitior alicubi impegissem, vestra mihi Celsitudo obumbraret. Accessit beatissimi iam animi principis Rudolphi, Reverendissimi, heu quondam Halberstadensium Episcopi, ac Fratris vestræ Celsitudinis dilectissimi: domini mei longe Clementissimi, nunquam ex animo delenda recordatio, cui me viginti duum annorum juvenem ex illustri Iulia accersitum vestra Celsitudo & Serenissima mater vidua, præceptorem fere ante quadriennium præfecerunt, ut sub Strenui, Nobilissimi ante ac prudentissimi Viri, Dn. Theodori Sigismundi Kropffii Schoningensis aulæ Capitanei: ac meo ductu & moderamine ad patriæ salutem, ac Serenissimæ Guelphicæ domus incrementem adolesce-

dolesceret. Cuius postquam heroicam indolem immitis Parca nobis omnibus eripuit, vel hoc Chartaceo munere satagere debui, ut tuæ Serenitatis consimilem mihi Clementiam accirem, quam & ex aula Studiorum gratia abeunti insigni liberalitate per generosum Principẽ benignissime impertivisti. Serenæ igitur fronte suscipe hunc subcisivi temporis praxeos in Camera Spirensi studio erepti partum, Clementissime Princeps. Cui vitam & felicitatem.

Vestræ Celsitudinis

Devotissimus

Subditus

IACOBVS LAMPADIVS
Leosteino-Brusvigius.

Dabam Spiræ Nemetum.

DE REPVBLICA ROMANO-GERMANICA Tractatus

IACOBI LAMPADII IC.
SERENISSIMI BRUNOVICENSIVM AC LVNEBVRGENSIVM DVCIS FRIDERICI ULRICI
Consiliarij intimi.

PARS PRIMA.

I. IURISDICTIO à jure, quod à jubendo, & dicere quod effectu teneat deducta, complures significationes in-

induit:latissime omnem regendę reipublicæ potestatem designat, cuius in quoquo imperio descriptio jus publicum dicitur. 2. Denotat potestatem quamlibet jure officii seu magistratus competentem : quo sensu ponitur *in l.7. §. fin. ff. de offic. proconsl.l.6. §.2. ff. de tutel. & 4. in Verrem:an hoc quisquam dubitabit , quin is venalem in Sicilia jurisdictionem habuerit, &c.* 3. Accipitur nonnunquam pro statuendi juris potestate. 4. Sæpius reddendi juris vim exprimit , & quidem præcipue in civilibus , nam criminalium potestatem receptiori significatu imperium appellarunt. 5. Ex partibus obiecti etiam facti cognitio jurisdictio dicitur, *in l. 5. ff. de re jud.* 6. Crebro statuendi iuris potestas , rarius exequendi hoc nomine indigitatur,unde quæ in statuendo jure magis quam exequendo

verſantur , magis juriſdictionis quam imperii dixerunt: *l.4. ff. de juriſdict.* 7. Ponitur etiam pro edicto vigore poteſtatis propoſito *l. 7. ff. de juriſd.* 8. Pro ipſa ſententia; *l.1. §.1. ff. ſi quis judicenti. l.3. ff. de offic. ejus.* 9. Invenias juſſum quoque magiſtratus juriſdictionem appellari. *l. 5. ff. de verb. oblig.* 10. Locus item perſonæ & cauſæ, quibus cuiusque juriſdictio circumſcribitur, hoc nomine veniunt; *l. 18. ff. de juriſd.* 11. Ius denique ipſum aliquando ita dictum reperitur §. 1. *Inſt. fideicomm.* promiſcuus autem vocabuli uſus pro ratione ſubjecti convenienter excipiendus eſt. Et potius ex re quam verborum figura ſignificatio eruenda.

2. Ut autem imperii Romano-Germanici juriſdictio, & adeo natura totius Reipublicæ, Cæſaris ac ſtatuum jura certius aliquando definiantur; age exorſi

orſi altius, principia ab ipſa natura repetemus.

3. Poſtquam igitur humanum genus ab illa primogenia puritate, qua id Deus optimus maximus ineffabili bonitate exornaverat, ut apprime ad regulam divinæ mentis congrueret, horribili ditoq; lapſu defecit: in tantā malitioſæ cupidinis, & perverſi animi abyſſum præcipitavit, ut effreni corruptæ mentis impotentia relictæ bonitatis, ac rectæ rationis igniculos præfocaret, ac indies rueret in deterius. Unde tandem ſumma cum infimis miſceri, æqua iniqua perinde haberi, latrocinia, cædes, adulteria committi, rationis ductum faceſſere, inſculptam divinitus animis legem violari, ac denique mortalium genus intercidere penitus, aut in extremam ſaltem nequitiam vergere oportuiſſet.

4. Hinc igitur factum eſt, ut

ſapientiores divinæ mentis reliquias libidinum ac cupiditatum lenociniis prorſus extinctum iri judicarent, niſi extrinſeca aliqua virtus effrenatam laſcivientis animi cupiditatem rectæ rationis moderamine domaret, ac poteſtatis vigore communem omnium ſalutem tutaretur: curaret animos virtute imbui: contra vero à turpitudine vitiorum pœnis, præmiisque abduceret; efficeret denique ne indomita mortalium improbitas communem generis humani incolumitatem conculcaret.

5. Unde cognoſcitur communem humani generis in hac civili vita beatitudinẽ, eſſe ultimum rerumpublicarum finem, qui reſpublicas inſtruat & metiatur, ponatque limites, quibus definita ſit imperii politici poteſtas, nec poſſit imperando progredi longius, quam hic finis patia-

patiatur, nisi velit in naturam impingere. Etenim ut in contẽplationibus subiectum adæquationis, sic finis in practicis disciplinis affectiones & qualitates determinat, ac quasi circumsepit.

6. Ergo quatenus quicquam huic fini deservit, ac per se illuc collimat, eatenus politicæ potestati subiectum est, quod vero hoc fine non continetur, id nec politico imperio succumbit, ac proinde quanta quanta politica potestas fine, quem diximus, definienda est.

7. Sed quoniam innumerus numerus per disiunctissimas oras diffusus, in unam civitatem coire, ac uno imperio digeri nequivit, pars coniunctione sanguinis, nonnulli vitæ consuetudine, quidam bello, alii alia ratione associati in unam civitatem coaluerunt, formamque sibi regiminis adaptarunt, prout tempo-

rum conditio permisit. Ac sic cuiusque civitatis felicitas civium salute describitur, perinde ut finis communis & summus omnium incolumitatem complexus est.

8. Cum vero homines civili beatitudine fruituri coiverint, eatenus rempublicam constituunt, quatenus ad civilem societatem apti sunt.

9. Sed cum ea vis ac ratio reipublicæ propterea inoleverit, ut indomitæ ac inquinatæ mentis affectus, tam à natura tracta ratione, quam propriis scitis temperaret, non solum recta justaque juberet, sed etiam cogeret invitos imperata facere, plecteretque, si qui delinquerent, ideo activa potentia præditos esse oportet, qui ad clavum constituti regere debent rempublicam.

10. Atqui, quia ex sententia Philosophi 6. & 9. Metaphys: activa

activa potentia est principium agendi in aliud, quatenus est aliud, facile intellectu est, passivam quoque potentiam requiri, quæ actionem recipiat.

11. Utraque autem potentia subiectum desiderat, in quo consistat, quocirca cum activam gerendæ reipublicæ potentiam aliis: aliis contra passivam ac obedientialem inesse oporteat, in proclivi est, hos passive se habere, & obsequii gloria fruisci, quamdiu constiterit reipublicæ compages.

12. Præterea passionis conditio est, perficere actionem non intercludere, unde subditos naturam concutere, patet, si improbo ausu contra magistratum iverint.

13. Nec dissolvitur hæc imperandi & parendi relatio, nisi respublica, cuius compagini innititur, funditus labefactetur, sive

destructa bello, sive tyrannide suppressa vel excisa divinitus.

14. Atteruntur sæpenumero imperia vi hostili, crebro etiam imperantium malitia, sed tum integritas afficitur, essentia adhuc incolumi, perinde ac aliqua pars corporis detruncatur vel læditur. Ex quo intelligi volumus subditos obsequii necessitate non liberari, quamdiu reipublicæ essentia non intercisa est, nec interest quicquam inter magistratus subordinatos & subditos cæteros, æque enim hi & illi ratione maiestatis passive se habent. Et quicquid obtinent potestatis seu jurisdictionis magistratus id per participationem à maiestate, in qua inest primo & formaliter, accipiunt, ipsi nihil proprii habentes. Etenim omnis magistratuum tam creatio quam jurisdictio à supremo, quem Maiestatem dicimus, dependet,

ac

ac idcirco eius intuitu passiva est.

15. Sed cum communis illa reipublicæ salus atque felicitas, sine justitia nec obtineri nec consistere possit: justitia autem vel circa res divinas, quatenus quidem civili societati deserviunt, vel humanas versetur, ac denique politica potestas constituta sit, ut ad propositum finem justitiam moderetur ac administret; idcirco & imperandi potentiam tam in cultu numinis constituendo consistere necesse est, quam in rebus profanis ad utilitatem publicam digerendis.

16. Et quidem in cultu numinis moderando certos maiestati terminos præfigere, maioris aliquanto negotii est: nec enim infula mitraque amiciveris principes, ut distincta magistratuum ac sacerdotum munia pariter susti-

neant. Sane Deus in Usia rege ostendit, quam minime sacerdotis officia regem decérent. Quot vero vel laudatos pietatis nomine reges reprehensos accepimus, quod non omnino excisis gentilium Deorum lucis templisque cultum veri numinis repurgassent. Sed demus operam, ut sua constet majestati, & certa sit in religionem potestas.

17. Consistunt igitur res divinæ vel in ipsis fidei præceptis, iisque vel instituendis vel conservandis, vel in constitutione externi cultus & ordinatione ministerii, vel in ipso verbi ministerio obeundo.

18. Fidei præcepta tradere non esse politici imperii vel inde patet, quod fides non sit affectio politica, videlicet fides non convenit homini quatenus ad politicam societatem appositus est, sed quatenus est cœlestis reipublicæ

blicæ civis, quæ vero politica non ſunt, ea nec politicæ poteſtati ſubſunt.

19. Sed quoniam vera religio civilis felicitatis nomen conſummat, & nihil æque ac incontaminata pietas rempublicam ſtabilit; divinarum legum conſervatio majeſtati incumbit: ut fere perinde ac legum à natura productarum, religionis divinitus traditæ cuſtodia, ad magiſtratus officium ſpectet. Atenim religionem politicam eſſe affectionem negavimus; qui igitur politica poteſtate ſervabitur? ſane quicquam majeſtatem poſſe amplius, quam externum cultum tueri, non dixero: atqui hanc cuſtodiam reipublicæ inprimis utilem ac politicam affectionem aſſerere non dubito. Et hinc Deut. 17. magiſtratui ſerio injungitur, ne patiatur fictitium cultum inoleſcere, ſed ſubditos ad cul-

tum divinitus inſtitutum conformet.

20. Nec conſervatio modo ſed & inſtitutio cultus exterioris ad majeſtatem præcipue pertinet,id quod Davidis ſanctiſſimi regis exemplo comprobatur,qui fere omnia ad cultum ſpectantia ordinavit. Et omnino quicquid per ſe ad civilem beatitudinem vel contra corrumpendam rempublicam ſpectat,id politicæ poteſtati ſubjicitur,ut ex fine reipublicæ liquet: quid vero pernitioſius reipublicæ acciderit, quàm pro vero cultu ſuperſtitionem irrepere, ſubditorum animos miniſtrorum extra orbitas & ſui muneris pomeria innata ambitione procurrentium, præſtigiis ac opinionibus imbui turbulentis:ac denique ſub obtutu religionis ſæpius contra rempublicã conſilia iniri ac conſpirationes. Florentiſſimum quondam Fran-

corum

corum regnum tempore Valesiorum fratrum prætextu religionis propemodum subvertissent legistæ, nisi invicta Henrici Borbonii virtus serpentis contagii radices, quas jam nimias egerat, funditus admirabili felicitate exscidisset.

21. Imperium vero Romano-Germanicum quid tantopere attrivit, quam abjecta & in pontificum manus resignata religio? nam simul atque diris pontificum machinationibus circumventi principes religionis curam non politicę potestatis sed ecclesiastici muneris propriam credere cœperunt, ruere imperium ac imminui, contra pontificum autoritas in tantum crescere cœpit, ut tandem sibi incredibili ausu imperii jura asserere non dubitarint: quoties, me Christe, subditos religionis prætextu pontifices in legitimum magistratum

con-

conciverunt? ſimul atque Cæſares imperii jura non ad nutum pontificum convelli paterentur, ſubito diris devoti, omni, ſi diis placet, imperandi poteſtate cadebant, ſubditi juramenti religione ſolvebantur; ipſi execrandi, ſi pergerent principum imperata facere. Ii igitur pontificiæ excommunicationis fulmine attoniti, deſerere initio magiſtratum, poſtea odio habere, ſæpius etiam ſolio depellere, ac horrenda impietate perruptis penitus divini humanique juris repagulis eo demum procedere, ut contra magiſtratum conſiſtere pium ac glorioſum putarent, atque hæc patrabant religioſæ ſeu eccleſiaſticæ poteſtatis opinione dementati, unde intelligitur nihil æque ad ſalutem reipublicæ facere, quam majeſtatem religionis curam habere. exitio contra prope eſſe rempublicam, ſi maje-

ſtas

ſtas religionis curam dereliquerit. Poſt S. patrum tempora non ſolum artes & diſciplinæ barbariæ ſitu & ſqualore obſoleverunt, ſed cœleſtis etiam doctrinæ puritas fictitio cultu ſenſim inquinari cœpit, gliſcere ſuperſtitio, quæ tantas temporis progreſſu aſſumſit vires, ut omnia in aniles nugas & fabellas converſa cerneres, extincto vero cœleſtis doctrinæ lumine, momento fere politicæ poteſtatis autoritas divinis ante ſuſtentata literis eviluit, fuitque tandem prorſus incognitum, quam minime omnium magiſtratuum autoritas ſacerdotibus ſubjaceret. omitto, ſurreptam penitus Cęſaribus omnem religionis curam pontificibus ceſſiſſe. Ergo barbaries, quam barbaræ gentes, è ſeptentrionalibus progreſſæ regionibus, in noſtrum orbem invexerunt, doctrinarum omnium

mnium puritatem infecit, unde orta divini ac humani juris ignoratio ſuperſtitionem peperit : ſuperſtitio vero pontificum condidit dominatum, qui poſtea ſibi religionis curam ſoli aſſeruit, unde imminuta imperii majeſtas ad præſentem faciem defecit. pertinet igitur ad majeſtatem dare operam, ne vel ex religione quid reſpublica detrimenti capiat.

22. Nec tantum ex natura rerumpublicarum majeſtati externi cultus puritas ſervanda., ſed etiam divinitus demandata eſt, unde & nutritii Eccleſiæ principes & conſtituti dicuntur, quo muros domus domini ædificarent *Eſai.* 49. *&* 60. *verſ.* 24. ac regerent in vera religione populum *Deut.* 17. 2. *Paral.* 19.

23. Sed cum activa potentia præditi ultra propriam virtutem non cauſent, & vero majeſtatem nihil

nihil aliud esse ostenderimus, quam potentiâm activam gerendæ reipublicæ, intelligitur majestatem fidem non posse præcipere, quæ non nisi cœlitus infunditur. Et patet fidem politicæ potestati non quatenus est talis congruere; credant sane principes ac pie Deum venerentur, at hoc ipsis cum vilissimo subditorum commune est, nec ut politico imperio præditi fidem habent, sed ut Christiani æternæ salutis participes futuri, ac perinde ut cęteri in fide se habent passive. Ergo abutuntur potestate principes, qui subditis quicquã amplius quam externum cultum vigore potestatis præstituunt.

24. Quoniam igitur externi cultus curatio majestati incumbit, omnia quę cultui deserviunt, eiusdem potestatis esse oportet, atque hinc ministrorum institutio & inspectio, ad magistratum politi-

politicum ſpectat, conciliorum coactio, ac denique quicquid ad externam doctrinæ puritatem facit.

25. Sed non perinde ut miniſterii ac doctrinæ cura ita & munera Eccleſiæ ad politicum magiſtratum ſpectant, etenim non obiverint huiusmodi niſi ſacris legitime itiniati. Equidèm non negaverim & principibus rempublicam tenentibus licere ſacra peragere, ſed ita, ſi rite ſint vocati & ordinati, ſin ſecùs, currerent non miſſi. Sed conſtituenda accuratius verbi adminiſtratio & miniſtrorum Eccleſiæ poteſtas, ut ſciri poſſit, quæ ipſis fixæ orbitæ, & qui limites, ne vel miniſtri officii modum excedant, vel principes ſuæ poteſtatis tenorem ignorent.

26. Ergo ipſe ſalvator poſt reſurrectionem ad patrem jam jam aſcenſurus uno quaſi ſermonis

nis

nis faſciculo, quæ ante apoſtolici muneris propria ſancierat, comprehendit: ſicut miſit me pater meus, ait Dominus & Deus noſter Ioan. 20. ita & ego mitto vos, & poſtquam Spiritum S. inſpiraſſet, continuo ſubjunxit, cuicunque remiſeritis peccata, ei remiſſa erunt, & retenta cui retinueritis, & cap. ſequenti nihil aliud præcepit Petro, quam ut oves paſceret, id vero qua ratione effici vellet, Matthæus & Marcus ipſius Chriſti verbis expoſuerunt: euntes docete, ait, & baptizate &c. *Mat. ult. & Marc. ult.* ite in univerſum mundum & prædicate Euangelium &c. unde inferimus: ad quod miſſi tantum ſunt diſcipuli, illud ſolum eſt apoſtolici ſeu Eccleſiaſtici muneris. atqui niſi Chriſtus poſt reſurrectionem officium Eccleſiaſticum imperfecte determinavit, miſſi tantum ſunt ad prædi-

candum verbum, adminiſtranda Sacramenta & exercendam clavium poteſtatem, patet igitur quæ Eccleſiaſtici muneris propria ſunt, omnia in ſuperioribus conſiſtere, quisquamne vero detruncare Chriſtum apoſtolis munus injunxiſſe putabit?

27. Clavium poteſtas tributa apoſtolis, ut pœnitentes nomine mediatoris, ob ipſius meritum à peccatis liberos pronunciarent, contra daturos pœnas incredulos. Sed hic conſtitit poteſtas apoſtolorum, nec unquam communione ſanctorum excluſos, opibus mundanis una depulerunt, non enim eſt mundana poteſtas ſeculi occupata bonis, ſed poteſtas ſpiritus. Arcuit, ut ferunt, à limine templi Theodoſium imperatorem Ambroſius, excluſitque communione eccleſiæ, donec imperatæ cædis pœnitentiam ageret. Sed anne etiam re-

regnum abjudicavit? Otto vero Frising. *6. Chron.* 35. Gregorium septimum excommunicatis imperatoribus una regnum primo abiudicasse refert, quod quoniam inaudita antea impietate & aggressus est & perfecit, primus pontificium regnum condidisse dicitur. *Avent. 5. annal. Boj.*

28. *Sicut misit me pater, ita & ego mito vos:* quid inquam hocce mandato aliud injuxit discipulis salvator, quam ut iisdem deservirent, quorum gratia ipse à patre exierat. quid igitur? scilicet, quæcunque non executus est Christus, propterea non fuit missus: pręstitit enim omnia, quæ oportuit *Ioan. 19. v. 28. 29. 30.* quæ vero missione Christi non comprehensa fuerunt, ea nec missis Apostolis demandata sunt. Iam vero externum cultum non ordinavit, non imperii ha-

benas excussit regibus, non subditos juramenti religione exsolvit, sed potius jussit sævo imperatori Tiberio debita dari. ergo hæc ad ipsius officium non pertinuerunt: ergo nec ad Apostolorum: meminerimus tamen missionem Christi & Apostolorum in fine & objecto coincidere non in mediis.

29. Quemadmodum igitur politicæ non est potestatis leges natura ingenitas vel instituere vel destruere: sed efficere tantum ut serventur, ita divinitus instituta & præcepta custodire tenetur majestas. Et privatos jussit probare spiritus. *Ioann.* 1. *Epist.* 4. longe igitur rectius à majestate exigitur, ut retundat imposturas neq; puritatem cultus infici patiatur. at id deniq; adverti velim me in sacris politicæ potestatis objectum inquirere, nō depingere rationē & modum statuendi.

30. Re-

30. Rerum præterea profanarum moderatio inprimis imperia detinet, & ut in ſacris politicæ poteſtatis tenor abſtruſior videtur, ita uberior profanorum copia maieſtatem exercet operoſius. Sed ut reipublicæ tam aliunde poteſt ingruere exitium, quam in ipſis viſceribus naſci, ita & politicæ poteſtati & hic & illic remedia ſuppetere oportet, quibus mala poſſit à republica abigere.

31. Quæ in viſceribus naſcuntur ſunt negotia & lites civium, quibus dirimendis præſtitutam poteſtatem, iuriſdictionem appellabimus: ius belli, quod mala peregrina profligat.

32. Res civiles ſeu civium negotia in quibus iuſtitiæ adminiſtratio vertitur, vel perſonas vel res concernunt.

33. In Perſonis vel Incolumitas vel dignitas attenditur.

34. Rerum in republica & iustitiæ ratio facit, ut conditione personarum vel ut singulæ vel universæ considerentur.

35. Singulas diceres, quibus sigillatim ob personæ conditionem quid indulgetur: privilegia appellant.

36. Universas, quæ citra respectum personæ ex conditione objecti in genere definiuntur.

37. Et sunt vel delicta vel res quaqua ratione in commercio positæ.

38. Delicta sunt publica vel privata.

39. Res sunt feudales vel allodiales: sed tam has quam illas in alia genera partiri precium est, ut mox patebit, & infra ubi iura Imperii descripsimus, pro re nata præstitimus.

40. Sed ut hæ res omnes iustitiæ obiiciuntur, ita ratio seu potius definitio iusti, tanta discre-

ſcrepantia & errore diſtrahitur, ut pleraque non ratione ſed opinione ſtatuta videantur: alia in utramque partem; conſtitui, iuſtitiæ ratio ferat. Hinc igitur fieri oportuit, ut tolleretur diſcrepantia atque diſſenſio, & in unam partem definirentur res ſua natura indifferentes: quicquid autem hic & illic pro jure definitur, civili ratione conſtitui & à jure majeſtatis dependere dicitur, non enim certam iuris rationem haberet, niſi maieſtas pro autoritate ambiguam conditionem ad certam iuris ſpeciem definiret.

41. Quæ vero certam definitionem à natura ducunt, ea à divina majeſtate conſtituta inferiori poteſtati non ſunt obnoxia, nam ut magiſtratus majeſtatis imperia patiuntur, ita majeſtas à primo motore Deo dependet. Quod M. Antonin. Philoſopus

verissime expressit: magistratus quidem de privatis, principes de magistratibus; Deum autem de principibus decernere. Hinc nunquam maiestas divinitus institutas leges infringere poterit, quas parendo excipere oportet, ut inferiorem superioris imperata.

42. Sed omnis iustitiæ ratio intra honesta & turpia consistit, quibus quasi extremis politica potestas inclusa nec vetare potest honesta, nec præcipere, quæ cum turpitudine coniuncta sunt. In iis quæ his interiecta sunt, reliquit Deus, quæ certam definitionem à natura non traxerunt, quæ proinde in republica, maiestatis determinationi succumbunt, & ex utilitatis ratione ex utilitate reipublicæ petita definiuntur.

43. Quoniam vero hæc potētia ferendæ legis ut & tota reipublicæ

publicæ adminiſtratio non ab interiori principio dimanat, ſed ab efficiente & vi extrinſeca, quę non in ſe, ſed in aliud ſubjectum neceſſario agit. Sequitur majeſtatem ſibi ipſi leges, quibus teneatur, præfigere non poſſe; pateretur enim ſimul & ageret. Ex quo liquido patet majeſtatē legibus à ſe depēdentibus eatenus non teneri, quatenns civili ratione nituntur: unde naturæ tantum legibus abſoluti principes tenebuntur, non civili ratione conſtitutis, quo circa & naturaliter tantum obligari poterunt, nunquam civiliter; eſt namque in principis poteſtate leges ejusmodi utcunque volet, abrogare, & abrogatis alias ſubſtituere vel nullas. Quomodo autem illis legibus obligabitur princeps, quæ in proprio eius ſunt arbitrio?

44. At tametſi vel natura rite animis juſtitiam indidit, vel pru-

denter conſtituit majeſtas, quæ reipublicę utilitas viſa eſt exegiſſe, tamen inanis eſt omnium legum tenor, niſi de genere facti poſitæ ſingularibus applicentur, & quod cuique potentia competit, id actu ſeu effectu tribuatur, unde reddendi juris nata poteſtas, quæ factis ſingulis in ſpecie ſtatuta accommodet.

45. Et ſi hanc reddendi juris poteſtatem, ut fieri par eſt, in maieſtate tanquam ſubjecto adæquato conſideramus, ſepoſita jurisdictione magiſtratuum, per omnia eam rerum genera, in quibus jus ſtatutum reddi neceſſe eſt, diffuſam eſſe deprehendimus, ſcilicet in criminalibus æque & civilibus, jus reddi idque vi poteſtatis, quam jurisdictionem dicimus, oportet: nec turbemur criminalium poteſtatem in jure civili non hoc nomine inſigniri. non enim hic ex forma &

nomi-

nominibus reipublicæ Romanæ sed ex principiis & natura rerumpublicarum differimus, de re potius quam verbis solliciti; infra exactius hæc perstringemus.

46. Sed ubi ubi jus reddendum est, principio de facto cognoscere oportet, ex quo scilicet sit genere rerum, ut jus in genere positum, in individuo possit applicari, & hæc potestas cognitio dicitur.

47. Postquam vero cognoveris, in quo genere versetur factum, tum jus in facto statuitur, quę potestas statuendi, juridictio appellatur *in l. 4. ff. de jurisdict.*

48. Statuti juris exequendi potestas imperium nominata est, *itidem in d. l.* 4. quæ quidem in majestate contemplari in civilibus & criminalibus coincidere animadvertimus, etenim non minus in criminalibus & cogni-

tio

tio facti & juris in facto constitutio, & statuti executio requiritur, quam in Civilibus, quolibet alio nomine hæc quis appellet, nihil impedio, modo rem ipsam ita determinemus. unde tandem omnem jurisdictionis difficultatem sublatum iri existimo. Meminerimus autem has reddendi iuris partes sua natura disiunctas esse, quæ possint magistratibus separatim competere, ut videlicet acceperint à majestate in aliquo objecti genere cognoscendi, statuendi & exequendi potestatem, in alio tantum cognoscendi & exequendi, non etiam statuendi potestatem, &c. Et hinc & inde apud Romanos meri & mixti imperii appellatio orta est.

49. Etiamsi porro omnis jurisdictio seu gerendæ reipublicæ potestas sit in manu maiestatis, indeque dependeat, cum tamen, præcipue vero in magna republica

blica, maiestas innumeris civium negotiis per se non possit sufficere, constitui & subordinari oportuit, quorum ministerio reipublicæ munia obiret, atque hinc magistratus à maiestate creari cœperunt, quorum opera vel illa, vel in illa reipublicæ parte uteretur, prout vel obiecti vel potestatis partem attribuit.

50. Ex quo intelligitur magistratuum creationem jurisdictioni deservire, ac subordinatam non recte fortassis à potestate legum vel à doctissimis disjungi tanquam in latitudine oppositam.

51. Manifestius etiam cognoscitur omnem regendæ reipublicæ potestatem primo & formaliter in maiestate consistere, per participationem vero magistratibus communicari, iisque inesse ut subiecto communi, non proprio, ac adeo nullam magistra-

tuum jurisdictionem esse propriam, modo proprie loqui velimus. Et quanta quanta est magistratuum iurisdictio, à maiestatis arbitrio dependet, quemadmodum corporis vita ab anima participante. Unde decantatum illud omnem jurisdictionem ab imperatore tanquam fonte in inferiores defluere, & inde derivatam eodem relabi, quod adeo verum est, ut ius extremæ provocationis nunquam possit à maiestate avelli. nam sine provocatione ius dicere, nihil aliud est, quam in præsenti saltem specie; legem ponere, id vero procul dubio est maiestatis, hinc adeo est, ut tametsi à sententia præfecti prætorio non appellare tamen supplicare licuerit, *l. un. C. de sent. præf. Prat. l. 5. C. de precib. imper. off.*

52. Denique hæc statuendi & reddendi iuris potestas tam publica

blica quam privata reipublicæ negotia ſuo ambitu comprehendit, quorum quædam inſerviunt iurisdictioni, quædam directo obiiciuntur, ius cudendæ ſcilicet monetæ, vectigalia, collectæ, ius vacantium bonorum, auri & argenti fodinę, ius venandi, ius ducatuum, comitatuum concedendorum &c. viæ publicæ, flumina, ripæ, portus: ſontium pœnæ cuiusque generis: ius creandi Duces, Comites, Barones, Doctores & ſimiles, ius magiſtratuum creandorum, & omnia denique quæ iuſtitiæ vel deſerviunt vel obiiciuntur iurisdictioni ſubiecta ſunt, quæ quidem ſuo ordine collocaſſem, ut inde ratio miſcendæ reipublicæ perſpici potuiſſet expeditius, niſi infra denuo fuiſſent ad intelligendam noſtram rempublicam inculcanda; illuc igitur huc deſumere licebit, atque hæc ſunt, quæ ad fori

fori diſceptationem pertinent.

53. Sed & ius belli exigit reipublicę incolumitas, cum legum diſceptatio inter cives ac forenſes conſtituta vim hoſtilem propellere non poſſit. fruſtra namque leges ponuntur, in quos nulla jurisdictio eſt.

54. Ergo armorum vi extrinſeca mala propulſanda ſunt, ne exitium reipublicæ hoſtili impulſu apparetur, conſiſtit autem belli poteſtas, vel in decernendo bello, vel gerendo.

55. Decernere bellum vel pacem cum hoſtibus inire, eiuſdem poteſtatis eſt: cui ſubiancta eſt belli indictio, & jus feciale, ius legationis & fœderum publicorum, cui igitur nec pacis bellive poteſtas eſt, eidem nec fœdera iungere licet, nec legationis ius competit. ceſſante nimirum fine, media ſunt inania.

56 Gerere bellum, eſt adminiſtra-

nistrare quæ vim hostilem labefactant, quibus inserviunt ius armandiarum, Angariarum, plaustrorum & navium præstationes, & ius creandi magistratus militares & cogendi exercitus: quæ extremo digito hic attingere abunde sit, ut sciri possit, ex quo quidque principio derivari oporteat, ne adæquatæ causæ incerti, opinionibus fluctuemus.

57. Atque in his demum, iure scilicet sacrorum, forensium causarum disceptatione, ac potestate belli omnis politica potestas & vertitur & absolvitur. Et nihil omnino maiestatis, quod non his limitibus illigetur, sive rerum in republica gerendarum genera spectes, sive quæ maiestati subordinentur. quod & philosophum sensisse consentaneum est 3.polit.10. ubi definiturus absolutum illud regii imperii ge-

nus. & Belli provinciam & sacrorum ac præterea iudiciorum & forensium causarum illos reges habuisse ait. Exhauriat igitur hæc rerum potestas reipublicæ moderationem necesse est, si absolutum fuit imperii genus.

58. Postremo cum illa activa regendæ reipublicæ potentia quatenus primo, & formaliter citra respectum dependentia & participationis consideratur, formet rempublicam & actuet, & vero omnis actus qui materiæ immergitur, sit actus vel essentiæ vel Existentiæ, precium me facturum puto, si ex his reipublicæ naturam, tanquam formali principio definivero.

59. *Actus igitur Essentia ut in omni re, ita quoque reipublica talem actum inducit, qui Esse reipublica constituat, quique toti sit speciei communis; & licet non sit extra materiam, non tamen est in mate-*

materia propria, sed communi, ut anima rationalis in homine, actus vero existentiæ in individuis tantum consistit, materia scilicet propria non communi. Et forma quidem est eadem Essentialis, sed non accidentalis, propter conditionem propriæ materiæ seu subiecti.

60. Ex his recte intellectis dignoscere licet formam cuiusque imperii essentialem & subjectum adæquatum, non esse, vel monarchiam vel Aristocratiam, vel Democratiam, sed formas has esse accidentales, subiecto tantum communi differentes. Etenim respublica separatis temporibus & unum & paucos & multos potest habere dominos, qui quidem subiecto existentiæ differunt, non vero actu essentiæ; nec enim essentiam reipublicæ Romanæ concidisse quis dixerit, cum exactis regibus maiestas ad optimates transiret: nec

ſpeciem humanam , ſimul ac unum individuum interierit. Maieſtas igitur eſſentialiter toti reipublicæ ut ſubiecto adequato inhæret, extra reſpectum unius vel plurium . quo reſpectu maieſtas recte dicitur indiviſibilis non quidem ratione obiecti, ſed poteſtatis occupatæ in rebus adminiſtrandis. At in ſubiecto communi exiſtentiæ pro ut res in republica gerendæ , diviſionem vel ſpecie recipiunt, ita majeſtas poteſt in diſparatis ſubjectis conſiſtere.

61. Scilicet ſit unius in manu divini cultus moderatio, ut apud Lacedæmonios : pauci jurisdicendi poteſtatem obtineant, de bello decreverint omnes , expedita hic eſſet miſcendæ reipublicæ ratio , quæ ex omnibus accidentibus ſpeciebus conſtaret. Sed & tam in cultu numinis, quam rebus civilibus ut & bello,

lo, tot ſunt diſtincta genera & rerum partes, ut facillime ſeparatæ ſpeciei imperia recipiant, unde & unus & pauci & multi in ſeparatis reipublicæ partibus poterunt rerum potiri, fieri etiam poteſt ut unus & multi; item pauci & multi; item unus & pauci rempublicam quisque in ſuo obiecto gubernent, quod quia in noſtro imperio accidit, & ſolius Cæſaris & ſtatuum Cæſarisque commune imperium ex diſiunctis rerum generibus depingere fert animus, ut ubi ſolius Cæſaris eſt poteſtas ibi regale imperii genus: ubi commune ſtatuum cum Cæſare imperium, Ariſtocratiam ibi liceat agnoſcere.

62. Nec minus maieſtatem habet, qui unius reipublicæ partem independenti poteſtate gubernat, quam qui ſuo ſolius imperio rempublicam abſolvit, ſeu qui ſolus rerum omnium poti-

tur.etenim non amplitudo & ratio objecti majestatem definit, sed formalis & independens rerum gerendarum potestas. Et quæ potestas politica à nulla alia, ratione dependentiæ & causalitatis patitur, ea summa est & prima atque adeo majestica: ex objecto autem Majestatem non esse æstimandam vel inde cognoscitur, quod maiestas & magistratus circa res easdem versentur.

63. Atque hinc vehementer hallucinabitur, qui vel amplissimam magistratuum potestatem cum maiestate confuderit, aut quicquam ad formam reipublicæ putaverit referre. Romæ prætores & stante republica & Cæsarum tempore fuerunt. precaria scilicet magistratuum jurisdictio non est formalis, sed formata à majestate & per participationem tributa, ut supra ostendimus.

64. Atque ita quam brevissime licuit, fontes & rerumpublicarum essentiam ab ipsa natura deducere præcium rati sumus, quo in progressu nostri imperii jura certius inde & felicius derivaremus, tot diffidentium inter se doctorum politicorumque turbine minus agitati. Concisius dicta & quod in tanta brevitate accidere potuit, forte etiam obscurius, mitius acceptum iri confido, nos quidem jam accingimur juribus imperii partim soli Cæsari, partim statibus promiscue competentibus.

PARS SECUNDA.

1. ANNO mundi 3212. Anno 1. septimæ Olympyadis 21. April. vel ut Vellei. Paterc. 6. Olympyade post duos & viginti annos quam prima cõstituta fuerat, ipsis parilibus Romulus & Rhemus ex Rhea Sylvia, Numitoris regis Albani filia incerto concubitu suscepti, Romam in Palatio condere cœperunt; quæ principio ab Albanorum Latinorumque colonis, quibus pastores accesserant, habitari cœpta, in eam tempore procedente imperii amplitudinem crevit, ut nullo unquam vitio vehementius; quam imperii magnitudine laborarit, constiteritque ad hæc usque tempora annos plus minus 2370. variis & mutati & permixti imperii vicibus,

bus, utcunque potentia & maieſtas à priſtino vigore, longe ceciderint. Sed non tam magnitudinem, quam jura & formam delineaturi, præcipuas imperii mutationes ex incorruptis rerum monumentis repetitas, initio adumbrabimus, quo ex diverſitate ſpecierum facilius judicetur, quantopere ad præſentis imperii maieſtatem & formam caligent, qui ex veteri eam ſtatu minime definiendam eſſe minus didicerint.

2. Principio igitur regale civitatis genus uſque ad exilium L. Tarquinii Superbi conſtitiſſe per annos 244. prodidit *Livius lib.* 1. *in fin. & pr. lib.* 2. *Halycar. lib.* 1. *&* 4. *in fin. & Tacitus* 3. *Annal. nobis Romulus*, ait, *ut libitum, imperitaverat*.

3. Exactis poſtea regibus optimates aliquandiu rerum potiti ſunt, plebe omnino excluſa. Pri-

mi enim consules omnia jura, omnia insignia retinuere, qui alternatim fasces habebant *Liv.* 2. *Halycarn.* donec Valerius Publicola, occasione ædificii, quod in summa Velia moliebatur & vacui consulatus, affectati regni suspicionem incurreret. qua famæ indignitate motus vocato ad concilium populo, summissis fascibus in concionem ascendit gratumque populo exhibuit spectaculum, submissa sibi imperii insignia lætanti. Deinde legibus latis primus omnium populare imperium, senatoriæ potestati tandem exitiale, invexit. Ante omnes provocationem extremam populo adversus magistratus dedit, quo nullum communicati populo imperii argumentum potuit conferre potentius: nam consulum potestatem populo subiectam adeo depressit, ut Appius Claudius consulum

minas

minas non imperium eſſe conqueſtus ſit. Capitale quoque eſſe iuſſit, ſi quis iniuſſu populi magiſtratum adiret.

4. Nec tamen omnia imperii iura ad populum his legibus tranſierunt, ſed multa adhuc potuit ſenatus, multa populus. Etſi enim ſine iuſſu populi magiſtratum adire nefas putabatur, magiſtratum tamen ita populus iubebat, ſi ſenatus autor fieret; & ſæpe ſenatus ſua ſolius autoritate & conſulibus & prætoribus magiſtratum abrogavit. uti Servilio Cæpioni *Flor. lib.* 67. Cinnæ: *Velle. Paterc.* Caio Iulio Cæſari *Sueton. in Cæſ. c.* 16. denique nec quicquam populus ſtatuere poterat, niſi eſſet provocatum, nec ad creationem magiſtratuum venire, niſi auſpicarentur Curules magiſtratus iuberentque. De bello etenim & fœderibus ad ſenatum referebatur, nulla habita

ratione populi *Liv. lib.* 2.

5. Sed deinde Tribunitia poteſtas omnem ſenſim ſenatui poteſtatem per vim & ſeditionem eripuit, etenim cum plebeii iracundiæ ſtimulis perciti ac multis irritati iniuriis in ſacrum montem ſeceſſiſſent, neceſſario ſenatus quia res aliter convenire non poterat, de creandis tribunis, aſſenſit, qui initio quinque, poſtea decem creati plebem contra optimatum potentiam ſeditioſis concionibus ciere, & ad novi commodi ſpem, ad nova conſilia impellere nunquam deſtiterunt, donec patres tribunitiis procellis agitati ſuum fere imperium perdiderunt. quæ ſenatus improbabat, ſæpius iubebat populus, & tribunis, iure interceſſionis SCta impedire ſollenne erat. Senatus vero iuſſa populi, ut ut nullo iure niterentur, impedire non poterat, ilico enim incitan-

tibus

tibus tribunis, erumpebat ſeditio, ilico vis, ilico cædes : cuius periculi metu ſenatus tandem ad Democratiam imperium deflectere permiſit ; omnia ait, M. Manlius Tribunus Pl. adhuc quantacunque petiſtis, obtinuiſtis, ſeu vi ſeu fortuna veſtra, tempus etiam maiora conari, oſtendite modo bellum, habebitis pacem, videant vos paratos ad vim, ius ipſi remittent. hinc adeo ius belli ; ſacerdotii & legum una lege ad populum conceſſit; duo quippe conſules plebeiis dediti, ſtudio conſtituti fuerunt, ut patrum poteſtatem infringerent. Hi igitur legem centuritatis Comitiis pertulerunt, ut quod tributim plebs iuſſiſſet, populum teneret ; quam poſtea legem Hortenſius Dictator denuo repetitam ſanctius ſtabilivit ; unde Pomponius *l.2.* §. 8. *de Orig. Iuris* & Iuſtin. §. 4. *inſt.*

inst. de jur. nat. gent. & civil. Plebiscitorum autoritatem Hortensio acceptam ferunt.

6. Retinuit quidē senatus non communicata populo, quæ quātācunque fuerint aristocraticum quid sapuerunt, de quibus *Polyb. l. 6. & Paul. Man. de Sen. Rom.* Sed ambiguā plane nec certis definitam limitibus patrum fuisse potestatem quam plurima declarant. eluxit nonnunquam patrū viguitque autoritas, sæpius plebi prorsus succubuit; invenias senatus decreto judicio liberatos, quibus tribuni ad populū diem dixerant; diversi generis exempla apud Valerium, Florum, Eutropium, & Paterculum extant, vix assequor, qua potestate Senatus Cæcilium Metellum, Tribunum Pl. & Caium J. Cæsarem prætorem, reipubl. administratione submoverit, cum ex lege Voleronis Publii, Plebeii magi-

stra-

ſtratus tributis Comitiis crearentur & juſſu Populi ex lege Publicolæ magiſtratus adirentur: imo reſtituit Cæſarem ſenatus inducto priori decreto. *Sueton. in Cæſ.* Bella etiam nonnunquam ſola ſenatus autoritate decreta ſunt, & cogendi exercitus tributa conſulibus facultas, *Cæſar. 1. de bello civil. Sal. in Cat.* & tamen lege cautum erat, ne iniuſſu populi de bello vel pace decerneretur. unde fluctuavit reipublicæ poteſtas variis ſeditionum fluctibus agitata, donec tandem exitialis & deterrima exitit Anarchia, & ij plus in reſpubl. potuerunt, qui viribus, nō qui jure prævalebant; ut non abs re Catilina apud Saluſtium dixiſſe videatur: *poſtquã reſpublica, ait, in paucorum potentium jus atque ditionem conceſſit, ſemper illis reges: tetrachæ veſtigales eſſe: Populi, nationes ſtipēdia pendere, cæteri omnes ſtrenui, boni, nobiles,*
atque

atque ignobiles vulgus fuimus, sine gratia sine autoritate, his obnoxij, quibus si respublica valeret, formidini essemus. Caius Iul. Cæsar, cum Pompeio & M. Crasso societatem iniit, ne quid in republica ageretur, quod displicuisset ulli è tribus *Sueton. in Cæs. c.* 19. ad extremum, is qui solet exitus consecutus est. Effrenis scilicet potentium ambito, quæ nullis iam legibus coerceri poterat, in contentiones erupit ac populari imperio attulit exitium.

7. Nam Cæsar devictis Pompeianarum partiũ reliquiis, populare civitatis genus in regiam formam convertit, nec quicquã reliquit populo, quam pristinæ libertatis imaginem, rempublicam suo arbitratu ordinavit, correxit fastos vitio pontificum per intercalandi licentiam turbatos, Senatum supplevit; patritios allegit; prætorum, Edilium,

Quæ-

Quæstorum, minorum etiam magistratuum numerum ampliavit, notatos opere censorio aut sententia iudicum de ambitu condemnatos restituit, comitia cum populo partitus est, ut exceptis consulatus competitoribus, de cætero numero candidatorum, pro parte dimidia, quos populus vellet, pronunciarentur, pro parte altera, quos ipse dedisset, & tamen hæc ipsa populi suffragia in sua manu habebat, incautæ plebi sub comitiorum specie imponens, ne amissam penitus libertatē propalam animadverteret, nec ipse dubitavit palam confiteri: Nihil amplius esse rempublicam, appellationem modo sine specie & corpore, Syllam literas nescisse, qui dictaturam deposuerit: debere homines iam consideratius loqui secum, ac pro lege accipere quæ dicat. Et cum ipsi triumphanti ac subsel-

lia tribunitia prætervehentI unus tribunorum Pontius Aquila non assurgeret, proclamavit: repete ergo à me, Aquila, rempublicam tribunus. Suscepit continuum consulatum, Dictaturam perpetuam, præfecturam morum, prænomen imperatoris *Sueton.in Cæs. c.* 40.41.76.77.78. Ex quibus intelligitur, quam vere *lib.* 5. Eutropius Cæsarem & Augustum sub Dictaturæ nomine regnasse & *lib. 6. in fin.* Cæsar honores ex sua voluntate præstabat, qui à populo ante deferrebantur, ac alia regia ac pene tyrannica faciebat. Et Cicero sublatam libertatem ac nullam superesse rempublicam passim ingemuit. 1. *off.* 1. *de natur. Deor. lib.* 11. *fam. ad Brutum* scribit: *ita confidunt ac sperant cives, ut antea rege, sic hoc tempore, regno te rempublicam liberaturum.* Tyrannide quidem Cæsar, & armis civilibus

sub-

ſubiecit rempublicam, ac idcirco ſe iure interemtum iri metuens SCtum fieri curavit, ac jurejurando omnes aſtrinſit, ut Sacroſanctus haberetur.

8. Nec tamen omne omnino ius imperii Cæſari adimere auſim, cum populus delata ipſi perpetuitate Dictaturæ imperandi titulum contulerit, ſive ſolito in ipſum favore, ſive quia aliter non poterat, quod vim imperii Cæſar iam omnem teneret, referti ſunt exemplis ſententiisque hiſtorici, quæ regiam Cæſaris poteſtatem oſtendunt. Lex quidem Regia, quæ prorſus imperium in unius manum reſignavit, Iulii tempore haud fuit perlata. Sed quid, obſecro, inter perpetuam Cæſaris Dictaturam populi ſuffragio obtentam & regiam illam, Auguſti procul dubio temporibus latam, interfuit? Maieſtas ait *Bodinus* 1. *de repub.* 8. eſt ſum-

ma in cives ac subditos, legibusque soluta potestas, quam ille bene definiverit non disputo: illud sane cuivis in historiis vel leviter versato facile subolet; summam ac perpetuam in republica potestatem competisse Cæsari sive vi sive lege Comitiali quæsitam. Redolebat antiquitus Regiam potestatem Dictatura, cui propterea temporis modum definiebant, quia iuris non poterant. *Liv. lib.* 4. Itaque perpetuam Cæsaris Dictaturā regnum fuisse oportuit, neque potestatis neque temporis terminis circumscriptū. Lucio Syllæ populus in octoginta annos Dictaturā detulit, ut tandem temporis decursu desineret, ad populi arbitrium relapsura. Cæsari vero obtulit sine lege, quo indubio argumento ipsum solutum legibus reipublicæ dominum constituit. *Polyb. lib.* 3. omnibus Dictatoribus solutum impe

imperium attribuit temporis tantum curriculo definitam: Cæſaris vero Dictaturæ temporis etiam acceſſit perpetuitas. Largiri quidem Bodino oportet, Dictaturam præcariam fuiſſe ac dependentem, ut ut adminiſtratio reipublicæ regia videretur. At ut id tuto de omnibus aliis dixeris, ita de Cæſare aſſerere magnæ eſt imprudentiæ. Etenim Cæſar, ut ſub inveterato Dictaturæ titulo occupatæ reipublicæ invidiam declinaret, fucum fecit populo ac ſub pallio Dictaturæ totius reipublicæ ſummam detinuit. Sacra æque ordinabat ac profana, conſulatum pro arbitrio dabat, abrogabat tribunis magiſtratũ. Abibant magiſtratu conſules, cæterique omnes, creato Dictatore, ſoli relinquebantur Tribuni Pl. hos neque creare neque dejicere poterant Dictatores. Quid multis? jura ſacro-

rum, jurisdictionem, Pacis & belli potestatem obtinuit Cæsar, ut ut suppressæ reipublicæ invidiam pristinæ libertatis simulacris subdola simulatione lenire allaboraret.

9. Post interemtum Cæsarem quam plurimi quidem amissam libertatem recipere studuerunt, Brutorum, Octavii, Antonii Lepidique armis hinc & hinc concussam ac fluctuantem: sed prævaluit, adversa dicam an secunda fortuna, ut Cæsar Octavianus, pulsis ac domitis factionum ducibus, ac extinctis civilium discordiarum fomitibus, omnia bellis civilibus fessa sub nomine principis in imperium acciperet. nec unquam populus post de repetenda republica cogitavit, nisi post Caii Caligulæ interitum *Ioseph.* 19. *de Antiq. Iuda.* sed cunctando occupandi exercitus facultatem Claudio dederunt: ma-

manent adhuc Augusti ipsius imperii vestigia, ut penitus ex voto, quod extat apud Suetonium, huius status fundamenta iecisse videatur. Respuit odiosum Dictaturæ nomen, sed *ut ait Dion. lib.* 54. honore atque autoritate Dictatores omnes anteivit, & sane regium ipsius imperium tam liquidum est, ut mira hic sit Bodini dissensio, qui tamen immemor sui, Augustum, verbo Tribunum Plebis & principem appellatum, reipsa regem fuisse diserte scribit. 4. *de rep.* 377. Tacitus qui vir & quantus! centies imperatoriam maiestatem inculcat, 1. *Histor.* pacis interfuisse scribit, omnem potestatem ad unum deferri & alibi Augusti domum vocat regnatricē. *Dion. lib.* 53. aliter fieri non posse *dicit*, quin sub regno Romani se esse fateantur, delata ad imperatores rerum summa *lib.* 51. *ait Augustus,*

ex quo regnum habuit, nihil truculentum admisit. Et Caius Cæsar Calig. cum audiret forte reges concertantes apud se de nobilitate generis, exclamavit, εἷς κοίρανος ἔστω εἷς βασιλεύς. nec multum abfuit, quin statim diadema sumeret, verum admonitus & Principum & regum se excessisse fastigium, divinam sibi maiestatem asserere cœpit. *Sueton. in Calig.* quid multis opus est? Lex Regia totam reipublicæ faciem vel mutavit vel confirmavit, & quam populus stante republica potestatem tenuerat, in unum contulit: unde & Regia dicta est, quia statum reipublicæ popularem regium fecit, rransfusa in Cæsarem Romani imperii maiestate. Mansit quidem, si essentialiter consideres, eadem maiestas, indeque Romani imperii est propagata definitio, sed subiecto existentiæ diffidere cœpit, nam in

in una defixa fuit, quæ antea omnium fuerat. De Lege Regia eleganter differuit vir doctissimus Thomas Lansius, qui adiri potest. Sed minuenda est prorsus Bodini opinio, qui eam tempore Vespasiani primum perlatum fuisse contendit. Senatus P. Q. R. cum Vespasiani imperium confirmaret, eandem ipsi quam Div. Augustus & cæteri principes potestatem obtinuissent, tribuebat, igitur & Div. Augustus regia potestate vel tacita vel expressa lege præditus fuit, si Vespasiani potestas ad eam congruit. *Tac.* 4. *Histor.* Sed etiamsi Augustus ut & insecuti principes rempublicam pro arbitrio agerent, tamen Caii Iulii artem edocti, miro veterum magistratuum fuco regale imperium illinebant. *Tacit. lib.* 4. *Annal. & passim.* donec procedente tempore regii nominis invidia exolesceret.

 10. Ni-

10. Nihil igitur dubitandum eſt, quin Cæſarum imperium inde à Iulio ad Francorum Cæſarũ tempora uſq; regiam omnino & abſolutam maieſtatẽ continuerit. Et legum poteſtas, & iuriſdictio, & magiſtratuum creatio ſacrorum deniq; bellique poteſtas in ipſorũ arbitrio fuerunt; *l. un. in pr. ff. ad L. Iul. de ambitu. Nov.* 78. *Anton. Aug. Fulv. Vrſ. de leg. Reg. & copioſe doctiſſimus Arniſæus* 2. *de republ. c.* 6. *ſect.* 4. de Græcis imperatoribus non attinet adiicere cum hiſtoriæ regiam eorum poteſtatem liquido prodiderint.

11. Poſt Ottonum tempora Cæſarum poteſtas paulatim imminui cœpit, præcipue vero pontifices, erepta Cæſaribus ſacrorum cura & Epiſcoporum creandorum poteſtate ſibi vindicata, non imperatoris ſolum ſed & imperii maieſtatem attenuarunt. Etenim cum Henrico Quinto

ius

ius Episcopatuum eriperet Pontifex, plus imperatorem, quam dimidium suæ iurisdictionis perdidisse ait *Æmilius lib.5*. Competierat imperatoribus illibata pontificis Romani creatio eamque Henricus Tertius libere exercuit & lege confirmavit, tribus pontificibus: Benedicto nono, Sylvestro tertio & Gregorio sexto, seditioso certamine de pontificatu contendentibus, amotis, ac Bambergensi Episcopo Clemente secundo, ijs substituto. Clementi virus sublato Damasũ & huic rursus Leonem nonum successorem dedit. De constituendis Episcopis, quin Cæsaribus in imperio statuere liceret, nemo ambigere sustinuerat, sed Gregorius septimus Edicto præcepit Episcopis, ne distribui Episcopatus ab imperatore paterentur, neve ab eo peterent sui confirmationem. Nec hic constitit

Gre-

Gregorii furor, ſed illam à tot imperatoribus & Epiſcopis Romanis ſancitam & toties repetitam legem, qua ſine aſſenſu imperatoris Romanum Epiſcopum creari non licebat, prorſus confringere equis viriſque anniſus eſt. Commiſit Henricum Seniorem cum Saxoniæ principibus, quo liberius imperatoriæ maieſtatis iugum excuteret; quod etſi Henrico patri non poterat, qui antiquiſſimam ſemper habuit imperii maieſtatem, filio tamen, id poſtea Calixtus extorſit. Etenim Henricus nefandis pontificum machinationibus & perfidioſis ſuorum feſſus defectionibus, ceſſit rabiei pontificum, ac ius creandi pontificis, conſtituendi Epiſcopos, iura denique ſacrorum omnia Rom. pontifici apud Vangiones publicato decreto reſignavit: anno Chriſti milleſimo centeſimo vigeſimo-

gesimosecundo, non. Calend. Octob. *Peuc. 4. Chron.* Nec in sacris tantum imperatoria maiestas eviluit, sed occasione Electitii iuris in profanis quoque iuribus decrevit. nam postquam Germanorum procerum suffragiis eligi Cæsares cœperunt, certis legibus circumscriptam imperii potestatem adepti, non amplius pro arbitrio rerum gubernacula moderabantur. præcipua quidem mansit Cęsarum autoritas & pleraque soli ex sententia usque ad Carolum quartum gerere potuerunt, sed adacti in certas leges, proceres alicubi in imperii societatem adsciverunt: id quod historiæ suppeditant.

14. At Carolus Quartus, qui illicitis artibus rerum potiri cœperat, quique filium Wenceslaum quibuscunq; conditionibus ad imperium extollere satagebat,

gebat, lege lata, quæ Aureæ Bullę nomine iam celebris eſt, plurimum priſtinæ maieſtati detraxit: ſuſtulit, fateor, divino conſilio diſſidia, quæ in Electionibus antea accidere conſueverant. Sed Cæſarum opes ac patrimonia exitioſiſſimo exemplo fere diſtraxit. Vnde factum eſt, ut à multo iam tempore Auſtriaci cæteris Germaniæ principibus opulentiores, cum ingenti Germanicæ libertatis periculo, Cæſareo diademate ſoli micuerint. Bella quidem communi Cæſaris & ſtatuum decreto ſuſcepta, communi eorum impendio geruntur. Camerale item iudicium Spirenſe procerum ſumtibus conſiſtit. Sed quę ad ſplendorem Cæſaris dignitatemque ſuſtentandam pertinent, propriis cuiuſque Cæſaris opibus incumbunt. Occurrere quidem Electores publicæ huic inopiæ in impe-

rato-

ratoria Capitulatione voluerunt, ſtatuta iurataque lege, ut Cæſares aperta imperii feuda nulli alii conferant, ſed Cæſareo patrimonio reſervent; quomodo vero id uſquedum ſucceſſerit, eventus declarat, ea ſane eſt rerum facies, ut nec vitia noſtra, nec remedia pati quæamus. Sed abſint quærelæ, ne tum quidem gratæ futuræ, ut ait ille, cum forſitan neceſſariæ erunt: iura nimirùm imperii non vitia perſequemur.

PARS TERTIA.

CAP. I.

De fine Reipublicæ Germanicæ.

1. SUPERIUS unamquamque rempublicam à publica civium ſalute & felicitate menſuram accipere tradidimus; quæ quia in rectis reipublicæ formis tam parentium quā imperantium commoda complectitur, convenienti ſane Auguſti titulo Cæſarem inſigniri fatendum eſt, quem etſi ab Octaviano, qui primus ob felicem geſtæ reipubl, ſucceſſum, hoc nominis encomio ſplenduit, ſucceſſores acceperunt: imperatores tamen Germani fauſtiori omine à fine gerendæ reipublicæ, non ab augurio, unde quidam auguſti nomen Octavino inditum ferunt. *mehrer des Reichs* decoro emblemate celebran-

brantur: augent ſane rempublicam, qui in iuſtitia & æquitate ſummis pariter ac infimis ſuum tribui faciunt. Et hercle longe felicius geritur reſpublica, ſuumque aſſequitur finem, ſi magiſtratibus ſua conſtet autoritas, ac ſubditi in ſuo quiſque ordine & gradu ab iniuria undequaque præſtentur tuti; quam ſi longe lateque propagentur imperii fines, non enim quam maxime dilatatos efficere imperii terminos reipublicæ felicitas eſt, ſed maximos minimos ſuo quoſque loco tueri. Cadit igitur calumnia eorum qui ex eo irriſui habent hunc titulum, quod multis abhinc annis Cæſares nec quicquam imperium adauxerint.

2. Contendimus autem omnium vel infimæ ſortis civium ſalutem reipublicæ noſtræ eſſe propoſitam, niſi imperium vitioſum à rectis formis deflexiſſe

F pro-

proprio ac turpi teſtimonio conteſtari velimus. Humano corpori reſpubica ſimillima eſt, in quo diverſa membra certo ordine locata, ſuo quæque munere funguntur. Capitis imperio utimur, inſerviunt cętera; ſed ita ut unius ſit præſtantior opera, alterius vilior: in pectore robur conſiſtit, pedes manuſque fulciunt & parant. Interiora corporis in alimentum accepta ac juſta temperie digeſta quoquo in omnes partes diffundunt, ut ſuus cuique paſtus ſuppeditet, & tota compages, concinnentibus inter ſe partibus ſervetur incolumis: nam ſimul vel deſpectiſſima pars aliqua corporis corripitur, totum repente corpus languore & ęgritudine oppletur, ac tandem diſſolutio ſequitur, niſi pars affecta convenienti remedio curetur. conſimilis prorſus eſt imperii ratio, quod facile intelligit, qui re-

rum-

rumpublicarum naturam, & quibus legibus cives in unam rempublicam coïverint, non ignorat. Sunt principes in noſtra republica & magiſtratus, ſunt Conſiliarii, & equeſtris ordinis viri, ſunt denique mercatores, agricolæ & opifices. Principes & magiſtratus ſunt reipublicæ caput. Conſilarii oculi & ſpeculatores. Ordo nobilium & milites pectus ac robur repræſentant: mercatores, agricolæ & opifices, ad manuum pedumque munia conveniunt; quos ſi deprimunt principes opibuſq; exhauriunt, perinde faciunt ac ſi ſibi manus pedeſve præſcinderent, aut certe ſucco paſtuque ſubtracto macie tenuarent, quo in capite vel pectore abundantior ſuppeteret pinguedo. egregiam vero illam corporis pulcritudinem habitumque conformem! viget igitur reſpublica, ſi capiti obtempe-

 rabi-

rabitur, pectus, robur scilicet manus, pedesque securi injuriarum sua munia obiverint, ac suo ordine fuerint tuti. Sed callida hodie consilia in precio sunt, unde tandem ipsi principes exosi subditis regnis provinciisque excidisse conspiciuntur, nec dissimilis erit eventus ubi similia præcesserint.

CAP. II.

De subjecto imperante, seu Civibus reipublicæ imperantibus, & primo de Cæsaribus.

I. PRÆTEREA, ut Tacitus regibus olim Germanorum non infinitam fuisse & liberam potestatem prodidit, ita hac ætate constat imperii Romano-Germanici summam non uni Cæsari competere, sed principes & civitates in imperii societatem certis legibus devenisse. unde Germanorum rempublicam ex capite & membris con-

consistere dixit Thuan. 2. *Histor. inpr.* qui itidem principem & caput esse Cæsarem ait, secutus procul dubio Aureā Bullam *t.2.* §. *ego enim archiepiscopus*, &c. & multoties Cæsares in recessibus imperii repetitum hunc honoris & potestatis titulum sibi attribuerunt. *R. A.* anno 1530. § *dergleichen* item anno 1566. §. *vvir vvollen auch, als Romischer Kaiser und Oberhaupt im heiligen Reich, &c.* Membra Imperii sunt Principes & civitates, qui vulgato jam nomine status imperii appellantur *R. A.* anno 1544. §. *als haben vvir*, &c. *eingeleibte glieder der Keyserlichen Majestat R. A.* an. 1541. in pr. item *glieder des Reichs R. A.* anno 1530. § *vveiter &c.*

2. Cæsarum appellatio principio non officii sed familiæ fuit, sed constituto à Iulio Cæsare regio dominatu, sucessores ut conditoris imperium sic & nomen

ſuſceperunt: Auguſti fere ſimilis ratio fuit. Imperatores ſtante republica appellabantur, qui exercitui cum imperio præfecti feliciter cum hoſte conflixerant; unde Cæſares poſtea populare primum imperatorum nomen ac proinde minus invidioſum ſibi indiderunt. Principes dicebant, qui à cenſoribus in ſenatu conſtituti, ut primi ſententiam rogarentur. Item eos, quorum inter cives præcipua erat autoritas. *Paul. Man. de Senat. Rom. & Plutarhus Ciceronem facile in republ. principem fuiſſe refert.* Et Valerius Maximus Metellum, poſtquam Africanum poſteriorem ſubito caſu interiiſſe audierat, exclamaſſe ſcribit: *interiit civitatis princeps.* Cicero paſſim Pompeium principem nominat. Sub his autem nominibus Cæſares principio invidioſam potentiam occultantes, omnia in imperium

rium acceperunt, unde ad posteros promiscua horum nominum appellatio defluxit], non familiæ jam aut splendoris sed potestatis significatio.

3. In principio autem imperatores successione imperium nacti ad Ottonem tertium Saxonem usque nunquam interruptam succedendi consuetudinẽ produxerunt: nec impedit quam plurimos Cæsarum antea violentis militum suffragiis vel senatus statuumque consensu esse electos, id enim nonnunquam vi contigit, sæpius deficientibus legitimis hæredibus: non certe quia succedere non licebat, sed quia successor deerat. Errore igitur ducuntur qui post Caligulæ interitum electionis principiũ ponunt; accedere quidem his videtur Trebellius Pollio in Divo Claudio. *Quintillus frater*, ait, *Claudio ad sydera demigrante, vir*

sanctus & sui fratris vere frater delatum sibi omnium judicio suscepit imperium , non hæreditarium sed merito virtutum. Sed quid juvat nos hic detineri diutius?

4. Hodie Cæsares ad fastigium hujus Majestatis non defuncti imperatoris conjunctio, sed Electorum suffragia provehunt, *Aur. Bull. tit.* 2.

5. Fit autem Electioni locus, quando eligendi Cæsaris necessitas emergit *Aur: Bull. d. tit. in pr.*

6. Emergit autem morte, resignatione vel depositione Cæsaris : nonnunquam utilitatis publicæ causa viventi successor destinatur etiam invito *art.* 32. *Capitul. Div. Matth. imperatoris.*

7. De morte frustra subjunxero. Resignatio est libera Cæsaris voluntate rite facta imperatoriæ potestatis abdicatio. Licere autem imperatoribus imperii habenas sua sponte deponere, Dio-

Diocletiani, Maximiniani Herculei, Lothaii primi & Caroli V. exempla declarant, & complurium autoritate docuit Buxtorffius *thes.10. in dissert.ad Aur.Bull.* Sed negavit fas esse Cæsari Paulus 4. Pontifex, imperium ejerare nisi Romanæ sedis autoritas interveniret, cui, si diis placet, soli de ejeratione & privatione decernere, divinitus datum sit *Thuan.* 21. *Histor.* indignæ ineptiæ, quas verbo refellas.

8. Liberrima Cæsaris voluntas requiritur, secus juramenti religione, quo devincti sunt Cæsari status & subditi, minime solverentur, qui legitimæ potestatis jugum vel invito, vel coacto Cæsari excusserint, prout contigit Carolo Crasso.

9. Quoniam vero resignatio nihil est aliud, quam debitę obedientiæ & subjectionis remissio: Intelligitur iis faciendam esse,

qui obedientiam debuerunt : ii vero procul dubio immediate ſunt imperii ſtatus, quorum partes in Cæſaribus eligendis perpetuo privilegio ſuſtinent Electores : coram his igitur imperatoriam dignitatem ejurandam eſſe efficitur: quid vero omnino juris eſt pontifici in Cæſarem & imperium ? ſane ſi quicquam ad Papam imperium attinet ; aut ſuperior Cæſare eſt & ſtatibus , aut par,aut inferior. Si ſuperior,nulla eſt Cæſaris ſtatuumque majeſtas, non enim eſt ſummum , quo eſt aliud ſuperius. Si par,quomodo æqualibus dominabitur ? præcipiendi ſane poteſtas quæ vi imperii exeritur , extrinſeca eſt , & propterea ſubjectum deſiderat, quod ſuccumbat agenti pareatque *Ariſt.3. Eth.* 1. *quod vero ſuccumbit , non eſt ei , cui ſuccumbit æquale , quia æqualitas & poteſtas imperii differunt fundamento Relatio-*

lationis. Si inferior; quomodo leges ponet iis, à quibus accipere oportet? cæterum nequicquam de clavium poteſtate ineptiunt: Cardinales ad pontificis nutum pronunciare ſoliti, *inquit Thuan.* 21. *Hiſt.* ac delecti, ut & de Caroli ceſſione & inauguratione Ferdinandi diſpicerent, reſponderunt: acta Francofurti, (ibi enim ceſſerat imperio Carolus) nullius eſſe momenti, cum non intervenerit in iis S. S. autoritatis & Chriſti vicarii, cui claves cœleſtis ac terreni imperii creditæ ſint, ſine quibus nec Carolus legitime imperio ſolutus, nec Ferdinandus in imperium recte ſucceſſiſſe dici queat. Quid, quæſo, abſurdius dicam, an magis impium dici poſſet, quam claves cœleſtis imperii pontifici datas eſſe? anne etiam ſervatoris noſtri cœleſte imperium à pontifice dependet? Chriſtus dicit Matth. ult. mihi

data

data est omnis potestas in cœlo & in terra;credo scilicet à pontifice. Sed audiamus pontificem adhuc paululum,qui Gusmanno Cæsaris legato respondit. Quoniam Carolus apud nullum nisi se Cæsaream dignitatem ejerare, nec Ferdinandus eam citra consensum suum accipere possit, ipsum intra tres menses, iis, quæ à Cardinalibus proposita sint,satisfacere debere. Sed Ferdinãdus Cæsar,insulsas Carafæ pontificis quisquilias nihil moratus, continuo de re omni certior factus Gusmanno mandat, ut nisi post triduum à mandato accepto à pontifice admittatur, ipse rebus compositis Roma discedat, denunciatione ante facta, se quando à Cæsare ad pontificem sit ablegatus, ut ei more maiorem filialem honorem exhibeat, nec tam longo tempore non absque Cæsareæ majestatis imminutione

ne ad mandata exequenda admitti potuerit, Roma diſcedere, ut Cæſarem de iis, quæ in hoc negocio intervenerunt, certiorem faciat: qui mox re cum VII viris deliberata id facturus ſit, quod imperiali dignitati convenire videbitur.

10. De depoſitione Cæſaris periculoſa & difficilis eſt commentatio. ſi quidem uni Cæſari tota rerum ſumma competeret, proclivius quid certi definiremus, quippe conſtaret, nondum perrupto penitus reipublicæ vinculo, conſiſtere imperandi relationem atque parendi, agendique ac proinde depellendi magiſtratus poteſtate ſubditos deſtitui; ut ut principes iniquiſſima, quæ tamen reipublicæ fundamenta non afficiant, admiſerint. egregie diſſeruit in hanc ſententiã eruditiſſimus Arniſæus *in lib. de poteſtate in principes ſẽper inviol.*

11. At

11. At vero cum imperii leges non omnem imperatori majestatem deferant; pendeat facile quisquam animi, utrum imperator legitima etiam potestate continuo ceciderit, si datæ potestatis limites transgressus, ea quoque usurpet, quæ capitulationis legibus sine statuum suffragio exequi non licuerunt, vel non abusus potestate legitima: Arnisæus ex conventionis legibus depelli imperio posse non dubitat, *d. lib. de princ. pot.* &c. *c.* 1. propterea, quod Alciati aliorumque judicio, domino prius frangente fidem subditi quoque conventionis legibus liberati censeantur, quas ipse princeps irritas prior habuisset. adducitur Glossa, Alexander: Carer. & Episcopi Moguntini de abdicatione Henrici quarti dicterium. Reinkingus paulo liberius: de principibus sine discrimine detur-

turbandis decernit. *lib.*1. *claſſ.*1.*c. fin.* Sed vereor, ut ad principia politica congruentia dixerint. næ enim ille iſtiuſmodi conventiones nôn ſatis aſſequitur, qui imperium potius iis dari, quam denegari exiſtimat. excipiuntur inquam his conventionibus imperii partes, quas in principem non conferunt Electores, ſed ſibi ſtatibuſque reſervant, in ſtatuum pariter & Cæſaris moderamine relictas: non detractæ vero his legibus, imperii partes, iiſdem conditionibus in Cæſarem tranſeunt, quibus abſolutæ poteſtatis princeps perfruitur, ut proinde principes diviſam majeſtatem adepti, quantam & quatenus adepti non alia ratione perdant, ac ſi abſolute rerum potirentur. non excidit igitur convenienti poteſtate Cæſar, etiamſi debiti imperii terminos tranſiliverit, nec, opinor, cohibebit aſſenſio-

nem

nem vir doctiſſimus, ſi ſua ipſius argumenta, quibus tantopere principum authoritatem munivit, ut par eſt, interpretabitur, nam earum majeſtatis partium dominus conſtituitur imperator, quaſquas ipſi Electores contulerint.

12. Capitulatio vero de data poteſtate nihil imminuit, ſed quas majeſtatis partes non impertiant Electores, declarat, & ſi paulo profundius penetraremus rebus potius quam verbis dediti, nulla pene deprehenderetur conventio. ecquid enim conventionis eſt, ſi de re mea tibi indebita non danda paciſcerer? ecce vendo tibi fundum, tertia parte detracta: numnam de parte, neque vendita neque tradita conveniſſe judicabor? digna profecto tractatio, quam uberius exequeremur. ſed habenda eſt ratio inſtituti.

12. Sed cum fieri non poſſit, quin omnis reſpublica, quæ ſuo imperio regitur, abſoluta rerum omnium ſit domina, ſive in uno ſive diverſis ſubjectis Imperii poteſtas ſita ſit, ſequitur omnino, de rerum partibus, quarum moderatio in Cęſarem non tranſivit, ſtatus cum Cæſare conjunctim ſtatuere, ac ariſtocratice dominari. unde efficitur fruſtra quæri, an liceat defugere Cæſaris imperia, ubi ſolus imperandi poteſtate non polleat. impune quippe negligitur juriſdictio, quæ poteſtatis limites egreditur, nec ibi inobedientia eſt, ubi nulla imperandi poteſtas, quæ vero ſolius Cæſarei ſint imperii, & quæ conjunctim principes temperent, diviſa ſuo loco rerum genera demonſtrabunt.

13. Cæterum vivo adhuc Cęſari unanimi Electorum ſuffragio Cæſariſque aſſenſu ſucceſſo-

rem ſubiungere permiſſũ eſt, ſi id ex uſu videatur : ſed ſine Cæſaris conſenſu Electionẽ irritam dicit Buxtorffius. ſed id ex Aurea Bulla vix convenit, ſi modo Cæſar negligentius rempublicam adminiſtraret, omitto capitulationem, quæ & invito Cæſari ſucceſſorem ſubſtitui poſſe diſerte declarat. Capit. Matth. & Ferdinand.

14. Ergo, ſi, ut diximus, his caſibus imperium vacet, vel alias uſui ſit imperio., Carolina conſtitutio Electores creandi Cæſaris neceſſitate aſtrinxit, *Aur. Bull. tit.* 1. *in pr. d. tit.* 4. Moguntinus, Trevericus & Agrippinas Archiepiſcopi. Rex Bohemiæ, Palatinus ad Rhenum, Saxo & Brandeburgicus ſeptemviri hoc munere funguntur *d. c.* 4. Secluſis aliis imperii ordinibus, quos ante Friderici ſecundi Imperium ſæpius eligendis Cæſaribus interfuiſſe proditũ eſt, de quo poſtea.

15. Poſt-

15. Poſtquam igitur Moguntino de Cæſaris obitu innotuit, intra menſem à die notitiæ, Electoribus cæteris, literis denuntiat *Aur. Bull. t.*1. *§.cum autem* & *tit.*18. ut intra tres menſes à certo & expreſſo die, quo verſimile eſt, intimationis, quas vocant, literas redditum iri, Francofurti conveniant ipſi, aut miſſos cum ſufficienti mandato legatos præfinito tempore præſto eſſe jubeant, Cæſaris eligendi cauſa *Aur. Bull. tit.* 1. *§.præterea.*

16. Nec trimeſtre ſpatium publica lege definitum ſuo ſolius arbitrio reſtringere poterit Moguntinus; tum quia jus publicum non eſt in ipſius manu, tum quia Electorum jura ne Cæſari minuere licet: *Aur. Bull.* 2. *§.& quia.* Sed tenentur inſervire Imperio Electores, ſi citius eos convenire reipublicę uſus requireret. Buxtorff. *d. diſputat. theſ.* 20.

17. Si vero ſuperſedeat Moguntinus ſuo muneri, ſua ſponte vel mutuo admoniti ſeptem viri, Francofurti convenire juſſi ſunt, Cęſarē electuri *d. t.§. cum autem.*

18. Illegitima vero eſt Electio, ſi Moguntinus quibuſdam vocatis unum atque alterum omiſerit *arg. §. debet autem.* nam ad Electiones & collegiorum actiones, omnes vocari debent *c. bonæ memoriæ c. quod ſicut. §. ſi autem de Electionib. c. cum in eccleſiis eod. in 6. Fachin. conſ.* 55. *vol.* 1. Conſiſtere quidem initio Electionem Buxtorffius autumat, ſed à contemto & ratam & irritam haberi poſſe, *d. diſput. th.* 18. *&* 19. de quo magnopere dubito, cur enim non acceſſit vel non vocatus? conveniant, ait imperator, motu proprio, ſi Moguntinus in intimatione & executione fuit negligens, etiam nō vocati. *d. loc. § cum autem.* Si, inquam, negli-

negligens fuerit Moguntinus, an igitur sola negligentiæ culpa putanda est, si aliquibus citatis, alios habeat contemtui? non temere sed subdolo consilio præteriti forte viderentur. quid igitur? rem nullibi definitam nec ego definio. Prudēter sane Principes ultro advenerint, quia Electio jure publico ipsis, non vocatione Moguntini tributa est.

19. Quid igitur, si negligentia Moguntini fiat, ut proprio motu principes convenire oporteat? constiteritne Electio, uno atque altero non sponte advolante? an vero congregati Electores absentem adventus admonere debebunt? Electionem ratam putem: etenim ultro unicuique conveniendi necessitas incubuit; ergo propria cujusque absentiæ culpa complurium vota non impediet *d. loc. §. cum autem & §. seq.* prudenter sane prin-

cipes de adventu interpellabunt absentes, ut turbarum occasio evitetur.

20. Electores Ecclesiastici æque ac politici ordinis, illi nondum confirmati à pontifice, neque à Cæsare investiti, hi octodecim annorum Electioni Cæsaris interesse possunt *Aur. Bull. t. 7. Heig. 1. quæst. 4. Buxtorff. in d. disp.*

21. Loci quidem non usque adeo præscisa necessitas est, ut Ruperti Electio, quem Bopardię elegerunt, declarat *Peuc. lib. 5.* non temere tamen Electores quid in republica innovaverint.

22. Coacti jam Electores ad formulam præscriptam jurisjurandi religione obstricti aggrediuntur opus, ac quem intra triginta à præstito juramento dies Germanicæ stirpis vel unanimi consensu vel plurium suffragiis eligunt, is legitimus Imperator rite

rite haberi ſolet *Aur. Bull. c.2. §. præſtito & §. poſtquam ſeq.* uſque adeo, ut unus Electorum à tribus aliis electus ſibiipſi ſuffragari, ac addito proprio voto diſſidentes numero ſuffragiorum vincere poſſit *d. tit.2.§. fin.*

23. Quod autem de dierum numero addidimus, non eo pertinet, quaſi præterito triginta dierum decurſu, eligendi poteſtatem obſeptam velimus, ſed quod Electoribus non ſit impune, ſi ultra electionem protraxerint: nam exacto triginta dierum curriculo, neque dum edito Cæſare, pane ſolum & aqua vivere juſſi ſunt, uſque dum hac cibariorum tenuitate commonefacti maiori ſaltem votorum numero in Cæſarem conſpirent *d. loc. §. præſtito* &c.

24. Recedere quoque Francofurto Electores jure non poterunt, priusquam Imperatorem

prodiderint *d. loc.* & quoniam hæc Carolina constitutio communi Cæsaris omniumque procerum consensu munita est *Aur. Bull. in.proœm.* Non licet Electoribus contra niti aut propria autoritate publicæ legis vigorem pervertere, jurejurando etiam ad præscriptam regulam devincti. eius enim est abrogatio, cuius institutio legum; ut ex principiis politicis liquidum est. Et eligendi facultas septemviris non jure majestatis, sed perpetui magistratus competit, quem nomine & consensu totius Imperii consecuti, aliter gerere non possunt, quam ad publicarum legum amussim: exemplo omnium magistratuum.

25. Sed & legitime citati Electores ius suffragii tum quidem amittunt, si neque ipsi, neque per procuratores Electioni interfuerint, aut præsentes ante Electum

Cæ-

Cæsarem recesserint *Aur. Bull. c.* 1.§.*debet autem.*

26. Electus denique hoc pacto Cæsar non prius imperii administrationem suscipit, quam Electoribus jura & immunitates illibatas fore, ac sancte capitulationem servatum iri receperit.*d. loc.*§. *& quia* &c.

26. Quo facto libera statim adeundi imperii facultas est, nec est, quod Pontificis Romani confirmationem seu approbationem moretur, ut solidissime docuit Georgius Sigismundus Seldus, Caroli V. Ferdinandi primi, ac Maximiliani secundi, Cæsarum Cancellarius.*In seinem bedenken an Kaiser Ferdinand von der wahl* & Gold. passim luculenter comprobavit. Ingeminant Pontificii identidem & Bellarminus præter cæteros confirmationem pontificis & eidem à Cæsaribus promissam obedientiam:

 unde

unde cassam Cæsarum potestatem contendunt, pontificia autoritate nondum probatam; sed ipse Ferdinandus hanc obedientiam ita accepit, ut se iam ante confirmationem Augustum appellet, seque more majorum Ecclesiæ Rom. omniumque aliarum præcipuum patronum, tutorem & defensorem fore polliceatur. Et licet morosus Carafa ob recentes cum Austriacis simultates: principio Gusmannum ut Cæsareum legatum admittere recusaret, instanti tamen ex mandato Cæsaris Legato cedere coactus est, ac ipsum ut Cæsareum Legatum, non enim aliter voluit Gusmannus, audivit Thuan. 21. *Histor.* summa fere legationis fuit: facturum Cæsarem ut primo quoque tempore veteri & recepto more de coronatione sua honorificam ad pontificem legationem adornaret, nec am-

amplius quicquam. Ex his & similibus pontificii Romanæ sedis confirmationem hactenus asseruerunt: perinde quasi Coloniensis coronando Cæsarem faceret: argumenta quidem alia pontificiæ in Cæsarem autoritatis conglomerant: sed magnam partem ejus farinæ, ut ad rem nihil magis attineant, quam Cupressus ad naufragium. ut videre est ex Onuphrio, & Aventino, & Goldasto: Petrus Herp. Monach. Francof. *in Chr. Francof.* de Ludovico Bavaro; *Legem*, ait, *Imperator edidit talem: Electus Francofurdiæ in Imperatorem à principibus Electoribus, administrationem Imperii habet plenam, Rebdorfiens. in anno* 1339. *Nuncii imperatorii domum Roma reveniunt. Principes Electores conveniunt, & per juramenta sua diffiniunt, quod Electus in regem Romanorum à Majore parte eligentium plenam habeat pote-*

potestatem in administratione imperii.

28. Atque hæc quidem de Cæsare rite constituendo, qui si solus dominaretur, expedita esset imperantium definitio, sed cum proceres imperii in multis cum Cæsare concurrant, de illis quoque discipiendum est.

CAP. III.

De Principibus & Statibus Imperii.

1. PROCERES autem propter illam Imperii communionem, statuum nomine insigniti sunt, ac non incommode fortassis describuntur, *singulorum Territoriorum Domini, qui una cum Cæsare imperandi potestatem habent.* vel secundum alios, *qui jus sessuræ & suffragii in Comitiis habẽt: Paurm. 1. de jurisd. 6. & 8. Steph. 2. de jurisd. part.* 1. *c.* 4. *n.* 30. includit definitio,

nitio, si in potentia, ut par est, acceperis, etiam illos, qui in Imperii collegium cooptati sunt, nullam dum in Comitiis actu sessionem sortiti. *Dec. comit. ann.* 70. §. *nach dem auch Petr. Denais. pr. jur. Cam. tit.* 287. *n.* 3.

2. Licet vero nullo certius argumento jus status probari possit, quam consuetudine lati in Comitiis suffragii, aut allegentis imperatoris in statuum consortium facto & consensu. *arg. dec.* 1. *anno* 70. § *nach dem auch*, aliis tamen idem indiciis cognoscitur. Etenim in Album seu Matriculam Imperii recepti statuum loco censentur *Gail.* 1. *obs.* 21. *n.* 7. *Frid. Mind.* 2. *de proces. c.* 67, *n.* 4. adeo ut ex matricula pro statu juris oriatur præsumtio. *Gail. d. obs. n.* 3. & 9. Et cum varient matriculæ præcipuam semper habendam esse rationem, quæ ann. 21. in Comitiis Wormatiens. digesta

gesta est. Statutum est. *recess. Imp.* 76. *Denais. jur. Cam. tit.* 191. §. 9. Confert quoque aliquid argumenti, si quis indictiones, contributiones & collectas Imperii pro rata sua quolibet tempore solverit *Gail. d. obs. n.* 9.

3. Et hinc procurator fisci, qui officii ratione de statibus eximendis disquirere tenetur, ita libellum formare solet. Eximendus imperii Albo jam olim ut status inscriptus est. 2. Feuda, dignitates, & Regalia ab Imperatore & Imperio immediate recognoscit. 3. Ad conventus & Comitia Imperii perinde ut alii status vocatur & comparet. 4. Habet in Comitiis Sessionem & votum. 5. Pro rata contribuit, utique igitur in possessorio obtinere debet, cum habeat præsumtionem pro se. *Gail. d. obs. n.* 9.

4. Etsi autem hæc Imperii communio per se ex ditionibus

non

non profluit, hodie tamen non reperias cuiquam in comitiis locum fieri, qui non ſublimis territorii jura in propriis ditionibus obtineat. Atque adeo territorio innexa videtur ſuffragii poteſtas, ut nonnulli pro ratione diverſarum ditionum, votorum pluralite emineant. *Bertram. in diſp. de Comit.*

5. Et ex hoc porro ſuffragii jure ſtatuum ſuperioritas hodie derivanda eſt, ſi regiam & ſublimem illam juriſdictionem ſtatibus, non verborum lenociniis, ſed reapſe aſtruere & volumus & poſſumus.

6. Etenim ut inter cives omnis Imperii poteſtas juriſdictionis ambitu continetur, *Paurm. paſſim de juriſd.* Sic omnis juriſdictio, ut ſupra ex ipſis fontibus oſtendere ſtuduimus, vel formalis eſt & independens, ac proinde ſuprema & majeſtatica; vel depen-

pendens, precaria ac magiſtratus jure competens. Ergo ſublimis, ut vocant, ſtatuum juriſdictio ſeu ſuperioritas, itidem eſt, ut ita loquar vel majeſtatica vel magiſtralis ſeu dependens. Si magiſtralis ac dependens, quî obſecro, erit regia? numnam regiam juriſdictionem in dignitatum nominibus conſiſtere potius, quam formali poteſtate putabimus? nos quidem in parte prima ne inveteratis erroribus duceremur, ex natura imperiorum, *Iuriſdictionem eſſe potentiam activam, gerendæ reipublicæ* demonſtravimus, quæ regio ſplendore, *non ſit* neceſſario conſpicua, *igitur regia juriſdictio, eſt majeſtatica ſeu prima poteſtas adminiſtrandæ reipublicæ*, & contra quæ quanta quanta eſt, aliunde dependet tota, nomine quidem regia appelletur, non pugno; at reipſa eam jure magiſtratus tantum

tum convenire contendo.

7. Et vix consistere potest, quod Knichius vir sane doctissimus tradidit 1. *de sublim. & reg.* 1. *n.* 216. *& seq.* ubi, inquit, *quemadmodum Cæsari in toto orbe compétit omnimoda superioritas, jurisdictio & dominium, ita etiam principes sibi vindicant & jurisdictionem in suis territoriis erga subditos.* Quæro, si Cæsaris est in toto orbe jurisdictio, anne & ejusdem in singulis principatibus? certe aliter fieri nequit, quin totius orbis jurisdictio singulas partes comprehendat, quæ igitur est principum superioritas? poteritne Cæsaris simul in eodem Principatu suprema esse jurisdictio & itidem Principis? numnam duo sunt in uno ordine primi?

8. Paurmeisterus admodum peritus jurium imperii 1. *de jurisd.* 3. 6. *&* 8. supremam Principum jurisdictionem, simpliciter de-

pendere existimat, similiter *Schrad. de Feud.part.4.c.1.*ex quo necessario sequitur, principes in suis ditionibus esse tantum magistratus; quod, haud scio, an non longe sit quam illud Knichii inconvenientius. Etenim magistratuum jurisdictio non potest non aliunde dependere, ac idcirco eam supremam dicere contradictio est, sustulit igitur Paurmeisterus superioritatem principum ac exuit potestate, quam ne Cæsar quidem potest pro arbitrio adimere.

9. Quid igitur? omnis iurisdictio vel est in sacris vel profanis, in iisq; vel constituit ius vel reddit: Est deniq; apud Cæsarē solū, vel apud Cęsarem & status simul.

10. Reddendi iuris potestas hic & hic est tota Cæsaris, adeo ut ne comitia quidem de hac quicquam participent.

11. Constitutio juris in sacris

per

per religiosam pacificationem fere statuum facta est.

12. Constitutio vero in profanis, partim est solius Cæsaris, partim communis Cæsaris & statuum, ut infra ex divisis rerum generibus clarebit.

13. Iam vero in illis quæ solius sunt Cæsaris, nulla est principum (quo hic promiscue omnes status accipio) superioritas, sive suprema jurisdictio luculentissimo argumento est summa Cæsaris reddendi iuris potestas, quę adeo adhuc propria est Cæsaris, ut omnium Imperii principum sententiæ, Cæsareæ jurisdictioni subiaceant, ne Electores quidem excipio, quorum jurisdictio si non appellando, supplicando certe Cæsari subiicitur, patiturque Cæsaream iurisdictionem superiorem. *Gail. Knich. & alii usu edocti.*

14. Imo ubi constituere de

iure ſolius eſt Cæſaris, ibi nulla fere eſt ſtatuum iuriſdictio, nedum ut ſit ſuprema, verbi gratia: Ducum, Marchionum, imo Doctorum creatio tantopere eſt Cæſareæ iuriſdictionis, ut nec in comitiis Principes, multo minus ſeparatim, quicquam harum rerum poſſint.

15. In quibus autem ſtatuum & Cæſaris communis eſt iuriſdictio, ea ad comitia ſpectant & exinde principum ſuperioritas petenda eſt.

16. Quoniam igitur principes ditionibus innixi ratione ſubiecti territorii in comitiis ſuffragia ferunt; earum rerum quæ in comitiis peraguntur, in ſuis ditionibus ſupremam atque adeò maieſtaticam iuriſdictionem principibus competere breviter explanabo.

17. Res igitur in comitiis decernendæ, per ſuffragia ſtatuum

inter

inter ſe,& poſtea ſtatuum & Cęſaris conventione definiuntur, ubi nec Cæſar ſtatibus, nec ſtatus ſibi mutuo ſtatuendi poteſtatem impertiunt, ſed quiſq; independēter ſuffragandi facultate pollet,& licet ſuperentur ſuffragiorum numero, non tamen ſuperantur, quatenus effective in ordine longitudinis, cauſanti ſuccumbunt,ſed quatenus in latitudine oppoſiti contrario robori cedere coguntur, nec ullius votum eſt cauſa alterius, ergo nec vota omnium, quia nihil eſt in toto collectivo, quod non conferant partes, ſi igitur nulla ineſt partibus cauſatio, quomodo eam in totum contribuent? admitteretur etiam in cauſſando circulus, quæ abſurditas in nulla diſciplina, nedum in prudentia civili ſecundum Ariſtotelem, omnium præſtantiſſima, ferenda eſt.

18. In rebus igitur ad comitia ſpectantibus principes in ſuis ditionibus habent majeſtatem ſeu ſupremam iuriſdictionem, quam ſuperioritatē vulgo appellamus, eaq; quamdiu in comitiis votorum numero nō ſuperata vel revicta eſt, eſt liberrima, nec Cęſari nec cuiquā principum ſuppoſita, & utcunque ſuperetur, non tamē deſinit eſſe ſuprema quoad dependentiam, etenim non à comitiis ut priori puta cauſſa vel efficiente vel formali dependet, quatenus magiſtratus à majeſtate eſſe ſuum accipiunt. Sed quaſi vi contraria, legitima tamen, in latitudine oppoſita ſuccumbit, ſimiliter ut in conflictu unus à pluribus ſuperaretur, non vi cauſalis dependentiæ, ſed contrarii oppoſiti, quod debilius oppoſitum robore contrario ſuperaret.

19. Quæ recte intellecta decantatam principum ſuperioritatem

tatem tandem patefacient, de qua multa quidem eximia à doctissimis viris tradita accepimus, sed tamen interspersa ejusmodi, ut non hanc solum partem, sed totam fere juris publici scientiã infinitam & verborum potius dulcisono strepitu, quam indubitatis & realibus principiis insistere existimes: dicunt principem tantum in suo territorio posse, quantum Cæsarem in universo imperio, & postea rebus hæc axiomata applicaturi ita se parant, ut videas, quæ dixi, accidere.

20. Vacillatne igitur hæc summorum virorum definitio? consistit si de Cæsare prolatam de comitiis acceperimus. Etenim quæ in comitiis quo ad totum imperium, statuuntur, ea principes comitiorum participes in suis ditionibus independenti potestate administrant, nisi legibus

publicis mutuo obligati alicubi impediantur, nam iis sive propria conventione, sive numero victi parere coguntur: Quæ vero solius sunt Cæsareæ maiestatis, in universo imperio ac proinde in singulis ditionibus, in iis principes à Cæsarea majestate dependent. esse quenquam supremum, & eatenus nihilominus dependere manifesto implicat.

21. Intelligitur ex superioribus, si quæ civitates utcunque immediatæ jus comitiorum non habeant, eas pariter ut nobiles immediatos superioritatem non habere: sed quicquid in jure dicundo potuerint, id ab Imperii vel imperatoris maiestate descendere; & quo minus Cæsar iis pro arbitrio possit eripere jurisdictionem, fieri vel privilegio, vel conventione, vel alio aliquo juris privati argumento, quod Cæsa-

Cæſarem, quia juriſdictio in commercio eſſe cœpit, ſubvertere iniquum ſit. unde & ſtatuum juriſdictio, quę in reddendo jure conſiſtit, defenditur, licet Cæſareæ juriſdictioni penitus ſubjecta ſit, & hæc quidem aliquantò alieniori loco; ſed tamen occaſione juris ſtatuum diſſerere placuit.

22. Præterea quoniam in Imperii comitiis per tres claſſes ſuffragia feruntur, conſentaneum eſt ſtatus in triplici quoque differentia proponere.

23. Diſtribuuntur igitur in Electores, Principes, & Civitates Imperiales.

CAP. IV.

De Electoribus.

1. ELECTORES ſunt Septemviri, qui eligendi Cæſaris jus habent; quo vero temporis articulo jus eli-

gendi Cæſaris & à quo ad ſeptemviros modernos reciderit, varii magno conatu exquiſiverunt. Bellarminus *lib. 3. de tranſlat. Imper. Rom. c. 3.* Gregorium V. autorem facit; adductis in eam ſententiam & hiſtoricis & decretis pontificum. *Meibon. in not. ad lib. 3. Monar. Sleid.* alios quoque inſuper recenſuit, quos refellit Illyricus, *in lib. de tranſlat. Imp. Heig.* & ſolidiſſime *Goldaſt. & Arniſæus.* Otto quidem Imperator, primus inſtituit ne alius Imperator eligeretur quam Germanus & niſi ab iiſdem Sigon. *lib. 7. Hiſt. Ital.* nequaquam tamen ad ſeptemviros ſtatim eligendi poteſtas decucurrit: imo Cæſares uſque ad Henricum V. legitima ſucceſſione Imperium adibant, & Gregorius ſeptimus pontificii dominatus autor, Cæſarum ſucceſſionem turbare primus ſuſtinuit, Goldaſt.

daſt. *in replicat. pro Imp. c.*18. tametſi enim poſt exciſam Caroli proſapiam Imperatores eligi oportuit ; id tamen nunquam contigiſſe legitur, niſi legitimus ſucceſſor deficeret. Et Henricus Bambergenſis Ottonis III. ſobrinus, hæreditario ſibi jure Imperium deberi, contra Colonienſem contendebat, ut ut procerum conſenſu Cæſareo jubare fulgeret;Et Henricus VI. offenſus perturbationibus Imperii, quæ ex invaleſcente jam electionis iure ſuborta fuerant, priſtinam ſuccedendi conſuetudinem lege lata reduxit *Ioann. Monach. in magn.Chron.Belg.* quod edidit Ioann. Piſtor: ubi erant igitur tum temporis ſeptemviri ? quotquot deniq; ante Friderici II.tēpora eligēdo fuerunt ad Imperii culmen evecti, communi ſuffragio ſtatuum id aſſecuti inveniuntur.Cunradus Suevus promiſcuo prin-

Principum consensu, vacua tum temporis sede Moguntina, Saxone etiam & Norico prorsus non vocatis, Cæsaream dignitatem obtinuit: *Otto Frising. lib. 7. c.* 27. & Fridericus qui Cunradi Imperium excepit, ab omnibus totius Germaniæ principibus electus est. *Otto Frising. 2. de reb. gest. Frid. c.* 1. Cunradus item Salicus communi procerum suffragio Imperium obtinuit *Vrsperg. in Chron. ann.* 1015. qui inter alios etiam Bambergensem Episcopum annumerat. præcelluit quidem iam inde à Friderici primi temporibus Moguntini autoritas, cui ipse Fridericus se primam sui Electionis vocem debere confitetur apud *Radev. lib.* 1.

2. Audebo dicere, si quis unquam Imperatorum septemviros certo definiit, fecisse id Fridericum II. modo asserere liceret, eum hoc pacto Electoribus eli-

eligendi poteſtatem feciſſe, ſi nemo ex ſe genitus ſupereſſet. idque proclivius dixerim; quod poſt primogeniti Henrici, miſerabilem interitum, ad Cunradum paterna potiſſimum autoritate Imperium devenerit, cui Electores Wormatiæ aſſenſerunt. anno 1235. qui poſtquam Manfredi nothi fratris ſcelere oppetiiſſet: Wilhelmus Hollandiæ Princeps, primus, ut opinor, ſeptemvirorum ſuffragiis Imperator dictus eſt. *Trith. in Chron.* Ante Friderici vero II. ætatem ſeptemvirorum non meminiſſe hiſtoricos, prodidit Thuan. 2. *Hiſt.* Martinus vero Polonus, qui à Friderici Imperio ad Rudolphum ætatem produxit, diſerte tam nomina quam officia ſeptemvirorum deſcripſit, additis verſibus, quos repetit *Papaberg. de jurib. Imp.*

Moguntinensis, Trevirensis, Co-
loniensis
Quilibet imperii sit Cancella-
rius horum
Et Palatinus dapifer. Dux porti-
tor Ensis
Marchio præpositus Cameræ,
Pincerna Bohemus.
Hi statuunt Dominum cunctis
per secula summum.

Quicquid eius sit, certe ante annum CIↃCCLXXIII. semptemviros cœpisse necesse est, eo namque anno Peucerus septemviros Rudolphum elegisse tradit. 5. *Chron.* Et quo minus principio consuetudine ad hos septem ius eligendi Cæsaris devenisse existimem, facit, quod rerũ Germanicarum Scriptores ad Friderici usque tempora, eligendis Imperatoribus comitia ab omnibus Imperii Principibus sive sacris sive solutis nullo discri-

ſcrimine celebrari ſolita concorditer memorent: Thuan. 2. *Hiſtor.* ac Wilhelmum anno CIↃ CCIIIL. vivo adhuc Friderico, qui anno CIↃ CCL. è vita migravit, à ſeptemviris electum fuiſſe proditum ſit *Trith. in Chr.* quem anno quarto, poſt, evulgata jam Friderici morte, ab Innocentio pontifice Lugduni approbatam ferunt. Ecce poteſtatem, perquam exigui temporis conciliatam decurſu: decurſu autem! imo nec quicquam temporis inter Fridericum & Wilhelmum interfuit vivo ſcilicet Friderico electum; ne tantillum igitur idonei temporis ſpatium Electoribus Cæſaris dicendi poteſtatem adjicere potuit. Etenim Electores tum demum cæteris Imperii membris promiſcuam eligendi facultatem præſcribendo eripere potuerunt, quando Cæſaris creandi jus potuit competere: atqui

atqui vivo Friderico, ut ut diris pontificum machinationibus exauctorato, alium eligere non licuit, & ut licuisset, non tamen fuit electori juris quasi possessio acquisita, antequam eam cæteris exclusis semel saltem eligendo occuparent. nulla autem præscriptio sine possessione contingit *l. 25. ff. de usucap.* quid igitur eligendi Cæsaris potestatem Electoribus Friderici constitutione obvenisse dubitem, non video.

3. Electores autem sunt Ecclesiastici vel Seculares.

4. Ecclesiastici Moguntinus, Trevirensis, Coloniensis Archiepiscopi. Seculares: Palatinus Rheni; Saxo, Brandeburgicus & Rex Bohemiæ.

5. Hi autem virtute principatuum suorum sunt legitimi Electores *Aur. Bull. tit.* 7. quod eo pertinet, ut si Palatinus Palatinatum:

natum: Saxo Electoralem Saxoniæ ducatum, Brandeburgicus item Electoralem terram, ac Bohemus Bohemiam, & denique quam quisque Arhiepiscopus ditionem regit: legitimo titulo & jure acquisierint. eligendi Cæsaris potestatem obtineant. Ex quo efficitur, jus Electionis personæ non simpliciter cohærere, sed quatenus Electoralem ditionem legitime obtineat.

6. Bohemus ab indigenis regni proceribus per suffragia constituitur *Aur. Bull. t.* 7. adeo ut quem secundum regni leges prodiderint, is ab Imperatore in regno adeundo impediri nequeat *Aur. Bull. t.* 7. *& t.* 2. § *& quia.*

7. Palatinus, Saxo & Brandeburgicus successione similiter constituuntur, vel si desint successores, potestate Imperatoria. *d. c.* 7.

8. Succeditur vel jure familiæ

vel pacti gentilitii, quod confraternitatem dicunt.

9. Successio ex pacto delata proculdubio etiam Electoralem autoritatē adiicit, cum qui legitime electitiam ditionem adierint, iidem virtute principatuum una cum cæteris Electoribus jus, vocem & locum habeant. *Aur. Bull. t.* 7. nec dubitemus hujusmodi fœderatos legitimo successionis jure niti, si Imperatoris accesserit confirmatio *VVaremund. in meditam. pro fæd. Reusn.* 1. *conf.* 20. *Knich. de pact. invest.*

10. Sed magnopere attendere attinet, Electoratum nō tam patris beneficio quā legibus Imperii deferri: & sanguinis coniunctionē esse subiectum potius, quā causam successionis ac primogeniti prærogativam paterno arbitrio non succumbere. In eandem fere sententiam scripsit Franciscus II. ad Helvetios, qui negat se adeun-

adeundo regno paternam hæreditatem crevisse, sed lege regni, quæ jam inde usque à primis Francorum regibus lata, ad mares proximos regnum deferret, sibi obtigisse imperium. *Bodin.* 1. *de republ.* 8. *Hotom.* 2. *de ll. regn. Franc.*

11. Unde primogenitus proprio jure, qui per primogenituram determinatur, simul atque in lucem editus est, jus successionis adipiscitur, quocirca mihi vim primogenituræ non satis perspectam habere videntur, qui jure repræsentationis vel transmissionis successionem obtingere disputant. recte *Laudens. resp.* 7. *n.* 37. *pro regn. Portug. cessat repræsentatio ubi jus primogenituræ obtinet.* & hinc IC[ti] primogeniturã ius instantaneum & qualitatẽ momentaneam dixerunt *Tiraq. de primog. Roland. à Valle Cons.* 39. *n.* 49. *lib.* 4. *Menoch. cons.* 981. quasi

dicerent, illo editi primogeniti momento acquiri, non temporis lapſu ſuſpendi.

12. Ea vero familiæ ſucceſſio vel eſt deſcendentium vel Agnatorum.

13. Deſcendentium nomine hic veniunt omnes à primo acquirente propagati *arg. t.* 24. § *decernimus* &c. idque in regalibus feudis quam maxime ſervari teſtantur *Covar. 3. var. reſol.* 15. *n.* 4. *Zaſ. & alii.*

14. Quoniam vero deſcendentes non promiſcue ſed ordine genituræ ſuccedunt *Aur. Bull. t.* 7. *&* 24. veluti: ſi primogenitus ſine liberis deceſſerit, ſecundogenitus, & ſi hic ſine liberis deceſſerit, tertiogenitus admittitur. *Aur. Bull. d. loc.* apparet, ut ſe habet primogenitus ad ſecundum, ita ſecundogenitus ad tertiogenitum.

15. Atque ea eſt conditionis,

ſi ſine

ſi ſine liberis deceſſerit, ratio, ut omnis primogeniti poſteritas ſecundogenitum & ſecundogeniti pariter tota progenies, ſuccedendo antevertat tertiogenitum. *Tiraq. de jur. primog. quæſt.* 10: *Caſtrenſ. conſ.* 164. *lib.* 2. *Roland. à Vall. conſ.* 39. *n.* 47. *vol.* 4. imo hanc conſtitutionis mentem ipſe Carolus Imperator expreſſit in Bulla Francofurt. dom. Saxon. verba ſunt: *Si primogenitus ducis VVenceſlai præfati deceſſerit, maſculini ſexus laicis duntaxat, legitimis hæredibus non relictis: ex tunc ſecundogenitus filius VVenceſlai, Ducis prædicti & poſt mortem eius ſecundogeniti filius ſenior, laicus & ſi ſecundogenitus ſine hæredibus legitimis maſculini ſexus laicis deceſſerit, tertiogenitus* &c. *perpetuis temporibus obtinebunt per ſucceſſionem hæreditariam & paternalem, ut præmittitur ex ordine genituræ.* eiuſdem ſententiæ eſt Bulla

Palatina à Sigiſmundo anno 414. Ludovico data apud Goldaſt.*part.2.der Reichsſakung.*

16. Et eo magis conſentanea videbitur ſententia, quo momento nativitatis confeſtim ſuccedendi ius acquiſitum manifeſtius intelligetur. Ipſo igitur nativitatis veſtigio ius ex primogenitura ſuccedendi acquiri; non tempore delatæ ſucceſſionis, tantum non diſerte deciditur *in d.t.7. Si elector eſſe deſierit,* verba ſunt Bullæ, *jus, vox & poteſtas ad primogenitum : illo vero non exiſtente ad ejuſdem primogeniti primogenitum* &c. ubi nepos primogeniti, cuius pater nunquam vivo avo Electoratum obtinuit, ad ſucceſſionem vocatur, qui ſi ius primogenituræ tempore delatæ ſucceſſionis ſpectaretur, ex primogenitura admitti nequiret, quippe cuius parens ante quæſitum ius primogenituræ obiiſſet.

unde

unde collegero, omnem omnino primogeniti propaginem, iure primogenituræ, secundogenitum eiusque sobolem qua ætate, qua gradu potiorem antecedere. *accedunt Menoch. præs.* 71. *n.* 10. *Zas. cons.* 8. *n.* 3. *lib.* 1. *Castrens. cons.*164.

17. Simpliciter item lex Carolina secundogenitum vocat, obeunte sine liberis primogenito: ergo simpliciter deficit conditio, si primogenitus non sine liberis obierit, quod procul dubio accidit cuiusvis gradus relictis nepotibus *arg.*§. *fin.Inst.Qui testam.tut.dar.poss.* Et vulgata regula: *Quod substitutus substituto, censeatur substitutus instituto*; primogeniti posteros secundogenito anteponit, utcunque primogenitus morte interceptus actu succedere nequiverit. adeo scilicet hæc quoque successio ad regulam vulgaris substitutionis vel

fideicommissi puri congruere videtur, ubi pluribus certo ordine vocatis ius quidem quæsitum est, etiamsi successionis ordinem expectare cogantur.

18. Sed iisdem ponderibus primogeniti posteritatem ad secundogenitum, & huius posteritatem ad tertiogenitum exigimus: ipsa quippe ratio naturalis nascendi & successionis ordinem præfinit. ac si tota posteritate primogeniti excluditur secundogenitus, nomine secundogeniti, tota eius prosapia excluditur. quid ita? aut vivo aut mortuo secundogenito, deficiet primogeniti posteritas. Si vivo, quorsum de re manifesta Imperator tam anxie cavit? ecquis poterit hic est propior? ecquis senior? sin mortuo, aut frustra Cæsar de mortui prærogativa statuit, aut secundogeniti nomine eius soboles intelligenda est.

Ergo

Ergo aut ineptiis illigemus Imperatorem: aut secundogeniti nomine totam eius progeniem complexi, totam progeniẽ tertiogenito præferendam statuamus.

19. Frustra sunt, qui hic de propiori ac seniori obiiciunt, hæc enim gradus ætatisque prærogativa non simpliciter ponitur, sed in ordine genituræ, & quatenus quisque primo vocatus est. Sed non licet nobis hic esse longioribus: exstat erudita commentatio Engelbrechti. verbo igitur.

20. Sicut tota primogeniti posteritas secundum genituræ ordinem, secundogenitum cum omni progenie: ita secundogeniti prosapia tota tertiogenito præponitur.

21. Ex eodem fonte agnatorum derivanda est successio, nam respectu primi acquirentis descendentium numero censentur,

inter se vero collati agnatorum iure succedere videntur. sed quia huius successionis ratio ex primogenitura deducitur, agnati ex secundogenito, tertiogenitum cum omni agnatione excludunt, pariter enim ratione primi acquirentis sunt descendentes, ex primo, secundo, tertiogenito posteri, qui sibi invicem secundum lineas præferuntur non gradus. *arg.d.*4.7.*d.*24. & hæc de successione.

22. Porro si interciderint successores legitimi, vel exciderint Electoratu; recidit ad Cæsarem, libera potestas cuiquam Electoratum conferendi. *d. l.*7. nisi anteriores Cæsares spem certam, exspectativam vocant, fecerint, fore ut intercisa Electorali stirpe alicui conferatur Electoratus. hunc enim aperto demum feudo Cæsar conferre tenetur. *arg.§.lucri.d.qui success.feud. & §.moribus*

2.si

2. *si de feudo defunct.* &c. *Bocer. de Regal. c.4. & alii ibidem allegati.*

23. Et quidem solius Imperatoris autoritate Electoratus iterum conferuntur ut diserte definitum est *d. c.* 7. quantopere igitur aberrent à juribus Imperii, qui Episcopo Bambergensi Henricum sanctum Electoratuum conferendorum jus tribuisse prodiderunt, etiam hinc intelligitur, quod tempore Henrici promiscua adhuc fuit Electio. *Freherus. l.1, c.15 de origin. palatin. & in notis ad Petr. de Andlo.* Archipincernæ quidem archideferi &c: officia cum commodis à Bambergensi in feuda accipi, tradidit, sed vel hæc Episcopo accepto ferri negat Knichius, *in privileg. Saxon. & Elect. c.1.*

24. Quia præterea facile factu est, ut legitimus successor ætate minor rebus ex dignitate Electorali gerendis sit impar,

con-

consuluit Carolus minorennibus, quos octodecim annis circumscripsit, ac proximum agnatum lege publica iis præstituit tutorem *Aur.Bull.t.*7. Secus quidem id est in Bohemo, ut videre licuit in Electione Caroli V. cui proceres regni rege minorenne suffragium dederunt. Goldast: *Polytische Krijchshandell. part .1. pag.29.*

25. Sed oppido falletur, qui hanc juris publici tutelam ad Regulas juris privati exiget. cecidisset penitus proposito Cæsar hac lege ponenda de tutela Electorali, qua restincturus dissensionis fomenta ardentius inflammasset, si eã in dispositione juris Iustinianei voluisset relinquere. Expedite definiit Iustinianus: Testamẽtarios latores legitimis esse anteponendos. Quod si fixum voluit, cur causam præbuit ambigendi? Cur legem neque

que controversā, neq; antiquatam, ut ridiculo proœmio, ita inani effectu sanxisset? imo si ex jure privato Electoralis tutela putanda est, ut suspecti removerentur tutores, si operam suam ultro ingerent, aut tutelam, ut fit, appeterent cupidius. *arg.l.25. ff.de procur.l.9.ff. de tut.l.1.§.7.ff. de off.præf.urb.*

26. Omitto Civili Iustinianeo iure, tutelam penitus oneri esse tutoribus *Inst.de leg. Pat. tut.* publica autoritate sustinendam & totam totam ad pupillorum utilitatem gerendam, unde sæpius tutores curatoresque vel iusta excusatione hoc onere non liberantur, ut constat ex *tit. ff.de excus. tut.* Id vero in Electorali tutela longe secus accidere liquet. non enim interea temporis minoribus tantum prospiciunt, sed ingentia sui incrementa sentiunt. Principalem Magnificen-

ficentiam alienis ſumptibus ſu-ſtentant : dignitatis ſplendor Electoribus ſimilis, & in toto imperio & minorennium ditio-nibus, Electoralem potentiam conciliat. ac propemodum du-rante cura ſuperioritatis Electo-ralis non ſunt adminiſtratores ſed Domini. quæ quanti in prin-cipibus viris putanda ſint, intel-liget, qui repetita patrum me-moria iura publica intuebitur conſideratius.

27. Porro ſi Teſtamentaria tutoris datio legitimæ antepo-nenda eſt, prout contingeret, ſi Electoralis tutelæ iura ad iuris privati regulas exigimus, tum Elector teſtamento poterit ruſti-co vel ſutori imperii vicariatum conferre; Ex plebeio ac ſubdito ſolus efficere ſummum in Im-perio Magiſtratum; Comitio-rum facere participẽ, & ius ſuf-fragii tam in comitiis Imperii

quam

quam Cæſareis tribuere. quæ quam abſurda ſint, cui non ſuboleſceret? nec Cæſari ſoli Vicarii conſtituendi poteſtatem competere conſtat, ſed eam penitus ex legibus Comitiorum profluere. ergo multo minus Electoris arbitrio competierit. Ergo qui non poteſt Imperii vicarium conſtituere, nec ille poterit Electoralem tutorem dare.

28. Eccleſiaſticos Electores ſuffragiis ſodalium eligi notum eſt, ſed ob ſimilem omnium Epiſcoporum eligendorum conditionem de iis poſtea in commune dicetur.

CAP. V.

De Principibus, Comitibus, & Baronibus Imperii.

1. SECVNDVM deinde ordinem Principes ducunt, unde & nominatio prodiit, licet annumerentur Comites,

tes, Barones, & Prælati.

2. Constat autem hic ordo Principum, qua politicis, qua Ecclesiasticis.

3. Politici sunt Principes proprie ita dicti: vel Comites & Barones.

4. Illi specialius Archiducum, Ducum, Marchionum, Landgraviorum nominibus insigniri solent, quidam etiam solo Principis nomine sunt illustres: sed hi nominibus disparati juribus Imperii adæquati sunt, ut ut aliqui splendore dignitatis emineant.

5. Cætera nihil interest, modo constet vel diversi territorii iura sæpius in unum concurrere, unde & ius suffragii in comitiis datur & pro ratione territoriorum Dux, Marchio, Comes, appellatur.

6. Sed non omnes his titulis conspicui, continuo huic Principum ordini accensentur. nam

statuum

ſtatuum iure non fruitur, qui non ditiones iure ſtatuum prædita sive iure allodii ſive feudi legitime poſſidet.

7. Familię, quæ hodierno tempore in Comitiis & curia Principũ jus ſuffragij poſſident, ſuperſunt: Auſtriaca, Bavarica quæ & Palatina dicitur, Saxonica, Brandeburgica, Brunovicenſis & Luneburgenſis, Pomeranica, Mechelburgica, Haſſiaca, Badenſis, Holſatica, Saxo-Lauvvenburgenſis, Anhaltina, Sabauda, Lotharingica, Leuchtēbergenſis, & Arenbergica à Maximiliano Secundo in hunc ordinem provecta. Anno 1521. Calonius ſeu Calinius Princeps à Carolo Quinto Principum numero aſſcriptus eſt: Sed is eiuſque poſteri poſtea temporis in Comitiis ſuffragia non tulerunt. Cur autem Majeſtatico hoc jure deſtiterint, ego cognoſcere non potui. Calo-

niam seu Caliniam familiam Iovius Saloniam appellat apud Sequanos illustrem *tom.* 2. *Histor, lib.* 29. Thuanus Cabiloniam, ex qua oriundus Ioannes Calinius, qui anno 1410. ducta in uxorem Maria Bauscorum familiæ ultima Auraici Principatus herede dotis loco acceptum Principatum ad posteros transtulit. Caliniæ seu Caloniæ familię ultimus Philibertus Aurantius suo ac Caroli Barbonij ductu Romam cepit, Clementemq; Septimum Episcopum Romanum captivum stitit: Anno CIↃ IↃ XXVII: Hic postea Dux belli Hetrusci, quod Cæsar & Clemens Pontifex Florentinis intulerant, ad Gabianum oppidum occubuit. Philibertus cum sine liberis decederet, sororis Claudiæ, quæ Henrico, Comiti Nassovio nupserat, filium Renatum heredem instituit, ac in Calinij nomen adoptavit.

vit. Renatus itidem ſine ſobole Anno CIↃ IↃ XLIV. decedens, hæredem inſtituit Wilhelmum Naſſovium parentem duorum Heroum Mauritii & Henrici Friderici Thuan: *36. Hiſtor.* Meter. *Hiſtor. Belg. lib.* 10. *part.* 1. Iam igitur egregius & fortiſſimus Princeps Henricus Naſſovius Aurantius, eſt Princeps ille Imperij Calinius, in Imperii matricula nominatur *Prinz võ Caline.*

8. In matricula item Imperii inter Principes numeratur *Herzoſt. von der Maſz.* Is fuit Dux Maſſoviæ in Sarmatia Europæa, familia jamdudum deſijt & jam Poloniæ Reges eorum ditiones obtinent, obſoletis Imperii Germancii juribus.

9. Henricus quoque Burggravius Miſniæ Comes Hartenſteinius Dominus Havii & Geræ Anno 1559. 1566. 1570. in ordine Principum ſententiam dixit,

ſed abhinc non inveniuntur in Principum numero. Et Saxoniæ Elector ipſorum loco dependit Imperio, quod ille ſufferre tenebatur.

10. Dux item Mantuæ in Italia ab Imperio dependet, ſed jus ſuffragii in Comitiis non habet.

11. Similiter Dux Ateſtinus Mutinæ & Regii Dominus.

12. Ferraria antiquitus fuit ditionis Imperii, ſed ſanctus ille pater Romanus hoc filio ſuo Cæſari eripuit.

13. Holſatiæ Duces iampridem Imperium agnoverunt, ſed jus Comitiorum primum Anno 1570 adepti ſunt. Chriſtianus Tertius Daniæ Rex Holſatus Anno 1555 in Comitiis Ferdinandum Secundum Romanorum Regem de Seſſione interpellavit. Sed tum temporis nihil fuit ſtatutum, Lauvvenburgici item Anno 1570 pri-

primum inter Principes numerantur.

14. Comites Hennebergenses Principibus quoq; aggregati fuerunt, sed familia fatis concessit, & Saxoniæ Duces caducas ipsorum possessiones adepti, loco Hennebergensium Comitum in Senatu Principum suffragium ferunt. *Constit. Imperij* de Annis 1594. 1598. 1603. 1613.

15. Palatinus quoque Elector hereditario jure successit agnatis suis sine liberis demortuis, Ioanni Casimiro & Richardo in Ditionibus Lauterensi & Simmerensi: eo nomine inter Principes sententiam dicit. *Recess. Imper.* Anno 1594. 1598. 1603. & 1613.

16. Brunovicenses & Luneburgenses Duces quatuor vota in Comitiis dederunt Ann. 1570. & postea etiam temporis: Landgravii itidem Hassiæ *recess: deu.*

1570. Cum vero iam ad duo familiæ capita rerum summa deciderit, & illa & ista familia duorum tantum votorũ iure fruitur.

Cur autem ad exemplum Saxoniæ & Palatinæ familiæ respectu Principatuum iure heredis delatorum, suffragiorum iura non usurparint, ego non intelligo.

17. Hi vero Imperii Romani-Germanici Principes familiis sunt longe illustrissimi: plerique Cæsaribus & Regibus prognati sunt. Sed omnium antiquissimi sunt Saxonici, Bavarici seu Palatini, & Brunovicenses Duces, Megapolitani, Anholtini & Pomærani.

18. Saxonici Principes à Witickindo Magno Saxonum Rege qui cum Carolo Magno acerrima bella gessit, per Ditgremum nepotem indubitata propagine orti sunt.

Witickindus fuit vir fortiſſimus & Rex Saxonum, ſed paganus & Carolo Magno heroe aliquoties ad propriam ſui & ſuorum ſalutem victus: Chriſti Servatoris nomen amplexus eſt, & poſtea à Carolo Cæſare magno loco habitus, ditiones ſuas retinuit, adhæſit Imperio iure tantū clientelari. Præter Saxoniæ Duces & Reges Daniæ, Duces Holſatiæ à Witickindea ſtirpe deſcendunt. Sereniſſima item Francorum regum & Sabaudiæ Ducum familia. Ex hac præclara familia orti Cæſares: Henricus Auceps, Otto Magnus eius nominis Primus & huius filius & nepos Otto Secundus & Tertius Imperatores. Henricus item Secundus cognomento Sanctus.

19. Brunovicenſes & Luneburgenſes Duces cum Alboino Longobardorum rege ex regionibus Saxonicis ad fluvium Al-

bim, primum in Pannoniam, dehinc in Italiam progreſſi, Ateſtinorum principatum obtinuerunt. Subactis deinde in Italia Longobardis, floruit nihilominus hæc familia. Ludovicus Pius, Caroli Magni filius è Guelphorum familia Iuditam Secundam coniugem duxit, unde natus Carolus Calvus Cæſar & Rex Francorum.

Hæc Iudita habuit fratris filium Henricum, cuius filia nupſit Ludovico Ludovici Germanici filio. Ludovicus Henrico affini attribuit, in Bavaria, quæ à Lyco ad Ambronem & à Gelone amne ad Alpes penninas pertinent. hæc fuerunt principia Guelphorum in Bavaria. huius ex filio Henrico abnepoti Guelpho Quarto ſine maſcula ſobole mortuo, ſucceſſit Cunigundę ſororis & Azonis Quarti Ferrariæ Ducis filius Guelphus Sextus, qui Hen-

Henrici Quarti beneficio avunculo Guelpho Quinto in Bavarię principatu ſuſceſſit. Guelphus Sextus genuit Henricum Nigrum, qui ex Magni Ducis Saxoniæ Billigiani ſanguinis ultimi, filia Wulfildi ſuſcepit Henricum Superbum, generum Lotharii Saxonis Cæſaris. Henricus Superbus Dux Bavariæ Gertrudem Lotharii Cæſaris filiam coniugem & mortuo Cæſare totam Saxoniam in dotem accepit. ex hoc coniugio natus Henricus Leo Bavariæ & Saxoniæ Dux, Ducum Brunſvicenſium & Luneburgenſium propagator. Omnium Germaniæ Principum potentiſſimus. tenuit præter Bavariam, quicquid eſt terrarum inter Albim & Rhenum, Germaniæ nobiliſſimos fluvios, orientem & occidentem verſus, ab arcto mare Balthicum & Oceanus Germanicus finierunt,

à ſeptentrione Hercynia ſylva, & Melibocus. Princeps fuit magnanimus, ſed Cæſarem Fridericum Primum, fratrem ſuum conſobrinum ſeu amitinum reſpicere noluit; hinc communi ſtatuum conſenſu proſcriptus & debellatus ad ſocerum Henricum Tertium Angliæ Regem ad triennium cedere coactus fuit. Tandem Cæſari reconciliatus Bavaria amiſſa recepit ditiones, quas uſquedum Brunovicenſes & Luneburgenſes Duces ampliſſimas poſſident.

Henricus Leo Saxoniæ Dux appellatus fuit & omnes Provincias iure allodij, ut iam loquimur, tenuit, ipſius vero ex filio Wilhelmo nepos Otto, paternas has Provincias Imperio obtulit, & à Cæſare Friderico Secundo, nomine feudi cœpit agnoſcere: idque factum eſt Moguntiæ Anno 1235.

Et

Et tunc cum novo Principatuum ſuorum titulo non amplius Saxoniæ Duces ſed Brunovicenſes & Luneburgenſes à primariis ſuis oppidis dici cœperunt.

Ex hac familia fuerunt Cæſares Otto Quartus Henrici Leonis filius & Fridericus, filius Magni Torquati, hic Francofurti fuit electus Cæſar, ſed dum ab electione domum regreditur, Moguntini Epiſcopi inſidiis ad Fruzlariam interiit, Imperii regimen non auſpicatus: unde fit, ut in Cæſarum catalogo non numeretur.

20. Palatini ſeu Bavarici Principes antiquiſſima etiam ſunt proſapie, nonnulli eos derivant à Carolo Magno, de quo mihi non ſatis conſtat.

Maiores ipſorum fuerunt Comites à Schiern, qui Henrico Leone Brunſvigio à Friderico

Cæſare Bavariæ ducatu exacto, Bavariæ Ducatu ſunt potiti.

21. Henrici Leonis Brunſvici filius Henricus Longus duxit Cunradi Palatini filiam, dotis loco accepit Palatinatum. hic duas reliquit filias quarum primã duxit Otto Wittelsbachius, ſtirps & propagator omnium Ducum Bavariæ & Palatinatus ad Rhenum, ex hac familia duo fuerunt Cæſares, Ludovicus Quartus & Rupertus. à Ludovico deſcendunt Bavariæ Duces, à Ruberto Principes Palatini. Cæteræ Germanorum Principum familiæ, ſi Auſtriacos excipias, Cæſares non habuerunt: magnam tamen partem à regibus originem ducunt.

22. Megapolitani Duces ſunt origine Heruli & Obotriti Henetæ gentis: ipſorum maiores Obotritorum reges fuerunt.

Henricus Leo Brunſvigius eos ad Chriſtianiſmum compulit,

lit , & regii illi Principes Christiani facti, se Imperio sub titulo Ducum subdiderunt , abdicato regio nomine.

23. Pomeraniæ Duces à Griphonum familia oriundi sunt: quos Sarmatiæ Europææ quondam reges fuisse perhibent.

24. Anhaltini quoque sunt antiquissimi stemmatis. Otto Comes Ascaniæ & Ballenstedii duxit alteram filiam Magni Ducis Saxoniæ , unde natus Albertus Ursus & huius filius Bernhardus , qui pulso Henrico Leone, Saxonię Duces facti sunt. & ipsorum posteri Electoratus Saxoniæ & Brandeburgensem usque ad Henrici Septimi & Sigismundi Cæsarum Imperia possederunt.

Bernhardi filius , Alberti Ursi nepos Henricus , Principibus Anhaltinis ortum dedit , qui antiquam Patriam Ascanię gen-

tis

tis ad Herciniæ iuga incolunt.

25. Sed nonnunquam unius familiæ Principes regionibus divisi, plurium suffragiorum jus habent, quocirca ex familijs de statibus non licet concludere. illud sane constat comitiis non interesse, qui nulli ditioni pręsunt.

26. Qua autem occasione Principes & quando cœperint, multi prodiderunt. hodiernis sane Imperii legibus sola fere successione constitui poterunt: quia quæ antea fuerat Cæsaris apertorum feudorum libertas, per capitulationem fere desiit; nam astringitur Cæsar, ut si qua Imperii feuda aperta fuerint, Cæsareo patrimonio adiiciat, nec conferat aliis: quo argumento & successionum fœdera posthac impedita constat, quibus nec Cæsar assentiri, nec sine Cæsaris assensu inita, consistere possunt.

27. Succedunt vero hæ Principum

cipum familiæ non iisdem legibus, pars notoria consuetudine, ait Gail. 2. *obs.* 153. dividunt feuda, apud alias primogenitura seu moribus seu conventione invaluit, sed publicis legibus non introducta relinquimus, singuli de suis juribus privatim introductis viderint.

28. Comites & Barones immediate Imperio subjecti, quo ad statum perinde habentur, quod tamen secus est in iis qui vulgo Landsassii dicuntur, qui de juribus Jmperii non participant, ut ut cęteris sint dignitate pares; nec superioritatis iure poterunt fruisci *arg. recess. Imp. anno* 1548. *§. vvievvol auch in der: Schrad. de feud. part.* 10. *sup.* 2. Series huiusmodi statuum obvia est apud *Paurmeist. 2. de jurisd.* 2.

29. Perinde vero ut Principes superiores in statuum numerum succedendo provehuntur. Et si qua

qua adeſt alicubi ſingularitas, ea privatis legibus innititur.

30. Sed cum inhibita ſit per capitulationem, patrimonialium bonorum collatio, quæ ad Cæſaris patrimonum recidere debent, non æque hac lege impediri Cæſarem intelligitur, quo minus quenquam jam ante regalia poſſidentem in Principum ordinem extollat.

CAP. VI.

De Epiſcopis & Prælatis Statibus *Imperij.*

1. ECCLESIASTICI ordinis Status vel ſunt Principes vel Prælati.

2. Principes Eccceſiaſtici cum politicis jure ſuffragii coincidunt.

3. Et hi ſunt Epiſcopi vel Prę-lati ex veteri ordine Principibus adſcripti.

4. Epiſcopi, ſi iis adnumeres, Magde-

Magdeburgenſem, Salisburgenſem, Bremenſem, Veſontinum & Rigenſem, Archiepiſcopos; fuerunt numero quinquaginta, qui Principum Imperii iura tenuerunt. Sed nonnulli jam in aliorum Principum ditionem conceſſerunt. Rigenſis Polono ceſſit: Saxo elector tres; tres item Brandeburgicus obtinuerunt Epiſcopatus: hi igitur & ſimiles Imperii ſtatus eſſe deſierunt. *Paurm.* 2. *de juriſd.*

5. Prælati Principes hodie numerantur undecim à Paurm. quibus addunt Abbatem Ludrenſem.

6. Epiſcoporum initia & progreſſus omnium luculentiſſime perſequitur *Marc. Anton. de Dominis in elaboratiſſimo tractatu de repub. Eccleſiaſt.* Hodie conſtituuntur Electione vel poſtulatione *Lancell.* 1. *inſt. can. t.* 6.

7. Electio eſt communi capi-

tularium omnium seu plurium suffragio vacante Ecclesia Cathedrali vel collegiata, certo ritu & modo idoneæ personæ cooptatio *6.decret.* 1.*t.6.per tot.Lancell.*1.*inst.can.6.Ioach.Steph.*1.*inst.can.6.Matth.Steph.3.de jurisd.p.*1.*c.9.* de modo & ritu eligendi Episcopi capitularibus præcipue reformatis, hodie licet esse securis; nam is legitime electus putatur, quem plurium suffragia constituerunt. *Ioach. Steph.de jurisd. Eccles.lib.4.cap.* 11. similis est Electionis ratio in prælatis, quocirca etiam una definitione comprehendere voluimus.

8. Postulatio in subsidium introducta est, etenim multa concurrere in Episcopo oportet, quorum si quid desit, irrita est Electio: unde factũ est, ut quem eligere impedirentur capitulares, eum postulare liceret *Lancell.*1.*inst.can.*8.*c.pen. ext.de postul. præl.*

præl. c. cum. in cunctis ext. de Elect.

9. Definita autem est Postulatio, quod sit eius qui eligi non potuit, apud superiorem concors capituli petitio. *Lancell.* 1. *inst.* 8. *Ioach. Steph.* 1. *inst.* 4. Et sciendum est, quibusdam eligentibus, quibusdam pôstulantibus duplo majorem postulantium numerum requiri; sin secus, præfertur per pauciora suffragia facta Electio. *c. scriptum est: de Elect. ubi Panorm.*

10. Ex Canonum igitur jure sine consensu superioris postulatio vacillat: quod an etiam reformatas Ecclesias attineat, atque adeo an hinc pendeat jus status, de quo constituendo hic præcipue agimus, impeditius est, quam ut mihi liceat definere. vix dici potest, quantopere imperatoriam atque adeo totius Imperii maiestatem imminuat, tot

 Im-

Imperii Principes ab aliena quã Imperii maieſtate dependere. In Comitiis, ubi præcipue exeritur Imperii maieſtas : quilibet Epiſcopus ac undecim aut eo amplius Prælati, ſinguli ſuffragii jus habent; ac numero cæteros Principes antecedunt. Si igitur hi omnes à Pontifice dependent, patet quam vere Æmilius : Henricum Quintum plus quam dimidium juriſdictionis perdidiſſe ; dum ius Epiſcopatuum Pontifici Rom. concederet. quid multis ? ſi pontifex Rom. cuius tam immenſam in Epiſcopis conſtituendis potentiam ; tam magnifico verborum cantu inculcant, Imperii legibus obnoxius eſt: ab imperatoria maieſtate primarie jura Epiſcopatuum profluunt. Etenim ſi confirmat Epiſcopos Papa, quatenus ipſe ſubeſt Imperio, Imperii maieſtati tanquam formali principio innititur, & con-

confirmādisEpiſcopis magiſtratus tantum officio fungitur, qui in Maieſtate Imperii radicē habet. Sin vero Pōtifex eſt Princeps abſolutus & ſummus , ut Paulus Quartus apud Thuan. de ſe prædicat : fateamur neceſſe eſt, tantum Auguſto huic Imperio decedere libertatis dicam an maieſtatis, quantum in Epiſcopis ab extraneo dependentibus conſtiterit. an vero ſit ea libera reſpublica , cuius maieſtas magnam partem à Principe extero dependeat, viderint illi, qui Imperatoriam maieſtatem inconcuſſam aſſerere deſiderant. O ter & quater felices Galliarum reges , qui ſub Eccleſiaſticæ poteſtatis ſpecie Pontifices, ſimili fraude, qua Germaniam invaſerant, in politicam nobiliſſimi regni maieſtatem irrepere multoties conatos uſque dum fortiſſime repreſſerunt. videat lector inſigne aſſer-

tæ regiæ maiestatis exemplum apud Thuan. 28. *Histor.*

CAP. VII.

De Civitatibus Imperialibus.

1. TERTIA classis est civitatum Imperialium, quæ itidē comitiis intersunt, ac de Imperii juribus participant. Catalogus earum extat apud *Paurm. 2. de jurisd. 2.*

2. Atque hi sunt, qui una cum Cæsare ad reipubl. Romano-Germanicæ gubernacula positi, coniunctim res complures Imperii moderantur. quod quoniam sine conventibus fieri nequit, comitia institui oportuit, ubi ordines congregati de rebus sibi cum Cæsare communibus constituerent. hinc igitur, comitia & ordinum conventus: de quibus fere diceres, quod jam olim Tacitus de mor. Germ.

CAP. VIII.

De Comitiis Imperii.

1. QUÆ autem res & negotia Imperii, ad Comitia seu universalia seu particularia spectent, suo loco delineabitur.

2. Universalia convocat Cæsar, adhibito ex legibus capitulationis necessario electorum assensu, literis ad singulos ordines missis, definito suo pene arbitratu die & loco, nō tamen extra fines Imperii *VVehn. obs. pract. verb. Reichstag : Paurm. 2. de jurisd. 2.*

3. Convocati hoc modo Imperii status aut ipsi præsentes, aut per Legatos partibus suis defunguntur.

4. Postquam convenerunt, stato die Cæsarem solenni pompa in Curiam comitantur, & hinc & hinc actis gratiis Cæsar per Secretarium tractationis ma-

teriam proponit, quo facto ordines & legati, reducto Cæsare, in sua quisque diversoria deliberatum discedunt.

5. Postea stato die ad ferenda suffragia reversi in tres classes dividuntur: Electorum, Principum & Civitatum Imperialium.

6. A jure suffragii Electoralis in Comitiis universalibus pleriq; Bohemum secludunt eumque quem tamen Paurm. & Wehn. accensent, non vocari tradunt. hinc rei incertus suspicari cœpi: Bohemiæ regem, qui propriis regni legibus, non communi Imperii jure vivit, frustra iis comitiis interesse, in quibus nihil, quod Bohemiam attingat, pro tempore statuetur; nec eandem ob causam in circulis, qui exequendis Imperii legibus destinati sunt, numerari. Etenim nequicquā fere leges strictiori iu-

rifdi-

risdictionis civilis ambitu comprehensæ ad Bohemiam pertinent. Vinceré autem si de bello Imperii nomine suspiciendo, vel rebus, quæ una Bohemiam contingerent, decernendum foret, Bohemi quoque præsentiam esse requirendam.

7. Propterea autem fit classium divisio, quia curiatim non viritim suffragia feruntur. ut puta, si duæ classes, vel quarumlibet pars major, conveniant, quantum quidem est in ordinibus, res est confecta, ac veluti commune consultum Cæsari refertur: cui si idem placet, fit Decretum, sin minus, hinc & inde replicant, duplicant, adductis suæ sententiæ rationibus, donec alterutra pars in alterius sententia acquiescat, ac Cæsar ac Ordines in constitutionem conventione conspirent. Si convenire nequiverint, neque Cęsar ex ple-

nitudine, ut dicunt poteſtatis, quicquam poteſt ſtatuere, neque ordinum ſententia legis habet vigorem, *Paurm. d. t. VVehn. in verb. Reichstag: autor. Auton.*

8. In claſſibus quidem ſeparatis viritim fere ſententiæ dicuntur, ſemper certe in claſſe Electorum. *Paurm.*

9. Principum claſſis, ut ſupra diximus, comprehendit Politicos Principes ita ſpeciatim appellatos, Epiſcopos & Prælatos Principibus annumeratos: Comites, Barones: cæteros Prælatos atque Antiſtites.

10. Principes Eccleſiaſtici Politici itidem in ſua claſſe viritim ſuffragia ineunt: Comites autem & Barones conjuncti, duorum tantum ſuffragiorum jus habent, & in duas tribus, vulgo *VVetteravviſche und Schvvebiſche Banck* diviſi, ad modum huius diviſionis duo tantum omnium no-

nomine habent jus sessuræ, qui alternis vicibus priores sententiam dicunt; prælati non adscripti Principibus unius solum suffragii iure fruuntur *VVehn. d.l.*

11. Civitates liberæ, quæque in sua curia sententiam dicunt & pariter ut Comites in duo Latera Rhenanum & Suevicum: vulgo *Rheinische und Schvvebische Banck*, dividi solent: Peucerus 5. Chron. Civitatibus jus tantum in medium consulendi relinquit denegata decernendi facultate. quod quidem diserte refellitur decreto Ratisbon: *anno* 1545. *Eximinus de hac extat libellus, qui inscribitur: Summa und Inhalt aller ubergebner Acten, und darauf gestelten Ratschlegen, Ehrbaren Frey und Reichsstette Session, Stand und Stim belangend. Obrecht. sane de jurisd. c. 6. n.* 77. *&* 78. jus suffragii magnopere asserit. Et Wehn.

cæcu-

cæcutire judicat, qui de jure suffragii civitatum dubitant. Quicquid olim fuerit : æquas hoc tempore cum Electorum & Principum ordine in senatu Imperii dicendæ sententiæ partes possidere negat *Paurm*. 2. *de jurisd*.2. qui immemor sui ab hac sententia videtur recedere. 2. *de jurisd. cap. ult*. graviter jam Caroli V. temporibus civitates cum principibus in Comitiis dissenserunt, sed Carolus rem ad Cameram exactius disceptandam rejecit: *Paurm.d.l.* præterea quod de jure duplicis voti tradunt nonnulli, non intelligo: anne in curiis Electorum vel Principum? at illic ne sessionem quidem habent, in propriam scilicet classem separatæ. an in propria classe? at ibi necessario plura vota desiderantur, quia inter duos non potest jus suffragii locum habere, sed tantum conventionis. quæro, si destitu-

ſtituuntur jure dicendæ ſententiæ, quare vocantur ad comitia? num ut tantum in medium conſulant? atqui hæc conſilia aut obſtringunt ordines neceſſitate ſequendi, aut non obſtringunt. Si obſtringunt, utique decernendi poteſtate pollent, quia in rebus Imperii, ſeu iuriſdictionis, conſilii nulla eſt obligatio. Si non obſtringunt, cur civitates decretis Imperii, quibus nihil ab ipſis roboris acceſſit, ſubſcribunt, quaſi ſua quoq; autoritate conſtitutis?

12. Inter ſe igitur claſſium ſocii ut patet, viritim vota ineunt, quæ in tria Curiata ſuffragia deſinunt, ſi aut omnes in qualibet claſſe, aut maior ſaltem cuiuſque claſſis votorum numerus conſpirent: quæ tria curiata ſuffragia ſi ſecum vel prorſus vel bina tantum conſentiunt, à ſtatuum parte negotium confectum eſt. ſin vero ſtatus conveni-

re.

re nequeant; ſolet anniti Cæſar, ut ad concordiam redigat: Eligit nonnunquam omnium ordinum paucos, qui concilient, de quibus conveniri non potuit, ſtatibus vel eligendi perſonas, vel nonnunquam totius negotii decernendi poteſtatem Cæſari permittentibus: exempla exſtant paſſim apud *Sleid.* & *VVehn. in pract. obſerv. verb. Reichstag*, *idem fere atteſtatur*.

13. Atque in his Comitiorum ſumma conſiſtit. Ex quibus ius Comitiorum inter Cæſarem & ſtatus diviſum cognoſcere licet. Ac hinc à Cæſare inde à ſtatibus tanquam duobus inter ſe convenientibus, conſenſu decreta fieri. unde recte ſemiſſem comitiorum Cæſari, ſemiſſem ſtatibus tribuiſſe patet Wehnerum, *d. l.* minutiora de comitiis extant apud *Paurmeiſt. d. c. 2. & Bertram.* qui multa *ſedulo collegit.* Ex his

his autem liquidiſſimum eſt, fruſtra à Cæſare appellari Comitia, niſi Cæſar ſuo arbitratu à lata ſententia diſceſſurus ſit. quæ res eſſet non iuriſdictionis ſed arbitrii.

14. Ergo in iis negotiis, quæ ad Comitia pertinent, Cæſar Ariſtocratici Imperii partem dimidiam tenet ſolus: Dimidiam Imperii proceres. Sed quam multa ad ſolius Cæſaris Imperium ſpectant, quæ ſolus ac proinde monarchice temperat. Ex quo Bodinum, aut ignoraſſe miſcendæ reipublicæ rationem: aut Imperii noſtri ſtatum calumnioſe traduxiſſe perſpectum eſt: *4. de repub. c. 1. & in meth. Hiſt. c. 6. de ſtatu rerumpubl.* Sed & pariter intelligitur: quanta ſit conſtitutionū autoritas, quas ſua ſolius poteſtate Cæſar, in rebus ad comitia ſpectantibus, ex plenitudine, ut vulgo dicunt, poteſtatis indu-

inducit, si non congruerint proceres: verbi gratia: *Decret. August. anno* 1555 §. *und nach dem* &c. scilicet quæ duarum partium consensu necessario perficienda sunt: in unius autoritate non possunt inniti.

15. Particularia sunt Comitia, quando duntaxat pars statuum conveniunt.

16. Conveniunt autem vel ex omnibus ordinibus selecti: vel certæ classis: vel loci & definitæ regionis Imperii.

17. Ex omnibus promiscue ordinibus seliguntur, quos Deputatos dicimus, ac Visitatores Cameræ Imperialis.

18. Deputatorum conventus, deputation*stag*, in Comitiis primum Augustanis anno 1555 institutus, ut causæ in Comitiis mole negotiorum oppletis, indecisæ illic expedirentur: aut si exortis in Imperio turbis, unius atque alte-

alterius circuli Capitanei se impares arbitrarentur, rem Moguntino denunciarent, cui Cæsaris nomine Deputatos convocare permissum est.

19. Sunt autem ut dictum est, Deputati ex omnibus ordinibus conscripti. Legatus Cæsareus, Electores, Bohemo excepto. Ex Principibus: Archidux Austriæ, Herbipolensis, Monasteriensis Episcopi, Dux Bavariæ, quibus additi postea Dux Iuliacensis & Hassiæ Landgravius. Et in Comitiis Spirensibus anno 1570 Episcopus Constantiensis: Dux Burgundiæ. Dux Brunsvicensis & Pomeraniæ *recess. anno* 1555. 1559. 1570. *VVehn. Paurm.* Ex prælatis, Abbas Weingartensis; & Ochsenhusanus. Ex Comitum & Baronum ordine Comes Furstenbergensis. Ex civitatibus Noriberga & Colonia Agrippina.

20. Hi deinde Francofurti coacti, præter Legatum Cæsareum, in duabus Electorum & Principum curiis viritim sententias dicunt: postea suffragiis inter se concordes, Legato Cæsareo ad modum Comitiorum universalium constituunt. proinde nec Legato Cæsareo, nec Ordinum classibus licet separatim statuere; adeo ut nec una classis cum Cæsareo Legato quicquam possit. *Paurmeist. VVehn.*

21. Visitatores Cameræ ex ordinibus Imperii selecti, quotannis Cameram Imperialem inspiciunt, corrigunt & reformant, nonnunquam & revisorum partibus funguntur. *Denaif. VVehn. Obrecht.* Quo alias ordine ex statibus designati, Cameram invisere soleant perspicue traditur, *in ordin. Cam. part.* 1. *t.* 50. *& p.* 3. *t.* 53.

22. Certæ

22. Certæ claſſis Comitia ſunt Electorum, quæ eligendis Cæſaribus celebrantur, prout ſupra deſcripſimus.

23. Regionum conventus ſunt decem circulorum, quibus deſcripti ſunt ordines Imperii anno 1521. qui vero ſtatus, quibus circulis contineantur tradidit *Paurm. 2. de juriſd. 2.* accenſuimus autem particularia Comitia univerſalibus; quia quandam maieſtatis ſimilitudinem gerere videntur, licet revera ab univerſalibus dependeant, ac potius curatores reipublicæ quã proprii maieſtatis domini putandi ſint; ſimiliter ut tempore interregni, Palatinus & Saxo Vicarii; curatores Imperii cenſendi.

CAP. IX.

De Civibus Imperii, seu subjectis obedientibus.

1. DOMINOS jam ac modum Imperii depinximus: de subditis breviter videbimus. Ne vero cum Baldo aliisq; reipublicę nostræ ignaris, tam ridiculum errorem erremus, ut totum terrarum orbem Imperio Romano subfuisse unquam vel etiamnum succumbere insulsa asseveratione statuamus; videre oportet, qua omnino ratione populus principio ac postea Cæsares, gentium ac orbis Dominos se nuncuparint. Et quidem stante republica Romani, gentium Dominium sibi constitutum dicebant. *Cic.* 1. *de Orat. Salust. in Catil.* & Sapientissimus Imperator *Anton. in l.* 9. *ff. ad L. Rhod. de jact.* hoc sibi nomen assumere sustinuit, cum tamen sit

in

in propatulo, ne trigesimam orbis partem Romanis patuisse, ac adeo longe iam latius dominentur Hispani, quam olim Trajanus, cuius temporibus Imperium quam maxime patuisse commemorant.

2. Sed præter cæteros allusit ad rem, *Vell. Paterc.* & fere *Dan. Prophetæ* vaticinium adumbrat. *Assyrii*, ait, *omnium gentium rerum potiti sunt, deinde Medi, postea Persæ, deinde Macedones, exinde duobus regibus Philippo & Antiocho, qui à Macedonibus oriundi erant, haud multo post Carthaginem subactam devictis, Summa Imperii ad populum Rom. pervenit.*

3. Paterculus igitur hanc Dominii rationem pariter ut Propheta explicuit. Etenim hęc quatuor (nam Medorum regnum Cyrus Persa Darii Medi ex sorore Nepos legitima successione

Perſarum Imperio agglutinavit, ut unum ex duobus factum, non Medorum interiiſſe exiſtimandum ſit)Imperia non tam amplitudine terrarum, quam potentia ac ſplendore inter cætera emicuerunt.unde actu gentibus non imperabant, ſed immenſæ ſuæ potentiæ quaſi terrore ſubegerant,qui reſiſtere nequiviſſent.ac hinc *Sen.*1. *de Clem. c.*1. de Imperio Neronis : *quas nationes funditus exſcindi,quibus libertatem dari, quos reges mancipia fieri , quorum capiti regium circumdari decus oporteat,quæ ruant urbes, quæ oriantur,in mea eſt manu.*

4. Quidam has loquendi formulas excipiunt de orbe Romano.recte illi quidem ratione Imperii in ſubditos, at ſuis ſubditis Imperare, non eſt omnium gentium rerum potiri.

5. Porro dicitur ſæpenumero Imperator ſeu maieſtas habere do-

dominium in bonis ſubditorum, quod verbo determinabimus: Dominia privatorum cuiuſque familiæ utilitatem & conſervationem ſpectant, & quatenus hic conſiſtitur, maieſtatis tantum eſt illa tueri & protegere, ſed quandoquidem & familiæ & omnia quæ ei inſerviunt, uno publicæ ſalutis fine continentur; convenit omnino, ut quatenus paterfamilias rei ſuæ ad familiæ utilitatem dominus eſt, ita maieſtas rerum omnium in republica ad reipublicæ neceſſitatem: nam qualis ratio dominii privati ad familiam; talis eſt omnium familiarum, bonorumque omnium, ad neceſſitatem reipublicæ ſublevandã: quod neceſſario ita accipitur, ne auferendo bona majeſtas plus obſit privitatis, quam reipublicæ proſit. Et hoc dominium univerſi non eſt tantum in iuriſdictione, protectione &

administratione, ut tradidit *Accurs.in proem. Digest. Bartol. ibid. Salic.in l.bene à Zenone, in verbo* omnia Principis C. *de Quadr. Præscript.* sed in libera potestate dominica, alienatione, & quolibet modo rebus suis liberrime dominandi.

6. Quo ad territorium, eæ sunt provinciæ Imperii Romani, quę etiamnum Imperio subsunt. veluti Germania, eleganter à Thuan. 1. *Hist.* descripta. pars quædam Italiæ. Et hinc Maximilianus II. Pio V. Cosmum Medicen regem creare gestienti respondit: Italiam non habere regem nisi Cæsarem. *Thuan. & Bodin.* denique etiam aliqua pars Galliæ Celticæ & Belgicæ, *Paurm.*

CAP. X.

De Objecto Reipublicæ, seu rebus in quibus Imperii potestas occupatur.

1. PRODIDIMVS igitur & imperandi & parendi subjecta, sequuntur in quibus Imperii potestas versetur, quæ quidē ita defixam in se habent Imperii potentiam, ut eam prorsus determinent. Etsi enim maiestas fertur ad subditos ut terminum ad quem, & contra; in maiestate tamen fundamentum relationis est potentia activa, ex qua oritur imperandi actio, quæ per objectum & determinatur & dividitur. *Arist.* 2. *de Anima* 4. 13.

2. Ergo majestas Romani Imperii vel in sacris vel profanis consistit, atque in iis quidem qua universe in toto Imperio consideratis, & qua sigillatim

in ſingulis ordinum ditionibus.

3. Profanæ res vel ſunt civiles, vel bellicæ.

4. Tam autem ſacræ res quã profanæ civiles & conſtituendi & reddendi juris poteſtatem recipiunt. In illis occupata, Eccleſiaſtica, in his, Civilis juriſdictio appellatur.

5. Sed utrobiq; primum conſtitui oportet, quod pro jure ſervetur, quam id privatim ſingulis applicari poſſit, unde conſtitutio juris tam in ſacris quam profanis, ut & ante diximus, conſiſtit.

CAP. XI.

De Iure Sacrorum, & Iure Religionis.

1. CONSUMITUR autem ſacrorũ conſtitutio, vel inſtituendis vel tuendis ſacris.

2. Te-

2. Tetigimus ſupra p. I. quatenus res ſacræ politicæ poteſtatis curam deſiderent, & quam exitioſa ſit reipublicæ ſive neglecta penitus à maieſtate, ſive à ſe abdicata divini cultus moderatio. Ne tamen quidvis in rebus divinis maieſtati licere, putemus, juſtis eam finibus illigatam nullo modo divinitus pro fidei regula, revelata nobis, vel tollere prorſus, vel ulla ratione accidere poſſe, demonſtravimus: exterioris cultus moderationem non certo definitam in ſcripturis, ac doctrinæ puritatis conſervationem eidem aſſerentes.

3. Sed inſtitutio ſacrorum, eſt vel ipſius cultus, vel perſonarum cultui deſervientium.

4. Inſtitutio cultus eſt venerationis divini Numinis certis legibus cæremoniisque facta ordinatio, ac uſu cum legitimo & puro miniſterio verbi & admini-

miniſtratione ſacramentorum concurrit. Cuius cura & poteſtas ad quem antea in Imperio Romano ſpectarit, non diſputo. Sane Divus Lutherus & ipſi Principes proteſtantes ſæpenumero Cæſareæ maieſtati Eccleſiæ emendationem, curam & tutelam incumbere & voce & literis confeſſi ſunt: Sleid. *lib.* 1.2. *& paſſim*, Pontifex autem Rom. ubique gentium, nedum in Imperio noſtro, hanc ſibi poteſtatem per aliquot jam ſecula ingenti conatu vindicavit; quo vero id jure & prætextu, abunde oſtenderunt quamplurimi.

5. Sed cum detecta Pontificum fraude, fruſtra vel tantilla Eccleſiæ ab omnibus fere petita Principibus ſperaretur emendatio; invicta pertinacia Pontifices, qui quantum ex emendatione autoritatis & ornamenti Eccleſiæ accederet, tantum de ſua amplitu-

plitudine & poteſtate detractum iri metuebant, unice impedita legitimi concilii congregatione *Thuan.* 1. *Hiſtor.* maximis in Imperio turbis cauſam præbuerunt; quæ hinc & hinc exortæ aliter ſopiri non poterant, quam ut ſtatibus Imperii ſecundum Auguſtanæ Confeſſionis formulam in ſuis ditionibus Eccleſiæ conſtituendæ facultas permitteretur.

6. Atque ea occaſione religionis poteſtas ad comitia ac proinde in ſtatuum ſuperioritatem conceſſit, quam poſtea communi ſuffragio etiam aliis impertiverunt: puta Nobilibus immediatis & civibus Imperialium civitatum, in quibus utriusque religionis uſus ante pacificationem invaluerat. *receſſ. Imp. anno* 1555 §. *und in ſolchem frieden, &* §. *ſeq.*

7. Et nobilibus quidem uſ-

que

que dum, ad utriuslibet Religionis normam constituendi cultus facultas competit *arg.* §. *und in solchem frieden.*

8. Civibus autem Imperialium civitatum non instituendi cultus, sed in eo, quem tempore pacificationis & ante tenuerunt, permanendi potestas est. ut omnino magistratui & civibus se mutuo in cultu suo impedire non liceat. *d. recess.* 55. §. *nach dem aber.* unde incolæ altera relicta religione, alteri se dedere poterunt; quippe quod ineptum sit, liberam utramque esse religionem, & tamen non libere coli.

9. Status autem hic juvat in Seculares & Ecclesiasticos dispescere.

10. Seculares aut sunt Principes aut Civitates.

11. Principum, Comitum & Baronum expedita est ratio, *d. recess.* §. *und damit solcher fried,* &c.

12. De

12. De Civitatibus magnopere inter se confligunt; non enim convenit, utrum solo Senatusconsulto religionis cultus, an vero totius civitatis Imperio definiendus sit. sed quoniam religionis potestas jam Comitiis innixa inde productam statuum superioritatem redolet, *Knich. Encyclop. c.* 13. circumspicere in quaque civitate oportet, teneatne superioritatem populus, senatu magistratuum tantum honore prædito: an vero optimates, quos promiscue jam magistratus dicunt. paucis res tota definiri potest. Si status cujuslibet civitatis est popularis, totius populi est religionis definitio, sin Aristocraticus, tum ut jurium gerendæ reipublicæ, ita nec religionis constituendæ compos est, subditis scilicet non competit potentia sed patientia. quo autem quæque civitas reipubli-

cæ

cæ ſtatu utatur, viderint quorum intereſt.

13. Sed cum primordio tractationis pacta & conſtitutiones, ſtatus Imperii qua ſacros qua ſolutos, nullo diſcrimine comprehenderent. *receſſ. Imp.* anno 1541. *und damit im heiligen Reich.* anno 1544. §. *als vvir aber* & anno 1555. §. *und damit ſolcher fried.* quem etiam generalem conſtitutionum ſenſum, Elector Palatinus ad Capitulum Colonienſe exactis & actitatis propugnat. ægre tamen Catholicos ſtatus & Ferdinandum regem hæc verborum cōſtitutionis generalitas habuit. quapropter Ferdinandus vel unice renitentibus proteſtantibus ſua autoritate de Eccleſiaſticis attexit, ut exciderent confeſtim Epiſcopatibus, juribus ac beneficiis Eccleſiaſticis, ſi qui poſt initæ pacificationis tempora ad proteſtantes tranſirēt §. *und nach dē, rc.*

14. Quæ

14. Quæ Ferdinandi Regis constitutio si legis habet vigorem, res expedita est. & contra omnis frustra sumitur labor. sin secus, Ecclesiasticorum statuum potestas relinquitur discutienda.

15. Præfatur sane Ferdinandus de plenitudine Cæsareæ potestatis: Sed illa quanta sit in Comitiis, *vel autor autorj. definit. part.3.c.37. ubi ita loquitur.* §. Itẽ *ist des reichs* Stylus, *dasz solche abscheide*, declarationes *und* derogationes, *auff der Kaiserlichẽ Majestat und der Stände vergleichunge gestellet vverden*, & propter descriptam ante decretorum comitialium formam, tandem concludit. §. *ohne das und vvo solche ordnung rc. und anderen mehr erzehlten* requisiten, *nicht gehalten vverde, so vverden andere schrifften*, Decreta, Declarationes, *Abscheide und* Derogationes *für keine Reichsbeschluz, sondern*

für schlechte vnbundinge Privat handlung gehalten. Et hæc autor Auton.

15. Et quidem superius fontem aperuimus, ex quo legum derivaretur vigor: ac postea etiam comitiorum, ubi conduntur Imperii leges, majestatem esse Cæsaris tantum, pro parte dimidia: pro dimidia altera, in statuum manibus consistere patuit, qui hinc conjuncti, inde cum Cæsare conveniendo inter se de rebus comitialibus constituant: quod vel recessuum communes formulæ significant. *Als haben vvir vns, mit den Anvvesenden Churfürsten, Fürsten, vnd Ständen, auch der Abgesandten rahten vnd Bottschaffren vergliechen.*

16. Numnam vero vel fingi poterit conventio, quæ ab uno iniri & conventionis effectus producere possit? numnam igitur una pars contrahentium parti dissen-

diſſentienti poteſt ex conventione leges ponere, in quas nunquam conſenſit, numnam denique ex conventione orietur obligatio, ubi nulla eſt conventio?

17. Non conveniſſe inter ſe de hac re ſtatus teſtatur Ferdinandus *d. receſſ.* 53. §. *vnd nach dem:* Ergo nec cū Cæſare convenire potuerunt; cum ſtatus prius inter ſe conſentientes una convenientium pars ſint. at, ais, ſtatuum conſenſus ex ſuperante ſuffragantium numero æſtimatur: agnoſco. Sed caverat in transactione Paſſavienſi rex Ferdinandus, ne quicquam ſibi proteſtantes, in hoc religionis negotio, à numero votorum metuerent, *art.* 17. *Tranſ. Paſſ. apud. Goldaſt.* Conſtat porro ſtatuum conſenſum curiatim confici. *VVehn. Paurm.* ſint igitur in ſua curia Principes proteſtantes à

Catholicis ſtatibus votis ſuperati : at quomodo hoc in Electorum curia, qui pari numero ex Catholicis & proteſtantibus conſtat, accidere potuit? Et ſi civitates etiam curiatim ſententiam dicunt, ut aſſerit *VVehn.* conſentaneum eſt eas, illam Catholicorum exceptionem: vulgo *den Geiſtlichen vorbehalt* : ſuo aſſenſu nequaquam probaſſe, cum earum præcipuæ & pleræque Auguſtanam Confeſſionem ſequantur. quid multis? aut Ferdinandus id, quod de ſtatuum diſſenſu fatetur, de tali diſſenſu intellexit; quo merito impediretur comitiale decretum : aut contra. ſi de hoc, quorſum inſeruit de diſſenſu ſtatuum ? quorſum ex plenitudine poteſtatis ſe ſtatuere ait, quod commune ſuffragio conſtitui & oportuiſſet & potuiſſet ? Si vero ſtatuum diſſenſus jure impediit Decretum, patet

tet constitutionem Ferdinandi in vim legis minime transiisse, quippe qui supra jurisdictionem constituerit.

18. Caduca vero est à plenitudine potestatis Cæsareæ desumta argumentatio: nam plenitudo potestatis, nihil est aliud quam prima & summa rerum potestas sive Majestas, quæ in rebus Comitialibus non est apud Cæsarem, sed Cæsarem & status, ac licet semissem potestatis in his rebus obtineat Cæsar, ea tamen Aristocratice à pluribus quam uno exeritur.

19. Sunt, qui ex *l.3.C.de Crim. Sacril.* de Cæsaris potestate disputare perduellionem affirmant. illi, opinor, dant operam, ut nihil intelligant. Non enim quicquam in hac civilis prudentiæ parte potest fieri inconcinnius, quam Cæsaream potestatem ex Digestorum & Codicis legibus

 defi-

definire. obtinet ſane adhuc in multis majeſtatem Cæſar, ut & ſupra delibavimus & infra certius exponemus. Sed res, quæ ad comitia deferuntur non Cæſarea ſolum poteſtate, ſed omnium ordinum ſuffragio definiuntur.

20. Ex quibus liquido apparet, Regia Ferdinandi conſtitutione non potuiſſe impediri Eccleſiaſticos ſtatus, quo minus, ut cæteri Principes, religionem libere conſtituant: nec comitiali decreto, quod diſſidentibus inter ſe ordinibus fieri non potuit: Ergo perinde ut alii ſtatus politici vigore ſupremæ juriſdictionis, qua non minus quam illi in ſuis ditionibus prçſtant, Religionis poteſtatem habent.

21. Sed quoniam religionis poteſtas ſuperioritate innititur *Knich. Encyclop.* Ex capitulationibus legibus, quibus recipiuntur Prælati, dignoſcere oportet: de-

ſideatne

ſideatne apud Eccleſiaſticum Principem integra ſuperioritas; an vero Capitulares in partem veniant: utrum dixeris: magnopere refert. Si ſolius Principis eſt ſuprema juriſdictio, ſolius quoque Principis eſt poteſtas religionis: ſin minus; tum quatenus capitulares in partem regiminis admittuntur, eatenus una religionem ordinant. Quia autem fere accidere videmus, ut Epiſcopi prælatique certis legibus acciti, juriſdictionem cum capitularibus communem habeant: recte Engelbrechtus *in diſp. de juriſd.* quod ſoli Epiſcopo non licet, id Epiſcopo cum capitularibus integrum eſſe contendit; licet id ex verbis legis, quæ de ſingulis, non conjunctis capitularibus loquuntur, fruſtra aſtruere laboret, ſi etenim licuiſſe Ferdinando dederimus, ex plenitudine poteſtatis, nobis hanc legem

perferre, cur eidem interpretandi quoque facultatem denegaremus? ſcilicet hebetior aliquis Ferdinandi legislatoris voluntatem in hac lege oſtenderet: ecquid vero adhuc dubii reſtaret, ſi certa legislatoris ſententia proderetur?

22. Excidetne igitur Epiſcopus, cuius non eſt integra in territorio ſuperioritas, Epiſcopatu, aut ſacris beneficiis aliquis capitularium, ſi ad proteſtantes commigret? idem eſt huius legis, quod fiat illius conſtituendæ principium: Ergo nec ea lege exuitur quis bonis, cuius nulla eſt autoritas. taceo nec ſubditis, quorum nulla eſt juriſdictio, bona jure auferri, in quorumlibet etiam caſtra tranſierint. *receſſ.* 55. §. *vvo aber unſere, rc.*

23. Ex quibus exſtruitur, Epiſcopum, cuius non plena ſuperioritas, abeuntem à Catholicis,

nec

nec constituere religionem, si capitulares dissentiant, nec Episcopatu dejici posse: sed interesse constituendæ religionis perspicuum est, ut sciatur, quanta sit & Episcopi prælative & quanta capitularium superioritatis portio. nam utrius superaverit, potior erit in religionis negotio, sin utriusque æqualis: conventione constituenda religio est, atque hæc partim ex jure Comitiorum, partim ex *recess. anno* 55. dependent.

24. Unde videre est, non solum summa iniquitate Archiepiscopatu Coloniensi cecidisse Truchsesium, sed pudendo & ignominioso Germanico nomini facto, Principem Imperii, Electorem, Superioritate & Regalibus ab Imperatore dependentibus, inexhausta Rom. Præsulis, & eius quidem Principis alieni audacia, dejectum fuisse. Itane

vero Imperator, ad tantum Romani Imperii opprobrium connivit?

25. Et ii sunt, quibus in Imperio ordinandæ religionis potestas competit : succedunt, qui personas cultui inservientes constituunt.

26. Personæ autem cultui servientes sunt legitimi Ecclesiæ ministri.

27. Legitimi hinc à propriis virtutibus, inde à constituentibus.

28. A propriis virtutibus, est, ut sint sacrarum literarum gnari; nam Christus dimissis discipulis quorum sunt successores, præcipiebat, ut docerent omnes gentes, quæ à se accepissent. *Matth. ult.* quomodo vero docebunt indocti ? & diserte Paulus 1. *ad Timoth.* 3. in Episcopo requirit, ut sit aptus ad alios docendos. jubetur Aaron in veteri lege, gestare

ſtare ſupra pectus ſuum Doctrinam & veritatem. Hæc, aiunt quidam, Epiſcopus etiam indoctus per alios obire poterit. Iſto modo, ait Muret. *in orat.* 19. *vol.* 2. poterit etiam lyricen eſſe, qui per alium canat; & bonus medicus, qui ægrotos per alium curet. neceſſario quoque ſciant ſe miniſtros Chriſti, & œconomos myſteriorum Dei 1. *ad Corinth.* 4. qui ſerviant, non qui dominentur in Eccleſia. 1. *Pet.* 5. alia reperias apud Paul. *d. l.* & 1. *ad Tit. Act.* 1. & 6. 1. *ad Corinth.* 4. 12. & 14. 2. *ad Corint.* 5. *Epheſ.* 4. *Act.* 20.

29. A parte conſtituentium, eſt legitima miniſtrorum vocatio *Rom.* 10. *Heb.* 5. *v.* 5. *Ier.* 23. quæ eſt mediata vel immediata.

30. Immediata eſt, quando Deus ſine hominum interventu miniſtros mittit, quos, ut conſtet vocatio, vel miraculorum donis exornat *Matth.* 10. 2. *ad Corinth.*

12. vel aliis instruit donis Spiritus: exemplo Baptistæ.

31. Mediata est & illa quidem à Deo *Ier.* 23. *Matth.* 9. *Ephes.* 4. Sed per ordinaria media legitimo modo expedienda: idque fit nominatione, Electione, præsentatione & ordinatione.

32. Nominatio data est Ecclesiæ patronis, qui ob fundationem, ædificationem, vel congruam Ecclesiæ dotationem hanc nominandi potestatem acceperunt. *Nov.* 6. 7. 57. *&* 127. *c. nobis* §. *fin. de jure Patron. c. filiis.* 16. *quæst.* 7. *c. quicunque* 16. *quæst.* 7. *& passim de jure Patron. c. nemo de cons. d. inst.* 1.

33. Electio est nominati à patrono & exhibiti ministri Ecclesiæ acceptio.

34. Præsentatio est itidem jus patroni, qui Electum ab Ecclesia, Episcopo præsentat. *Nov.* 6. *&* 7.

35. Con-

35. Confirmatio eſt jus Epiſcopi, qui præſentatum à patrono examinari curat, utrum dignus ſit ad lyturgiam, id eſt, Eccleſiaſtica munera peragenda, ubi ſi apparet idoneus, admittitur: ſi ſecus, eo reiecto, alium Patroni præſentare poſſunt. *c. monaſterium. c. decrevimus 19. quæſt. 7. c. ex conſultatione c. conſuluit. de jure Patron.* Hæc autem præſentatio à patrono Eccleſiaſtico intra ſex menſes vacantis Eccleſiæ, facienda eſt: à patrono laico intra menſes quatuor. *c. ſi laicus de jur. Patron. in 6.* quo temporis decurſu, ſi nullum exhibeant patroni, Epiſcopo competit jus inſtituendi miniſtri, ita tamen, ſi Eccleſia conſentiat.

36. Sed in Eccleſiis reformatis, videndum eſt de ſtatutis cujuſque Eccleſiæ propriis. Et inprimis ſciendum eſt, confirmationem miniſtrorum totam pendere

dere à Principibus cuiuſque Territorii *receſſ. Imp.* 1555. §. *vnd damit, rc.* unde & omnis cultus moderatio, ut ſupra. Quocirca patroni talem pręſentent neceſſe eſt, qui inſtituto in regione cultui ſit deditus, etiamſi aliam religionem patronus ſectetur: nam præſentatio eſt idonei Epiſcopo exhibitio. non autem eſt idoneus, qui à recepta in territorio Principibus, qui jus Epiſcopale habent, religione eſt alienus. Et hoc quidem *arg. d.* §. *vnd damit ſolcher.* an vero patroni privilegio vel conſuetudine muniti ſuæ religionis miniſtrum exhibere poſſint, quem ſtatus diverſæ religionis in ſuis ditionibus adſciſcere teneantur? vereor ut poſſint.

37. Ita confirmati à ſtatibus publice ſacris initiantur, ritibus in quaque regione receptis; qui ritus pene ſunt indifferentes: tempo-

tempore Apostolorum ministri manibus impositis sacrati erant *Act. 9. v.17. & 13.1. ad Tim. 4.2. ad Timoth. 4.2. ad Tit.1.* Christus Apostolos sine ritu emisit *Matth. ult. & 10. Luc.9.* Et cum ligandi ac solvendi potestatem daret *Ioan. 20.* insufflavit, quod Apostoli minime imitati sola manuum impositione ordinabant, quem ritum Ecclesia diu retinuit, ut apud Socratem videre licet, qui præter cæteros & Ambrosii vocationem descripsit, sola Electione populi, confirmatione Imperatoris & manuum impositione factam. *Soc. 2. c. 11. Soz.6.c.24.* verbo: nulla hac de re extat præceptio: ergo magistratui incumbit, ut omnia curet ordine fieri & decenter.

38. Sed quoniam Paulus 1. *ad Corint.9.* & ipse Salvator. *Matth. 10.* ministros verbi dignos dixerunt, qui de lacte ovium suarum ale-

alerentur, ne quærendis opibus districti, ministerium verbi segnius obirent, factum est, ut pii Ecclesiam patrimonio auxerint, unde ministris alimenta suppeditarent *l.12.§.2.C. de S S. Eccles. c.cum ab omni extr. de vita & honest. cler. & alibi.*

39. Consistit autem hoc Ecclesiæ patrimonium & commoditas, in immunitatibus & bonis.

40. Immunitates sunt reales vel personales: personales, sunt ministrorum sacris vacantium, qui personalium reipublicæ munerum vacationem habent *c. generaliter* 16. *quæst.*1. Et hanc immunitatem Pontifices tantopere dilatarunt, ut clerum etiam secularium magistratuum jurisdictione exemerint, adeo ut ne prorogare quidem politici magistratus jurisdictionem clericis permissum sit *c. nullus. de foro compet.* quam exemtionem Fridericus

dericus Cæsar deceptus Pontificum insidiis imperatoria autoritate stabilivit *Auth. statuimus C. de Episcop. & Cler.* Sed reformati Imperii status, ademtam sibi contra Christi instituta, qui Apóstolos politicæ potestati subdidit, jussitque omnes magistratui utpote divinæ ordinationi obedire *Rom.* 13. jurisdictionem iterum asseruerunt. *recess. Imp.* 1555. §. *damit auch.*

. 41. Reales immunitates sunt, quæ inhærent rebus Ecclesiasticis. atque adeo prædia & possessiones Ecclesiarum & domorum religiosarum, res quæque & in patrimonio sitę ab omnibus pręstationibus Indictionum, Censitionum, Tributorum & aliarum pensionum immunitatem habent *c. si diligenti extr. de præscript. c. Ecclesia. de const. c. si clericus. de foro compet. c. præsenti. de censib.* urgente tamen reipublicæ necessi-

O tate,

tate, etiam Ecclesiastici contribuunt. *c. non minus. de immunit. Eccles. Nov.*8.

42. Hodie bona Ecclesiastica, quibus, quibus olim titulis quæsita, constitutione Imperii certum præstationis modum acceperunt. *recess.*1555. §. *als auch dẽ, rc. Denais. in jure cam. t.*216. ordinibus, ait, antiquæ religionis, reditus, census, decimæque manento. magistratui tamen civili, sub quo ea bona sita, sua in his jurisdictio, commodaque & jura, quæ ante ortum de religione dissidium, competierunt, salva sunto. Ex iisdem ministeria, Ecclesiæ, Scholæ, Eleemosynæ, Hospitalia, ut olim, ita deinceps, nullo alterutrius religionis discrimine, constituuntor ac sustentantor.

43. Sed bona Ecclesiastica, proprietatem promiscuo rerum commercio exemta & in patrimonium Christi demigrasse dicuntur,

cuntur, *tot. cauſ.*12. quocirca ſub pœna ſacrilegii contrectari & in uſus humanos converti prohibita ſunt. *c. prædicti* 12. *quæſt.*2. uſusfructus vero eorum Epiſcopis & Clericis cedit, unde res Eccleſiaſticæ, quæ & beneficia dicuntur, uſufructui ſimiles, perſonæ liturgiam exercenti perpetuo cohærent, qua mortua ad hæredes non tranſeunt *l.*1. *quib. mod. uſusfr. amitt. c. finitur, de uſufr.*

44. Et hæc quidem eſt ratio bonorum unde miniſtri Eccleſiæ ſuſtentantur. finitimæ his Præbendæ, quæ ſunt jus percipiendi proventus Eccleſiaſticos ex Canonicatu deſcendens.

45. Differunt autem Canonicatus & præbenda: præbenda eſt jus jam exiſtens percipiendorum fructuum: Canonicatus vero ſeu Canonia eſt tantum jus potentiale, unde Canonia ſine præben-

da poteſt: præbenda ſine Canonia conſiſtere non poteſt. *interpp. in c. dilectus, de prabend:* ſunt, qui hoc invertant. *interpp. in c. eam cui & c. ſi cleric. de prabend. in 6. Ioach. Steph. 2. Inſt. Can. 9.* Canonici in ſpem præbendæ & dignitatis creati, ſunt ſine dignitate ſimplices præbendati, & Canonici in herbis dicuntur *dd. in d. c. dilectus:* ad ſimilitudinem frumenti, quod adhuc eſt in herbis, *l.* 78. §. *fin. ff. de contrah. emt.*

45. Conceduntur præbendæ per collationem & inſtitutionem. Collatio eſt libera præbendæ conceſſio. Inſtitutio eſt præbendalis juris ad præſentationem patroni facta tranſlatio *Lancell. 1. Inſt. can. 76 in fin.*

46. Ad collationem pertinet jus Imperatoris, primarias preces vocant, quo integra eſt Cæſari in Eccleſiis primo vacantis beneficii conferendi poteſtas,

ſtas, quam inveterata conſuetudine competentem, hodie non exerit ſine approbatione Pontificis. *Gail.2. obſ.155. Matth.Steph. B.de juriſd.4. Paurm. 1.de juriſd.4.*

47. Sintne autem Canonici, Eccleſiaſtici ordinis, ut nominè feruntur, an vero politicæ ſocietatis ſpecies, forte ambigeres. nuper quidam prodiit ſcriptor, qui nulli eos horum accenſuit, duxitque proinde impium vitæ genus. Meo, fateor, inſtituto, hoc exequi non convenit, attamen intereſſe exiſtimo præcipu[illegible]eorum, qui à pontificiis ſemoti, conſcientiam ſuam tutam cupiunt, ut in quo vitæ genere verſentur, non ignorent. quid ergo? qui politici regiminis ſunt participes, verſantur in ſtatu politico, negare autem Cathedralium Eccleſiarum capitulares una regere rempublicam civilem, nihil eſt aliud quam ſubditis in ſecu-

laribus una præcipere, non esse politici Imperii. Et nulla in potestate & objecto Imperii, inter status, quos dicimus Ecclesiasticos, & Seculares; est differentia. moderantur sacra æque & profana, & hi & illi; imo politici jam quã Ecclesiastici liberius. cur igitur eos, qui in objecto Imperii conveniunt, genere differre putabimus? at, ais, Ecclesiastici Principes nunquã munia Ecclesiæ obeunt. itane vero? putabuntne reformati Episcopi ministeriũ verbi, si quis missam semel atq; iterum quotanis demurmuret? Salvator noster jam jam relicturus mundum liberatæ à se Ecclesiæ ministros ac quasi curatores pręfecit, quibus administrationis formam ponens præcipiebat: docete omnes gentes, baptizate, ligate & solvite. His inquam finibus omnem Ecclesiastici muneris administrationem descripsit.
Hæc

Hæc vero munia quibus nõ ſunt legitime iniuncta, fruſtra ſunt, ſi ſe Eccleſiaſtici ordinis eſſe putaverint. Sed de re non nomine diſputo: rẽ igitur mihi penitius intuenti magna Eccleſiaſticæ & civilis reipublicæ ſimilitudo oboritur. Summus in civili republica magiſtratus, ſalutem civium curaturus, ponit leges, ſubordinat magiſtratus, qui ex legibus poſitus, ius adminiſtrent ad datę poteſtatis modum, quem ultra progreſſi putentur ultra territorium ius dicere *l. fin. ff. de juriſd.* Et hi magiſtratus æque ac cæteri ſubditi maieſtatis imperio & legibus tenentur, ut ut poſſint ſecundum datam poteſtatem aliis præcipere. Sic quoque Chriſtus ſervaturus humanum genus, Eccleſiam congregavit, quam Eccleſiaſticam rempublicam diceres; cujus ipſe & fundator, caput & princeps majeſtaticus, eamque legi-

bus munivit,quas per Apoſtolos ad ſimilitudinem ſubſervientium magiſtratuum gentibus annuciari mandavit. docete, *ait Matth.ult.*ſervare, quæ ego præcepi vobis.quiqui igitur in republica Chriſti non docent præcepta Chriſti,non ſunt magiſtratusEccleſiaſtici,ſeu miniſtri proprie ita dicti. imo quicunque non ſunt à maieſtate conſtituti, non ſunt magiſtratus. ad miniſterium non vocati , non ſunt in Eccleſia à maieſtate , ſcilicet Chriſto , conſtituti.ergo nō ſunt magiſtratus ſeu Eccleſiæ miniſtri : ergo nec œconomi myſteriorum Dei.1.*ad Corinth*. 4. Ex quo luculenter patere exiſtimo, Principes noſtros Eccleſiaſticos & Canonicos non eſſe proprie Eccleſiaſtici ordinis. In politico autem eos non dicam ſtatu , ſed poteſtate vivere , id quod vota comitialia , juriſdictio in ſubditos,

tos, Cancellariatus Imperii & id genus alia evidentissimum faciunt. ac licet nulla omnino hisce, quos nomine Ecclesiasticos dicimus, competeret politica potestas, atque adeo omnes religionem reformatam sequerentur; interesset tamen reipublicæ propter illustres & nobiles familias; hos ordines custodiri, ac proinde politicum. sed nonnihil extra oleas.

CAP. XII.

De Conservatione Sacrorum, & Conciliis.

1. ATQVE hæc de instituendis sacris, sequitur doctrinæ & cultus legitima conservatio. Hic autem latius aliquanto politici magistratus potestas expanditur. Etiamsi enim, quæ de fidei regula ac interiori cultu, divinitus statuta sunt, non liceat maiestati

refigere, divinitus tamen præcepta, instar legum naturalium, servari curabit, etenim constituit Principes Deus, ut regerent in vera religione populum *Deut.* 17. ac portas Domino aperirent *Psal.* 24. ac muros domus Domini ædificarent.

2. Ædificant autem domos Domini Principes; si super fundamentum Prophetarum & Apostolorum credentes superstrui curant; lapide angulari Christo *Eph.* 2. quod ædificium dicitur domus spiritualis 1. *Pet.* 2. nulla autem membra & partes in hanc domum coagmentantur, nisi vera Apostolica doctrina & fide, *Eph.* 2.

3. Conservatio igitur veri cultus consistit in salubri ovium Ecclesiæ pascua: & repellendis lupis, *Actor.* 20. *vers.* 28.

4. Ut autem suppetant, qui Ecclesiam verbo Domini pascere

re possint; scholas constitui oportet, in quibus instruantur ministri & ad docendum aptentur. Et hinc statibus Imperii, quibus Religionis cura incumbit, scholarum institutio permissa est *arg. l. 2. ff. de jurisd.* ubi docendi potestatem facere possunt, quæ ex usu Reipublicæ & Ecclesiæ videbuntur.

5. Academias quidem Principes erigere nequeunt, quibus creandi Doctores & Magistros potestatem impertiant: quia dignitas Doctorum Magistrorumque non cohæret muneri Ecclesiastico, sed est dignitas politica, à solo Cæsare etiamnum dependens: *Sixtin. de regal. c. 2. n. 21. Sonsbec. de Feud. p.* 8. *Zas. de Feud. p.* 5. *n.* 4. *Sneid.* &c.

6. Contra lupos, id est, Hæreticos & perversores divini verbi, & ministri quoque sint in excubiis, *Act.* 20. Sed si hi ingruenti malo

malo impares ſint, tota Eccleſia conniti debet, *Act.* 15. laici æque ac Eccleſiaſtici, 1. *Ioann.* 4. *Actor.* 17. Inprimis autem Principes advigilare oportet, quibus cura Eccleſiæ commiſſa eſt, & addita poteſtas, qua ad ſalutem Eccleſię uterentur. *Eſa.* 60. *v.* 14. 2. *Paral.* 29. *Deut.* 17. Et declarant exempla Davidis, Ioſuæ, Ezechiæ, Conſtantini, Theodoſii, Martiani, Tancaredi: Caroli Magni &c. Carolus V. ſe advocatum & protectorem Eccleſię nominat. *receſſ.* 51. §. *vvir ſind auch.* Ferdinandus ſe præcipuum Eccleſiæ patronum, tutorem & defenſorem. apud *Thuan.* 21. *Hiſtor.*

7. Competiiſſe olim Cæſaribus in Imperio cogendi Concilii poteſtatem, contra conſcientiam negat Bellarminus & Pontificii doctiores. qui ut ſtrenue Romanæ aulæ paraſitentur, nihil habent antiquius, quam vel inſul-

ſis

ſis monumentorum interpretationibus vim Conciliorum Pontificibus aſſerere. Sed dudum jam ceciderunt hæ ineptiæ, neque indigent meæ confutationis.

8. Ambigeretur vero hoc rerũ ſtatu, penes quem jam in Imperio ſit Concilii convocatio. multa in varias partes diſſererentur. Sed ne moremur: cui competit publica & principalis ædificandę Eccleſię, illi & conſervandę competit poteſtas: cui competit conſtituendę Eccleſiæ, eidẽ competit ædificandæ. Ergo cui conſtituendæ, illi & conſervandæ. Principibus igitur in ſuis regnis & ditionibus Conciliorum congregatio & indictio injuncta eſt. Hinc igitur, cum in Imperio Romano religionis curatio per tranſactionẽ Paſſavienſem à Cæſare ad Comitia tranſierit; Cæſaris ſimul & ſtatuum erit Conciliorum in Imperio convocatio. unde præterea ſtati-

ſtatibus in ſuis territoriis, ad regulam Auguſtanę Confeſſionis & Catholicæ Romanæ Concilia ſeu Synodos indicere licebit.

9. Sed itane cogendi Concilii poteſtas Imperii finibus includitur? nonne Conſtantinus, totius Chriſtiani orbis Concilium indixit? nonne Cæſari uſque dum hanc curam incumbere vel rex Galliæ ſuo teſtimonio aſſeruit. *Froſſard.* Et quæ tandem erunt Concilia œcumenica, ſi convocandi Concilii poteſtas territorii limitibus circumſcribitur?

10. Sane ſi Concilii indictio, à religionis curandæ poteſtate oritur, in proclivi eſt, ultra ſubditos poteſtatem non procedere *arg. l. fin. ff. de juriſdict.* nec Nicæna Synodus alia ratione œcumenica dicitur, quam Imperator totius orbis Dominus *in l. 9. ad l. Rhod.* Magno namque errore ducitur qui totius orbis Epiſcopos Conſtan-

ſtantinum convocaſſe putat: Et ut convocaſſet, feciſſet non vi Imperii, ſed precario. perinde ut Sigiſmundus Galliæ Angliæque reges ipſe inviſit, ut ſuos ad Concilium ablegarent. *Peuc.5.Chron.* patuit etiam tantopere Conſtantino imperante Imperium, ut potiſſima orbis Chriſtiani portio ipſi pareret: ac proinde cum non unius nationis aut Provinciæ ipſius iuſſu ſed totius Imperii convenerint Epiſcopi, ratione orbis Imperii non terrarum Synodus fuit œcumenica. Et ſic de ſimilibus. Galliæ rex ad Cæſarem pertinere Concilium dicebat: quia in Concilio trium Paparum ambitus, qui pariter pontificatum vindicabant, comprimendus erat, ac Cæſareæ erat antiquitus juriſdictionis de Pōtificibus ſtatuere, vel etiam præcipua Cæſaris dignitas vel antiqua convocandi Concilii conſuetu-

ſuetudo hanc confeſſionem expreſſit. recte quidem fecerint Epiſcopi ſeu precibus ſeu Imperio vocati, ſi compareant in Concilio legitime alicubui indicto: quod etiam officii ratio exigit. *Marc. Anton. de Dom. de republ. Eccleſ.*

II. Ergo quatenus quiſque Principum religionis poteſtatem habet, eatenus & congregandi Concilii. Et proinde in Imperio non Cæſar ſolus, ſed comitia Concilia congregaverint. Hactenus igitur conſtituendæ religionis poteſtatem tradidimus.

CAP. XIII.

De rebus Civilibus ſeu profanis.

I. RES præterea, profanas vel ad fori diſceptationem, vel armorum pertinere, illas Civiles, has bellicas diximus: ſimiliter ut *Cic.* 1. *Off.* duo eſſe decernendi genera dixit, unum

unum per disceptationem, alterum per vim.

2. Civiles Philosophus, 3. Polit. 10. forenses appellat, & sunt quæ quovis pacto in patrimonio sitæ sunt.

3. Quæ autem in bonis cujusque existimantur & patrimonio: vel sunt in Personis vel Rebus.

4. In personis sita vel salutem personarum, vel dignitatem spectant.

5. Quæ ad dignitatem, solus constituit Cæsar: ut colligere licet ex Analogia Capitulationis & recessibus & aurea bulla: quæ argumentũ suppeditant, omnia scilicet Cæsareæ maiestatis esse propria, in quorum communionem Electores & cæteri Proceres, per superiores leges non concesserunt.

6. Unde Regis, Archiducis, Ducis, Marchionis, Landgravii,

Comitis, Baronis , Nobilium, Doctorum, Comitum Palatinorum, Magistrorum, tabellionum, & id genus similium, famæ item & honoris restitutio , legitimatio, &c. Hæ, inquam dignitates ad unam , à solo Cæsare oriuntur. nec cuiquam in Imperio, ne Comitiis quidem , de dignitatibus eiusmodi, jure maiestatis seu superioritatis, statuendi jus. *argu. Capit. Paurm.* 1. *de Iurisdict. t.* 2. *de jurisdict.* 3. *Matt. Steph.* 2. *de jurisd. p.* 1. *cap.* 1. *Thom. Michael. Rosenth. de Feud. c.* 2. *conclus.* 2. *&* c. 5. *quæst.* 3. *Zas. de Feud. p.* 5. *num.* 6. statibus item nullam dum in Imperii Comitiis sessionem sortitis, citra alterius præiudicium de loco conveniente prospicere potest. *Petr. Denais. tit.* 287. Ex quo animadvertitur, cuius sit tandē altercationes de præcedentia decidere. extat decretum Div. Matth. apud *Mett. lib.* 30. *t.* 2. *f.* 745. *& reces.* 1594

§. *Letz-*

§.*Letzlich vvasz die Zvvischen.*

7. De Regibus dicta, ut & de cæteris non de potestate regia absolute imperandi, sed dignitate externa: & non de peregrinis, sed subditis intelligenda sunt: etenim nec subditis absolutam potestatem; exteris vero neque dignitatem, neque Imperii potestatem tribuere quis potest.

8. Simile est de Academiis judicium; quæ creandi Doctores & Magistros facultatem, à solo Cæsare accipiunt: docendi vero potestatem status in suis ditionibus, & ex inveterata consuetudine, & ex pace religionis, inconsulto Cæsare possunt concedere. nec quis putet, dignitatum, quas diximus, collationem jurisdictioni non subjici. etenim injuria afficerentur virtute macti, si pari honore cum omnibus promiscue censerentur, & iustum est eos dignitate antecellere: justi-

tiæ autem administratio est jurisdictionis.

9. De salute personarum, utputa, vita & incolumitate; non est solius Cæsaris leges perferre. *arg. constit. crim. Carol. V.*

CAP. XIV.

De Privilegiis & Immunitatibus concedendis.

1. STATVENDI de rebus potestas vel est universa, vel singularis.

2. Singularis, est potestas concedendi privilegia & immunitates. quæ quanta quanta, tota solius est Imperatoris. *arg. Capitul. Paurm.* 1. *de jurisd.* 4. *Steph.* 7. *de jurisd. Gail.* 1. *observ.* 1. Hinc ius nundinarum solennium seu privilegiatarum, stapularum, ius dandi civitatem, veniæ & supplementi ætatis, jus securitatis seu salvi conductus bannitis Imperii. nam iis, qui criminali Princi-

pum

pum Iurisdictioni subsunt, status quoque securitatem recte impertiunt. jus tribuendi moratorias Inducias, vulgo *Anstandtbrieff*: concedendi immunitatem à vectigalibus. Omnia denique constituit solus Imperator, quæ privilegia privatis à maiestate dari possunt. *arg. cap.*

3. Sed immunitatis à vectigalibus concessio, ita restringitur, in capit: Cæsarea Maiestas, ne data immunitate Electorum vectigalia deteriora faciat *d. capit.* in cæteris adhuc libera est Cæsaris authoritas.

4. Ius cudendæ monetæ, ut & novorum vectigalium institutio, ad Electorum quoque assensum astricta est. *capit. Cas. Matth. & Ferd.*

5. Moratorias Inducias & status indulgere posse dicit Steph. 2. *de jurisdict. p.* 1. *cap.* 1. *&* 7. *num.* 389. *& alij.* at confligit secum, qui

unius eiuſdemque legis poteſtatem, & ſoli Cæſari, & ſtatibus ſimul fert acceptam. concedunt ultro Cęſari poteſtatem per totũ Imperium moratorias inducias concedendi. quæ igitur hic eſt ſtatuum ſuperioritas? Equidem non pugnaverim, cuiquam ſtatuum hanc poteſtatẽ competere. atqui privilegium hoc eſſe à Cæſare ortum, non ſuperioritatem ſeu maieſtaticam poteſtatẽ contẽdo. ſane aut Cæſari aut ſtatibus hic ſuperioritas deneganda eſt, fieri enim non poteſt, ut duo ſint uno reſpectu, ac in re una primi.

6. Ergo ſingularium rerum leges, ſeu privilegiorum conceſſio à Cæſarea ſolum maieſtate dependent. univerſarum vero legum diſpar eſt ratio.

7. Sunt vero res, de quibus in commune leges feruntur: vel Delicta, vel res quoquo modo in commercio poſitæ.

8. De

8. De delictis, in genere statuunt comitia. *arg. capit. Paurm. 1. de jurisd. 4.*

9. Res Commercii sunt vel Allodiales vel Feudales.

10. Feudales vel mediate vel immediate ab Imperio dependẽt.

11. Quæ mediate, ad Comitia spectant. *arg. c. 7. part. 1. ordin. Cam. Paurmeist.*

12. Quæ immediate, puta Principatus, Comitatus, &c. de iis Cæsaris est jurisdictio. *ord. Cam. d. t.* Et licet de his novas leges construere non possit, id tamen conventiones initæ cum vasallis & consuetudo Imperii potius impedire videntur, quam potestatis independentia, quam tamen tantopere iam restrictam agnosco, ut parum absit, quin constituere de his feudis leges, sit iam comitiorum: etenim nec aperta confere alteri, nec in suum privatum patrimonium,

 sed

ſed in publicum Imperatoris recipere capitulatione aſtringitur. *capitul.*

13. Allodiales vel ſunt publicæ vel privatæ. privatas comitia definiunt: *arg. capitul.*

14. Publicæ vel ad patrimonium reipublicę pertinent, & fiſcum, vel proprietate ſunt publicæ, uſu vero deſerviunt privatorum utilitatibus; de his: ut ſunt veræ publicæ, flumina, ripæ, portus, &c. itidem comitia ſtatuunt. *capit.*

15. Ea etiam, quæ in patrimonio reipublicæ eſſe putantur, videlicet, quæ reipublicæ oneribus ſublevandis comparata ſunt, non Cæſareæ ſolius ſunt poteſtatis. ſed iuvat de iis ſigillatim diſpicere.

16. Eorum autem præcipua ſunt vectigalia, collectæ ſeu contributiones, jus cudendæ monetæ, auri & argenti fodinæ, piſca-

tionum

tionum reditus, jus venandi, aucupandi, reditus Sabinarum, & si quæ similia ad reipublicæ utilitatem inventa sunt.

17. Vectigalia instituere, vel augere instituta, non soli Cæsari, sed Cæsari & Electoribus simul competit; ut disertis verbis in Capitulatione exprimitur, ut merito jam mireris hominum incogitantiam, qui jus vectigalium etiamnum astruunt Cæsari *ex l. 10. ff. de public. & vectigal.* comitiis tamen non subsunt vectigalia, sed Cæsaris & Electorum arbitrio. *capit.*

18. Ius monetæ cudendæ, itidem non Cæsaris solius arbitrio subjacet. Sed jus monetæ est vel in communibus legibus nummariis, & ad comitia spectat: vel in concedendo alicui cudendæ monetæ jure. Et hæc potestas Cæsaris & Electorum est *capit. Rudolphi* §. *vvir sollen und vvollen*

auch hinfüro ohne vorvvissen der seche Churfürsten, rc. Item: *Capit. Matth. & Ferd.* Recepit quoque Cæsar Electoribus, se ademturum civitatibus, quæ non sint status Imperii, jus cudendæ monetæ, si quæ eo abuti deprehendantur, *Capit. Mat. & Ferdin.* Sed licet agnoscere quædam Electoribus cum Cæsare communia, præter cæteros status.

19. De collectis & contributionibus præclare Cicero 2. *Off.* dandam esse operam, ne ob tenuitatem ærarii, luxu nonnunquam & immodicis profusionibus exhausti, assiduitatemque bellorum, tributum sit conferendum. sin qua necessitas huius muneris alicui reipublicæ obvenerit, dandam esse operam ut omnes intelligant, si salvi esse velint, necessitati esse parendum. videri potest *Gail.* 1. *obs.* 17. & 2. *obs.* 52. & 53. *Heig.* 1. *quæst. jur.*

jur. 17. *Bod. Bocer. de colloq. imp.*

20. Sane ordinaria, quæ quotannis seu stato tempore pro ratione patrimonii ad ferenda reipublicę onera peńdenda sunt, etiam divino jure probantur. quæ vero ad extraordinaria sit obligatio pulchre disseruit. *Comin.* 5. *com.* 18.

21. Cæterum ingruente reipublicæ necessitate de contributionibus in comitiis decernitur non solius Cæsaris arbitrio, ut patet ex *ult. recess. Imp. & pass. ex constit. Imp.* cætera etiam, quæ supra commemoravimus, utpote argenti fodinæ, piscationum reditus &c. ad comitiorum, non solius Cæsaris majestatem spectant: *num.* 1. *de jurisd. &.* 2. *t.* 3. *Paurm.* 1. *de jurisd.* mira hic est doctorum etiam virorum titubatio, qui ex veteribus legibus Cæsaris potestatem etiamnum definiunt; revinctam Cæsaris in

multis,

multis, ut patet, Imperii rebus, legis ponendæ poteſtatem non attendentes.

22. Diviſa igitur ſic rerum genera oſtendunt ubi ſolius adhuc ſuperſit Cæſaris majeſtas, & ubi Cæſaris & ſtatuum communis quo ad hanc quidem legis ferendæ poteſtatem.

23. Quæ vero ex his ad Comitiorum maieſtatem ſpectare conſtiterunt, de iis in ſuis ditionibus proceres libere ſtatuunt, ac majeſtatis, ſeu ſi mavis, ſuperioritatis jure, leges ponunt, quæ prorſus non indigeant majeſtatis. Collectas pro reipublicæ neceſſitate ſubditis indicunt; ſed extraordinarias non niſi ſubditis volentibus *Gail.1. obſ.17. Knich. de jure territ.* de quo dubito, præcipue ſi ordinarii reditus præſentem reipublicæ neceſſitatem non adæquent. de jure venationis ſtatuunt: aucupii item. Et omnia de-

denique vi ſupremæ jurisdictionis exequuntur in ſuis territoriis, de quibus in comitiis leges toti Imperio feruntur.

24. Sed videas tamen reſtringi nonnunquam ſtatuum ſuperioritatem legibus comitialibus, ut non quidvis in ſuis ditionibus pro arbitrio imperent: ut in vectigalibus erigẽdis, jure monetæ conſtituendo, & ſi quæ ſunt alia, de quibus ut ut ad comitia ſpectent, non tamen libere ſuis ſubditis præſtituant. Nec tamen ita impediti Imperii legibus ſtatus, jus ſuperioritatis vel in his perdunt, quia ſtatus à comitiorum maieſtate non dependent effective, ut ſupra quoque oſtendimus. Sed vel in latitudine votorum numero ſuperati in leges Imperii concedere coguntur, vel proprio conſenſu approbant decreta, nec hic nec illic à vi & principio cauſali impediuntur,

ergo

ergo omnino integra manet ſuperioritas.

25. Nec quicquam intereſt inter principum & civitatum imperialium ſuperioritatem, quibus nomine potius, *der Fürſtlichē hohen Obrigkeit*, quidam commoti quam ratione poteſtatis ſeu ſupremæ jurisdictionis, ſuperioritatem abjudicarunt.

26. Civitatum vero provincialium longe diſſimilis eſt ratio, nam quicquid legum condiderint, ſtatuti tantum privati rationem habet, ac pro arbritrio principis refigitur, niſi privilegiis, vel à Cæſare vel ipſis principibus conceſſis innitatur, ſuum enim cuiquam atque adeo privilegia ſine cauſa eripere nulli maieſtati vel abſolutiſſimæ licere poteſt. Sed privilegiorum ratio & natura aliunde: Bodin. Tholoſ. &c. diſcenda eſt.

27. Delineavimus pro re nata,

ta, quam fieri potuit brevissime, ex separatis objecti speciebus, & solius Cæsaris majestaticam jurisdictionem ;, & statuum cum Cæsare communem, tam ratione universi Imperii, quam proprii cuiusque Territorii : illic Monarchiam hic Aristocratiam licet deprehendere. Ex quibus patet, quam necessario ad Cæsaream & statuum jurisdictionem caligarint, qui non distinctis rerum generibus de Imperio tradiderunt. verbis magnifice extollunt Cæsaream maiestatem, ubi ad rem, id est, potestatem ventum est, videas omnia ad Aristocratiam recidere, quod necessarium fuit iis accidere qui miscendæ reipublicæ rationem minime perviderunt.

28. Dividi maiestatem posse negant : quod verum est in subjecto adæquato essentiæ, scilicet republica, non subiecto existentiæ

tiæ communi , de quibus ſupra diſſeruimus. Atque hæc eſt conſtituendi iuris in Imperio poteſtas, iam ſequitur reddendi.

CAP. XV.

De Iuriſdictione ſpeciatim ſic dicta, ſeu reddendi juris poteſtate.

1. VT autem hanc ſeu poteſtatem ſeu jurisdictionem tot impeditam diſſenſionibus, certo conſtituamus, age naturam eius aliquanto penitius ſcrutemur.

2. Cum igitur accidentium eſſe ſit ineſſe ſubiecto , & res quæque per id, per quod eſt, cognoſcatur, ut enim in fieri, ita ſe habet in cognoſci : patet ſubiectum , quod iuriſdictioni det eſſe, eſſe inquirendum.

3. Sed ut accidentium eſſe ducitur à ſubiecto adęquato & proprio non communi, in quod per participationem influit, ac proinde

inde nequit accidentibus cognoſcendi principia ſuggerere, ita ad adęquatum ſubiectum accidentia reduci oportet, modo certi aliquid ſcire quā fluctuare malimus, congruit illud Philoſophi: commune quod eſt per accidens, poteſt reduci ad aliquod, quod eſt per ſe.

4. Hinc neceſſario fruſtra fuerunt, qui iuriſdictionis naturam ex prætoris, proconſulis, vel denique cuiusvis magiſtratus, quibus non formaliter ac primo, ſed per participationem competit, officio ſeu iuriſdictione, hactenus dimenſi ſunt. fuerunt reſpublicæ *l. 2. §. 1. ff. de orig. jur.* & adhuc conſiſtere poſſent, ubi maieſtas pro paucitate civium, magiſtratuum non indigeret. Ecquis mihi hic juriſdictionem ex poteſtate magiſtratuum definiet? Et ſi illi diſputatores ad Romuli & ſequentium

regum tempora, ubi ignoti prætores, ignoti proconſules, ignoti civilium & criminalium rerum magiſtratus, reſpicerent: credo, nullam ibi fuiſſe iuriſdictionem aſſererent, aut certe ex magiſtratuum poteſtate non eſſe definiendam juriſdictionem tandem agnoſcerent.

5. Sed quid pluribus? In omni republica, quæ proprio imperio regitur, eſſe oportet, qui jus in univerſo ſtatutum, partibus applicet, ſeu ius reddat ſingulis. Atq; hanc conſtituti juris ſingulis reddendi poteſtatem, juriſdictionem appellamus, quæ nihil eſt aliud, quam in hac quidem parte poteſtas adminiſtrandæ juſtitiæ, quæque cum in omni republica ſit neceſſaria, experiemur quodnam ſit eius primum & adæquatum ſubiectum, id eſt, in quo hæc poteſtas eſſentialiter ac primo conſiſtat: ut igitur hæc pote-

potestas est in omni republica perpetua, &, ut diximus, necessaria, perpetuum quoque desiderat subiectum & essentiale; tale vero subiectum non possunt esse magistratus, quia possunt abesse à republica, ac quatenus sunt tales, habent potestatem precario à maiestatis arbitrio dependentem. imo ne quidem subiectum actus existentiæ maiestatis, huius potestatis seu jurisdictionis est subiectum essentiæ. Licet enim formaliter quo ad essentiam, hanc potestatem obtineant, actus tamen existentiæ est reipublicæ accidentalis, puta non necessario in republica atque adæquate, uni hæc potestas cohæret, non adæquate paucis, non multis. fieri potest, ut uni insit, & nõ paucis: fieri ut paucis, non uni, &c. ubique tamen sit eadem essentia reipublicæ. Ergo patet subiectum Essentiæ, & for-

male huius poteſtatis conſiſtere in republica libera, cui perpetuo & neceſſario inhæreat.

6. In hoc igitur ſubiecto hanc reddendi juris poteſtatem, quam vulgariter juriſdictionem dicimus, contemplati, manifeſto intelligimus, in omni negotio, quod iuſtitiæ adminiſtrationi obiicitur, ſive civile id ſit, ſive criminale, hanc reddendi iuris poteſtatem verſari, ſive eam iuriſdictionem, ſive merum, ſive mixtum Imperium appellemus, rei definiendæ & intelligendæ nihil intereſt, ſed & in omni facto tum civili, tum criminali, hęc poteſtas ex partibus obiecti, vel eſt facti, de quo diſceptatur, cognoſcendi: de facto cognito iuris ſtatuendi: vel denique ſtatuti exequendi.

7. Factum principio cognoſcere oportet, cuius ſit omnino generis, ut ius in genere ſtatutum,

tum, facto huic individuo recte attribui possit, quæ potestas cognoscendi apud Romanos, atque adeo in Digestis nostris Notio dicitur *l.99.ff. de V.Sign.l.5.ff. de re jud.* seu specialius iam cognitio, seu questio facti *l.1.§.4.ff. ad SC. Turpill. l.15. in princ.ff. ad Munic.* facti quæstio propterea, quod quale sit factum individuum cognitor tantum possit dicere, legislator non possit.

8. Post ubi de facto constat, statuitur de iure facti, hoc est, definitur ius seu qualitas iustitiæ vel iniustitiæ facti. quæ potestas statuendi, quam propriissime in Dig. iurisdictio dicitur *l.4.ff. de jurisd.*

9. Sed non perficitur reddendi iuris potestas, ut ut recte cognoris, & iuste statueris, nisi etiam ipso actu quod statutū fuit, executioni demandes. Et hæc

poteſtas exequendi , id , quod dixeris pro iure , Imperium appellatur *l.3.4.ff. de juriſdict. l.1.ff. de offic.eius,cui mand.*&c.& ratione termini ſeu finis iuriſdictionis, extremũ in iuriſdictione *l.1. §.1.ff.ſi quis jus dicenti non obtemp.*

10. Atque hæ ſunt partes poteſtatis reddendi iuris eſſentiales,quæ in ſubiecto adæquato & primo copulatæ,in ſubiecta ſubordinata, etiam ſeparatim à maieſtate diffundi poterunt, ac tripartito magiſtratuum poteſtatem conſtituere;utpote, fieri poteſt, ut in uno eodemque genere facti , alius cognoſcendi , alius ſtatuendi, alius exequendi poteſtatem , iure magiſtratus obtineat.

11. Porro , ſi res , in quibus verſatur hæc reddendi iuris poteſtas, ſpectemus : vel Davus intelligeret,res eſſe omnes,in quibus ius conſtitutum eſt: Eæ vero

ſunt

ſunt criminales pariter & civiles. unde *Cic.pro Cæc.* omnia iudicia aut diſtrahendarum controverſiarum, aut puniendorum maleficiorum cauſa reperta ſunt. nam ubique leges univerſis rebus ponuntur, ſingulis applicantur *Ariſt.4.polit.4.*

12. Atque res quidem cum civiles tum criminales, in abſoluta maieſtate diſpeſcere non attinet, promiſcue enim in omni negotio ius & conſtituit & reddit. Sed quoniam maieſtas ob rerum & hominum multitudinem, omnibus propria opera ſufficere non poteſt, magiſtratus ſubordinat, qui in iure dicundo ſibi opitulentur ac inſerviant, iisque, prout viſum eſt, aliam & aliam rerum ſpeciem attribuit, quã iure dicundo adminiſtrent. Atque hinc pro diverſis rerum gerendarum ſpeciebus, diverſa magiſtratuum munera extite-

runt. imo & in ſpecie obiecti tributa magiſtratibus poteſt cognoſcendi, ſtatuendi, exequendi, poteſtatem ſeparatim, vel coniunctim tribuere. quod ut rectius intelligatur, & expedita ſit omnis propoſitæ materiæ difficultas, objecta juriſdictionis ex ſuis generibus conſtituemus.

13. Res igitur, ut dictum eſt, in quibus reddendi iuris poteſtas vertitur, Civiles ſunt, vel Criminales, vel Eccleſiaſticæ.

14. Civiles vel ſunt contentioſæ, vel voluntariæ iuriſdictionis. Et rurſus vel ſpecie diſtinguuntur, vel accidenti.

15. Species ſupra ubi de legibus agebatur, quantum ſat eſt, diſcretæ ſunt.

16. Accidenti: ut, quantitate, nam ea in eodem rerum genere, vel maior, vel minor magiſtratui ſæpius attribuitur, exemplo ſit. *l.11.ff.de juriſd.* Qualitate quo-

quoque res diſtinguuntur, ut patet in rerum ſacrarum, ſanctarum, religioſarum & profanarum diſcrimine.

17. Res Criminales in hoc quidem politico ſenſu dicimus omnes, quas pœna inſequitur: in jure quidem civili, quatenus ad juriſdictionem, Criminales dicuntur; quæ graviori aliqua coërcitione luebantur. abs hoc ſenſu fuerit, multa criminalia prætoriæ juriſdictioni ſuccubuiſſent. *t. t. ff. de his qui not. infam.* item *paſſim. ad L. Aquil.*

18. Sed pœna quæ crimina inſequitur, vel perſona vel rebus penditur.

19. Rebus, quando imponitur mulcta, ut in Lege Aquilia, Depoſito, Furto &c.

20. Perſona, quando vel honor perſonæ vel ſalus afficitur.

21. Honor, ſi exiſtimatio læditur: exempl. *ff. de his qui not. inf.*

22. Salus, quando corporis affligitur incolumitas, idque vel internecione corporis vel ſine internecione.

23. Internecione, quando prorſus conficitur homo, & hæc rurſus alias habet pœnæ ſpecies, quas in vulgus notas fruſtra diſiungerem.

24. Sine internecione aut integro aut corrupto corpore pœna infligitur.

25. Integro, quando ſontes vel carcere conſtringuntur, vel regione & loco exeſſe iubentur.

26. Et hoc vel ſalva civitate vel amiſſa. illud relegatione, hoc proſcriptione & deportatione contingit, & hanc pœnam leges Capitalem nominant, quia caput civitate eximit.

27. Corrupto corpore pœna luitur vel abſciſſo membro vel rupto.

28. Atque ita diremtæ rerum admi-

administrandarum ſpecies, non ſolum miſcendæ reipublicæ rationem demonſtrant, ſed etiam magiſtratuum officia ex partibus poteſtatis & generibus objecti diſtribuenda, deſcribenda, ac intelligenda præfiniunt. fruſtra, fruſtra penitus ſunt & Bartolus & ipſius ſatellites, qui gradibus hic gradiuntur, ac res iſtic ſpecie, iſtic partibus differentes, gradibus diſcernendo, juriſdictionis cognitionem aut obſtruxerunt penitus, aut intricatam reddiderunt.

29. Diſiunximus igitur ex ipſa natura rerum, & poteſtatis partes & ſpecies objecti, ut has vel ſeparatim vel conjunctim & hic & illic magiſtratibus tribui poſſe intelligeretur, quibus ita cognitis facile, opinor, erit non hebeti, & juriſdictionis naturam intelligendo aſſequi, & leges hactenus interpretando impeditas expo-

exponere : nisi si qui forte errare malunt, eamque sententiam, quam aliorum autoritate commoti semel adamaverunt, pugnacissime defendere, quam quid ex mensura rerum constantissime dicatur, exquirere.

30. Sed ut in maiestatis arbitrio est magistratui potestatem & obiecta, divisis & partibus & speciebus committere, ita potestatem vel integram, vel pro parte de una vel pluribus obiecti speciebus ex officii ratione acceptam, jure magistratus tenere dicuntur. quod hanc habet significationem, si data potestas in abstracto consideretur, vel quasi subiecto speciei communi, non individuo existentiæ assignata sit. verbi gratia, si jurisdictio præturæ potius, quam vel illi vel illi prætori data videatur, ut liceat dicere, omnis prætor istam habet jurisdictionem. Sin

vero

vero huic vel illi Prætori in concreto aliquid juriſdictionis demandetur, lege id dicitur, in jure civili, non jure magiſtratus competere. perſonæ enim individuæ committi intelligitur, non ea ratione, qua prætor, ſed qua perſonæ diligentia eligitur, & hinc quia non diligentiæ ratio, ſed officii ſeu præturæ ad ſucceſſorem tranſit, fit ut non omnibus eodem magiſtratu fungentibus, eadem ſemper lege dentur: ſed ſi, quæ initio ſpeciatim perſonæ dari ſolita fuerunt, ſenſim omnibus eodem officio fungentibus committantur, fit tandem, ut in officii partes commigrent, ac in magiſtratus poteſtate coadunentur. ut in proconſulibus contigiſſe oſtendit. *Don.*17.*Com.* Et tutela, quæ initio Lege dabatur Prætoribus *l.* 6. §. 2. *ff. de tutel.* tractu temporis injus magiſtratus conceſſit §.4 *Inſtit. de Attil. tutor.* utcun-

cunq; manserit ius antiquitus de tutela constitutum, nec mandata iurisdictione una tutoris dandi potestas transiret. Hinc adeo, si quis quæ lege apud Romanos dabantur, ita nata putet, ut iure magistratus competere nequiverint, is magnopere fallitur, non enim fuit defectus potentiæ, sed voluntatis in maiestate.

31. Etiam vero atque etiam animadvertendum est, leges nostras, cum fere ubique tum maxime in iurisdictionis materia populariter loqui. Ecce statuendi iuris potestatem proprie iurisdictionem dicebant. *l. 4. ff. de jurisdict.* sed paulatim non hæc solum, sed totum magistratuum officium, quibus modo hæc potestas inesset, iurisdictionis nomine venire cœpit. unde ratione subiecti magistratus mixtum iurisdictioni Imperium, seu jurisdictioni Imperium, vel contra

ines-

inesse dixerunt. *l. 3. ff. de jurisdict.* non sane, quod potestas dicendi seu statuendi iuris, eiusdemque exequendi eadem & mixta sit, positive misceri: sed quod ratione subiecti idem ille magistratus statuendi potestatem habeat, qui exequendi. Obsecro, si maiestas tres institueret magistratus, qui vel totam, vel partem reipublicæ pariter administrarent: uni vero facti cognitionem, alteri iuris statuendi, tertio exequendi potestatem daret: quidnam hic esset mixti? anne partes iudicandi in se? at impossibile est, ut potestas cognoscendi sit vel statuendi, vel exequendi: vel etiam statuendi potestas, sit exequendi, &c. nunquam enim partium essentialium altera potest esse altera. igiturne in subiecto mixtæ dici poterunt? atqui patet in separatis subiectis partes consistere. nullum igitur

Impe-

Imperium per ſe eſt merum vel mixtum, ſed accidenter in magiſtratibus, quibus modo poteſtas ſtatuendi & exequendi, ſimul à maieſtate datur. unde mixtum Imperium: modo ſola exequendi poteſtas; unde merum dixerunt. Et quia hoc in magiſtratibus Romanis evenit, meri & mixti Imperii nobis nomina produxit. nec quis putet potius ratione rerum criminalium merum Imperium appellari. Merum enim eſt nomen poteſtatis non obiecti. nam *in l.3.ff.de juriſd.* diſerte poteſtas appellatur; atque hæc principaliter ex ſublimi diſciplina eruenda ſunt, quæ naturam proponit, quam qui ad Iuriſprudentiam attinere negant, ii Iuriſprudentiam ex natura rerum eiiciunt.

32. Sed ut ne, quæ de natura juriſdictionis diſſeruimus, philoſophata potius, quam ad principia

pia & rationem Iuris congruere videantur, paucis ad leges Iuris noſtri accommodabimus. .

33. Præter cæteras vero *l.3.ff. de jurisdict.* mire doctiſſimos quoſque exercuit, eamque clavem totius huius materiæ appellat Zaſius *in dict. l.3.* quod per eius explicationem iuris Civilis fores aperiantur.

34. Diximus autem poteſtatem reddendi iuris tribus omnino partibus abſolvi: Cognitione facti, applicatione Iuris & executione, quæ ſimul omnes vel in minutiſſima rerum ſpecie, de qua ius reddendum eſſet, requirantur; ſed eas coniunctim uni magiſtratui committere, rem eſſe arbitrii, ſeu in voluntate maieſtatis.

35. Quoniam vero ex Lege Valerii & poſtea 12. *Tabul.* magiſtratibus Romanis injuſſu populi de capite civis jus dicere non

licebat, ut etiam innuitur *in. l.2. §.16. & 23. ff. de orig. jur.* sed erat tantum quæstoribus Parricidii, & postea triumviris capitalibus cognoscendi criminis & exequendi potestas, factum est, ut, quia ius iisdem magistratibus, de criminalibus dicere seu statuere lege non erat permissum: ab exequendi potestate, merum Imperium habere dicerentur. nequaquã sane propterea quod non æque hic ac in civilibus, de jure statuere oporteret, priusquam executio sequeretur; sed quod statuendi seu ius dicendi potestas non eidem magistratui conveniret, cui exequendi. quocirca ex subiecto seu officio magistratus, cui in criminalibus statuendi de capite civis ius deerat, potestas exequendi merum Imperium dici cœpit, ac adeò potestas gladii, *d. l.* quia gladius proprie criminalium rerum executioni

cutioni inſervit. Tranſiverat iam pridem illa iuriſdictionis portio, quæ proprie iuriſdictio dicitur. *l.4.ff.de juriſd.l.26.ff.ad Munic.* ad populum à conſulibus, qui ante legem Valerii iure magiſtratus etiam de criminibus ius dixerant *Liv.* 2. ac magiſtratibus criminalium rerum, poteſtatem iuris ſtatuendi poteſtate vacuam reliquerat. *l.52.§.22.ff.de Furt.* unde tandem meri Imperii nomen profluxit. populus nonnunquam extra ordinem dabat, qui de criminibus cognoſcerent: ſæpius ordinarii magiſtratus primum quæſtores, poſtea triumviri, iure magiſtratus crimina inquirebant, & ius, quod populus ſtatuerat, exequebantur, ita aſtricti, ne quid de iure ſtatuerent, quod non pręciſe publicis legibus ſtatutum eſſet: porro manifeſto primorum conſulum exemplo refellitur, qui magiſtratibus, per ſe

ac jure magiſtratus, poteſtatem de criminibus ſtatuendis, ſeu criminalem iuriſdictionem vel ſtante republ. denegat, ſed poſtea populus hanc poteſtatem ordinariis magiſtratibus amplius impartiri noluit: dico ordinariis, quia Dictatoribus etiam hæc poteſtas ſeu juriſdictio competebat. quia autem de criminibus nulli magiſtratuum poſt L. Valeriam ſtatuere permiſſum, hinc videmus Prætores, nunquam de criminibus, quæ corporis pœnam ingerebant, edicta propoſuiſſe. Creberrime autem edixiſſe de civilibus, quia ne in reddendo quidem Iure ad leges publicas erant præſciſe alligati. §. 1. *Inſt. de bon. poſſ.* §. 3. *Inſt. de legit. agn. ſucceſſ. l.* 7. §. 1. *ff. de juſt. & jur.* Simili prorſus ratione in civilibus dixiſſent, merum Imperium, ſi ut in criminalibus, ita & civilibus tantum exequendi poteſtas non

non etiam ſtatuendi competiſſet. at quoniam in civilibus prætor & ſimiles magiſtratus, ſtatuendi pariter & exequendi poteſtatem habebant, mixtum Imperium appellabant, cui iuriſdictio ineſſet: quia ſcilicet eidem in iis magiſtratui quaſi mixta & ſtatuendi & exequendi poteſtas competeret. ut ſic concurrentium in unum ſubiectum, poteſtatum coniunctio mixti Imperii nomen prodiderit: hinc Conſulum ante Legem Valeriam etiam de capite civis poteſtas & hodie ſtatuum Imperii, mixti Imperii nomine eadem ratione inſigniretur. Gladius, ut conſtat; criminalibus ſententiis exequendis inſervit, unde ipſam exequendi poteſtatem, Gladii poteſtatem deinceps dixerunt, quia magiſtratus, exequendi in criminalibus poteſtate præditi, præcipere

poterant, ut facinorosi gladio ferirentur. adeo ut hæc appellatio per synecdochen speciei irrepserit. Mixtum Imperium, ut diximus, est, quando statuendi de iure & exequẽdi potestas in uno magistratu concurrit, unde iurisdictio dicitur Imperio inesse, ratione subiecti, in quo pariter cum Jmperio consistit. bonorum possessio mixti Imperii exemplum est, qua de Prætor, utpote re civili & statuere potuit & exequi statutum. par ratio est Licentiæ, dandi iudicis, quam etiam Ulpianus iurisdictioni subiunxit. *d.l.* sed advertendum à fine hanc Licentiam iurisdictionem appellari non per se: scilicet Prætor ipse rebus cognoscendis impar, subsidiaria iudicum opera tanquam medio ad finem cui destinata erat, utebatur, unde hæc Licentia à fine cui serviebat, iurisdictionis nomen adscivit. liquida

igitur

igitur est *d. l.* 3. explicatio ex potestate magistratuum Romanorũ & natura jurisdictionis derivata, quam solidam esse vincam, modo id inventę veritatis argumentum, si nihil sequatur absurdi, & si, quæ objiciantur, possis refellere, ut ait Zabarell. 2. *de natur. Logicæ c. 6.* Iam iura Imperii exequemur.

CAP. XVI.

De Iurisdictione Cæsaris & Cameræ Iudicij Spirensis.

I. FIXUM autem est sciendi principium, omnia imperandi iura Cæsari competere, quæ legibus regni comprehensa, capitulationem vocant, Electores sibi & statibus cum Cæsare non fecerunt communia, aut si quæ Cæsar in ordinat. Cam. & decretis Imperii, sua sponte non remisit, quæ inter cum reddendi iuris potestas non

ſit: in proclivi eſt ſupremam Imperii iuriſdictionem eſſe adhuc imperatoriæ maieſtatis, imo diſerte Cæſari iniungitur, ut maximis minimis Ius æqualiter adminiſtret. *capit. Matth. art.* 37. *&* *Ferdinandi* Cæſarum.

2. Sed aſſerenda eſt hæc ſuprema Cæſaris iuriſdictio ac conſtituenda ſtabilius, cum inventi ſint, qui eam à Cæſare ad Cameram demigraſſe contendant, & præter alios, *Autor des gründlichen vnterrichts*, vir ſane per quam eruditus: contra quem pro Cæſarea maieſtate magnopere nititur doctiſſimus Paurmeiſt. 2. *de juriſd.* 6. ubi fere omnes juris noviſſimi ſcriptores ſuæ ſententiæ approbatores laudat: *n.* 89. *& ſeqq* ſed nos tantum hic fontem aperiemus, lectorem ad Paurm. reiicientes.

3. Omnis igitur juriſdictio, quæ jure magiſtratus competit, ut-

utpote Cameralis, primo & formaliter in maieſtate, tanquam ſubiecto adæquato conſiſtit, à qua iuriſdictionem abdicari, perinde eſt, ac ſi ignis deſineret eſſe calidus: nam ut ignis eſt ſubiectum primum caloris, ita iuriſdictionis maieſtas. Hinc Cameræ iuriſdictio, quæ tota aliunde dependet, aut Cæſari ſolo, aut ſtatibus & Cæſari accepta ferenda eſt. Si ſtatibus; habuerint ſtatus communem cum Cæſare reddendi iuris poteſtatem, neceſſe eſt, cum eam Cameræ ut magiſtratui impertirentur. atqui & monumenta Imperii, & ordinatio Cameræ & denique ipſe Autor *des gründlichen vnterrichts* perſpicuum faciunt; ante inſtitutum Imperii regimen & Cameram, ſolum Cæſarem ſumma poteſtate, iura in Imperio reddidiſſe: quem ſi hanc iuriſdictionem ita Cameræ impertiviſſe dixerimus,

mus , ut à se demiserit penitus, dixerimus æque ex arido fonte rivulos defluere, seu calorem ab igne in subiecta communia abdicatum : seu agendi efficaciam causæ secundæ inesse, de esse primæ. at, ait *Autor des gründlichen vnterr.* una est Cæsaris & Cameræ iurisdictio, atque adeo Cæsar in Camera suam iurisdictionem exercet. obsecro, anne eadem est dependens & independens potestas? anne idem maiestas & magistratus? verbo. si Cęsaris & Cameræ iurisdictio essentialiter coincidit, aut utraque est maiestatica, aut, ut ita loquar, magistralis. nõ maięstatica, nec enim quenquam I.C. tam nihil intelligere putaverim, ut Cameræ dependentiam nõ intelligat. Si magistralis, quomodo Cęsar Cameræ iurisdictionẽ potuit committere? an magistratus magistratum creat? imo an Cæsar se ipsum magistratum

crea-

creare potuit? nonnunquam prorogatam Cæsaris jurisdictionem confitetur Autor *des gr. vnter.* dũ nonnulli præterita Camera Cæsarem adierint, sed quomodo seorsim prorogabitur iurisdictio, quam negat à Camera separatam? Autor *des gr. vnterr.* Et adeo nulla, nulla est per se iam competentis ac acquisitæ iurisdictionis prorogatio: prorogatio enim est spontanea litigantium, alienæ se jurisdictioni subiicientium conventione facta extensio. *l.* 15. 18. *l. ff. de jurisdict.* iam vero si eadem est Cæsaris & Cameræ iurisdictio, res Cameræ subiectæ eo ipso Cæsareæ iurisdictioni suberunt. nulla igitur hic dabitur iam competentis iurisdictionis prorogatio.

4. Patet igitur Cameræ iurisdictionem, cui tantum jure magistratus competit, in maiestate Cæsarea residere principaliter,

qui

qui longe liberius eam, ac solutius iure maiestatis exerere possit; quam Camera iure magistratus.

5. Dicitur quidem Cameræ consistorium Principis, vice sacra iudicare, ac exercere iurisdictionem Cæsaream. *apud Gail. Mynſ. Paurm. Gilm.* recte, ut enim in omni pene republica constituuntur magistratus, qui maiestatis vice commissam iurisdictionem exerceant: ita Camera Cæsari subordinata est, cuius ministerio uteretur in iure dicundo. Sed ut magistratuum, ac proinde Cameræ iurisdictio est precaria ac mandata, quod tamen recte accipiendum est. Sic Cæsaris est propria ac prima, longe liberior, quam illa certis mandati legibus circumscripta; unde etiam inconsideratius Gailium Cæsaream, & Cameræ jurisdictionem comparasse con-

stat,

ſtat, 1. *obſ.* 41. *Rhoding.* 1. *Pand. Cam.in l.Diffamari.*

6. Dicitur quidem magiſtratuum iuriſdictio nonnunquam propria *l.1.& 4.ff. de offic. eius. cui mand. eſt juriſd.* ſæpius etiam ordinaria à modernis, ſed propria dicitur reſpective ad eós, quibus à magiſtratibus iuriſdictio mandatur: *l.1.* §. 1 *.ff. de offic. eius*, &c. & ut hi mandatarii nihil habent proprii reſpectu magiſtratuum, ita magiſtratui nihil proprii, reſpectu maieſtatis. ordinaria, quia plerumque perpetua regula conſtituuntur magiſtratus, ut in datis cauſarum generibus perpetuo ius reddant, non tantum individuis & ſingularibus perſonis

7. Utut vero Cameræ iuriſdictio Cæſari ſubſerviat, & accepta ferenda ſit, non tamen continuo Cæſar conſtituere potuit, ut Cameræ, novo ſcilicet tum

magi-

magiſtratui Imperium pareret, quia novum univerſo Imperio magiſtratum præficere, nihil eſt aliud, quam legem condere, quæ teneat univerſos, quæ poteſtas, ut conſtat, ſoli Cæſari non competit.

8. Camera igitur, quo ad ſubiectum, formam & modum expediendæ iuriſdictionis, communi ſtatuum & Cæſaris autoritate inſtituta; à ſolo Cæſare ipſam iuriſdictionem accepit. unde Maximilianus ſe Conſilio & voluntate ſtatuum iudicem & Cameræ Aſſeſſores lecturum profitetur *ord. Cam.* Anno 1495. *tit. VVie dat Cammergericht mit Richtern*, &c. Et Ferdinandus de Reformatione Cameræ ſe cum ſtatibus conveniſſe affirmat *in præfat. ord. Cam.* 1555. nimirum inſtitutio & ordinatio Cameræ lex nova fuit, quam ſua ſolius autoritate Cæſares, nec figere nec

nec refigere potuerunt, *arg. capit.*

9. Oportuit quidem communi procerum consensu institutos Camerales etiam iurisdicendi potestatem accipere, sed nequaquam necesse fuit, ab uno eodemque & constitui Camerales, & iurisdictionem accipere. nam in magistratu constituendo, pro modo majestatis quisq; confert. Cæsareæ autem solius maiestatis fuisse reddendi juris potestatem, nec ambigunt qui concurrentiam impugnant.

10. Hinc quoque constat, nec aboleri Cameram posse, nisi & Cæsar & proceres pariter conspirent: Tollunt enim leges iidem quibus est ponendi potestas.

11. Summatim dicam: Institutio Cameræ, & expediendæ iurisdictionis modus & ratio, à communi Cæsaris & ordinum consensu procedunt: jurisdictio

seu

ſeu reddendi juris poteſtas à ſola Cæſarea maieſtate influit. quam idcirco Cæſar jure majeſtatis, quam Camera exercet liberius. Et hæc ex capitulationis contextu; Ordinat. Cameræ & receſſuū Imperii eruta confirmant Gailius, Mynſing. Paurm. qui uſu edocti, uſque dum in Imperio ita obtinuiſſe tradiderunt. Ex quo intelligi exiſtimo, nec jura ſtatuum, nec juriſdictionis naturam ſatis aſſequi, qui Cameræ juriſdictionem iure magiſtratus competentem, ac Cæſaris maieſtaticam concurrere, inficias iverint.

12. Imo ex capitulatione liquida eſt Cæſaris rerum omnium iuriſdictio. Recipit Imperator, ſe ſummis & infimis pariter iuſtitiam adminiſtraturum, nec ſe proſcripturum vel proſcribi paſſurum quenquam, cuius, cuius etiam ſit conditionis, qui cauſam

ſam non prius legitime dixerit. *art.* 24.25. Si igitur promiſcue adminiſtrare tenetur iuſtitiam, nec quenquam niſi legitime proſcribere. Iuriſdictionem Cæſari promiſcuam competere oportet: ſecus ſupra iuriſdictionem iniuncta fuiſſet iuſtitiæ adminiſtratio.

13. Ex quo efficitur inconſideratius locutos, qui Cæſarem ſine Electorum & Principum aſſenſu, Principes præcipue & Civitates proſcribere poſſe negant. Nam nulla fere eſt ſtatuum reddendi iuris poteſtas, niſi in moderandis contributionibus, & re monetaria. In reviſionibus Cæſarea jurisdictio exercetur. *arg. capit.* quæ vero in Capitul. Cæſari cum Electoribus ſtatibusque communia facta ſunt, ad iuris condendi poteſtatem ſpectant. Loquuntur Hiſtoriæ, patrum & noſtra memoria, Cæſarea autoritate proſcriptos Prin-

cipes, Civitates ac privatos. nec unquam proscripti contra iurisdictionem iure excepisse leguntur.

14. Imo si Camera Principes ac Civitates consulto Cæsare proscribere potest, Cameræ eatenus delegatam jurisdictionem licet agnoscere, ac proinde propriam Cæsaris *arg. ord.p.*2.*tit.*18.

15. Sed si inter Cæsarem & status aliosve de patrimonialibus oriatur dissidium, iure quoque Cæsar debet contendere.*capit.art.*24.

16. Coram quo autem Cæsar debeat experiri, aliquanto est impeditius, ita discreverim: aut contingit controversia Cæsarem ut Cæsarem, aut ut Principem Imperii. Si ut Cęsarem, aut ratione Patrimonii Imperii rerum vel Allodialium vel feudalium: vel contractus Cæsarei: aut ratione potestatis imperandi. potestas

impe-

imperandi, seu jurisdictio, quæ solius Cæsaris est propria, nullius jurisdictioni poterit subesse, quia in potestate reddendi juris non habet superiorem Cæsar nisi Deum: nec etiam habet communem cum statibus. quod si hæc potestas cuiusquam cognitioni succumberet, non esset suprema, sed pateretur ab eo, qui in iurisdictionem Cæsaris judicium redderet. idque tum maxime, quando Cæsar judicium necessario subiret. si autem sponte, frustra de jurisdictione quæritur. quæ in invitum nulla est.

17. Patrimonium Imperii in rebus allodialibus consistens, cum rebus fisci fere coincidit, ac supremæ jurisdictionis essentiam nullo modo ingreditur; quocirca salva maiestate de eo etiam invitus poterit iudicium suscipere, perinde ut rex Galliæ de similibus in Parlementis disceptat.

Chaſſan.in Catol. glor.mund.part. 5. *Gothof.in.l.un. C. ne quis in ſua cauſ.* Rerum autem fiſcalium ut olim Procuratoris fiſci, ſic hodie Cameræ eſt juriſdictio *ordin.Camer.p.1.t.16.*

18. In feudalibus ad pares Curiæ cognitio pertinet. 2.*Feud.* 100.*Knich de jur.territ.c.1.Schrad. de Feud.p.10.ſect.5.Vult.2.Feud.2. Buxtorff in diſſ.Aur.Bull.th.82.& alij ibidem allegati.*

19. Cæterum contractus à Cæſare ut Cæſare initi ad Palatini Electoris cognitionem ſpectant. *arg. Aur. Bull. t. 5. in fin. ord. Cam. p. 1. t.6.* & argumento eorum, quæ theſi præcedente de juriſdictione diſſeruimus.

20. De criminibus Cæſaris, quæ reipublicæ ſummam conficerent, nec Palatinus ſolum, nec forte Electores ſine cæteris Imperii proceribus ſtatuerint. Etiamſi enim Electio ad ſeptemviros

ros ſolum, jure perpetui magiſtratus pertineat, quem nomine totius Imperii ſuſtinent, non tamen per ſe Electioni ineſt deponendi poteſtas, nec eſt legibus Imperii uſpiam ſolis Electoribus tributa. quocirca ex politicis principiis hac de re ſtatuendū eſt.

21. Communi vero Principum iure utitur Cæſar, ſi ut Archidux Auſtriæ ſeu alius regionisPrinceps convenietur, unde & Cameram Cæſari ius dixiſſe refet Buxtorfius: *vvir Carl rc. Rom.Kayſ.enbieten dir Carl Ertzhertzogen von Oſterreich, rc.* adeo etiam Carolus Quintus Imperator ut Archidux Auſtriæ Marchioni Badenſi intenturus litem, requiſivit, ut vigore ordinationis Imperii Principes nominaret. *Buxtorf. d.diſſ. th.* 83. *in pr.* ubi alia quoque præiudicia adduxit ex Chriſtani Bart. ſententiis Cam.

 22. Por-

22. Porro cum rerum omniũ jurisdictionem Imperator Cameræ non communicaverit; decerpere convenit, quæ soli Cæsari retenta Cameræ jurisdictionem limitent, eaque vel ratione rerum, Personarum, vel Territorii.

23. Quo ad territorium eximitur Italia, quæ quatenus Imperio subiecta, non Cameræ jurisdictionem, sed solius Cæsaris agnoscit *Paurm. 2. de jurisd. 6. n.* 277. Sed tamen memini me legere apud Thuanum, Senenses à Camera proscriptos.

24. In personas extraneas Imperii finibus non comprehensas nulla est Cameræ sine Cæsaris assensu iurisdictio; *ord. Cam. p. 3. t.* 48. *in fin.* nec enim processus contra eos decernere potest: *d. l.* nec promotoriales impartiri, *Schvvan. lib.* I. *c.* 19. *Paurm. d. l.* quod an ita servetur non ausim

dice-

dicere, nam in allegata *ord. part.* 2.*t.*26.nihil ea de re ſtatuitur.

25. Rerum iuriſdictio denegata Cameræ, eſt vel Allodialium, vel Feudalium vel Spiritualium.

26. Spiritualium: ut cauſarum matrimonii *Gail.* 1. *obſ.* 102. *in fin. memorial. vom jahr* 70. ubi aſſeſſoribus iniunctum fuit, *daſz ſie ſich der* matrimonial *ſachen entſchlagen ſollen. Thom. Mich. de juriſd. th.* 39.

27. Feudalium quidem cum regia dignitate à Cæſare dependentium iuriſdictio, diſerte Cæſari remanſit. *ord. Cam. p.* 2. *t.* 7. tum ſcilicet, quando alterutri litigantium parti feudum penitus abiudicandum eſt: his feudis includuntur Baronatus, & quæque tandem feuda quovis ſignata titulo, ſuperioritate ſeu regia dignitate inſignita ſunt: *arg. d. t.* idem in parte regii Feudi obti-

nere affirmat. *Schrader. p.* 10. *S.*2.

28. Sed Feuda, quibus non annexa est Regalis dignitas, Cameræ iurisdictioni subesse constat, ex *pr.*2.*ord.t.*27. & adducta à Gailio præiudicia veræ interpretationis argumenta suppeditant.1.*obs.*29. nec quicquam obnititur Paurmeisterus, quod iurisdictio Feudorum Cæsari ut Domino, non vero ut Regi Romanorum ex iure Electionis conveniat. prorsus quasi Imperator Feudorum ab Imperio dependentium, alio quam Electionis iure sit Dominus. nam primo legitima Electio Cæsaream potestatem confert, unde omnis & Feudorum & Allodii iurisdictio producitur, ut sic causa causæ, sit causa causati.

29. E civilibus seu Allodialibus, reperias, quarum jurisdictio Cameræ nulla sit.

30. Et

30. Et vel Perſonarum dignitatem reſpiciunt, vel res externas.

31. Ad Perſonarum dignitatem ſpectat ius ſeſſionis in comitiis Imperii, cuius ut conſtitutio, ita & redditio ſolius Cæſareæ eſt Maieſtatis. *receſſ. anno* 70. §. *nach dem auch*, §. *damnit nun*, §. *den andern aber Denaiſ. jur. Cam. t.* 287.

32. Ex rebus externis tam pœnalibus quam civilibus ſibi Cæſar retinuit.

33. Et pœnas quidem extra ordinem à typographis pictoribuſque exigit, qui famoſos libellos ac picturas in aliorum ignominiam ediderint pinxerintque *receſſ.* Anno 70. §. *darumb gebieten Denaiſ. t.* 177. §. 7.

34. Rei nummariæ quoque juriſdictio ad circulos & Cæſarem ſpectat: *receſſ.* 70. §. *da aber*: ſed tamen Camera quoque cognoſcit inhibetque.

35. Ac adeo capitulationis legibus incumbit Cæsari, ut eripiat ius monetæ, si qui, præcipue vero civitates mediate Imperio subiectæ, leges nummarias seu edictum monetarium violaverint. *capit. Matth. & Ferdin. art.* 31.

36. *Pfennige und Heller* præter permissionem circulorum & necessitatem cusi à Cæsare & circulis interdicuntur & confiscantur. *recess.* 70. §. *da aber. Denais. t.* 192. Et circulorum in re monetaria negligentiam Cæsar coercet. *recess.* 70. §. *als vvollen vvir* §. *Da aber ein. Denais. t.* 192. *n.* 42.

37. Cęsaris quoque cum Electoribus Rhenanis curatio est, ne quid omnino nundinis Francofurtensibus in leges nummarias admittatur: *recess.* 70. §. *vnd auszsondern.*

38. Solus hac de re prospicit Cæsar in cæteris Imperii civitatibus. *recess.* 70. §. *dergeleichen.*

39. Saxo-

39. Saxoni autem & Brandeburgico Electoribus mandat, ut eandem rem in ſuis ditionibus curæ habeant. *receſſ.* 70. *d.* §. *Denaiſ. d. t. n.* 44. *& ſeqq.*

40. Præterea quædam, quæ proprie pœnam non continent, Cameræ iuriſdictionem defugiunt.

41. Et quidem res publici patrimonii & fiſcales: Ducatus, Comitatus, Territoria, Oppida, Arces concernentes. Quæ in Camera ſine Cæſaris aſſenſu non ventilantur *ord. Cam. p.* 1. *t.* 16. ut proinde non ſit hic propria, ſed delegata iuriſdictio.

43. Publici Patrimonii ſunt contributiones Imperii, ubi ſi qui ſe pluris, quam oporteat, cenſos arbitrantur, ii querelam ſuo circulo deferunt, qui per delegatos ex æquo & bono cenſus ſummam moderetur, atque inde ad comitia deputatorum provocatio

catio eſt, quibus pari utrinque numero diſcrepantibus Cæſar Colophonem imponit.*receſſ.*40. *Denaiſ.t.*191.*per tot.*

43. Excepit quoque à Cameræ iuriſdictione denegatæ in iudicio Rotwilano juſtitiæ, & nullitatis querelam Paurmeiſterus. 2.*de juriſdict.*6. Sed cum omnium rerum, quæ non ſpeciatim exceptæ, ſit Cameræ juriſdictio commiſſa: *ord. Cam.p.*2.*tit.*27. Et nullibi, quod ſciam, ſuperiora legibus vel uſu excepta reperiantur, non convenit tam lubricis argumentis Cameræ juriſdictionem reſtringere.

44. Proſcribere etiam ſtatus Imperii, inconſulto Cæſare nequeunt Camerales: *Heig.*1.*quæſt.* 9. nec quenquam in cauſis maioris momenti à Banno abſolvere *ord. Cam. p.* 2.*t.*18.§.*ſo auch. Gail.de pace publ.*2.*c.*8.

45. Delegati item in cauſis pri-

primæ instantiæ inter Principes reos & inferioris ordinis actores à Cæsare non Camera Impetrantur: *ord.p.2.t.4.§. Zum vierdten.§. Zum sechsten. Denais.tit.158.*

46. Denique Camera ipsa in Personalibus Cæsari succumbit. Et Cæsar sæpius Cameræ causas ad se initio delatas delegat. *Gail.1.obs.121.n.3.Heig.1.q.9.*

47. His igitur exceptis, reliquorum communis est Cæsaris & Cameræ iurisdictio, nisi forte adhuc quędam minuta usus ademit: *ord.part.2.t.27.*

49. Sed dissimilis cum personarum, tum rerum conditio facit; ut vel recta, vel provocatione ad Cameram causæ deferantur, quas cum complures luculenter & exquisite editis voluminibus definiverint, nobis extremo digito eas attingere ad instituti rationem abunde sit.

49. Recta autem pertinent ad Came-

gentia vel dolo, pacis turbatores, quantum in ipsis est, non compresserint. *ord. Cam. p.2.t.9. recess.* anno 48. 55. 66. 70. *Denais. tit.*211. *&* 212. *Rhoding. Pand.*1. *tit.* 7. *Mind.*1. *de process. extrah. c.*22. *& sebq. Gail. de pac. publ.*

54. Suspecti, non tamen violatæ pacis manifesti, sui purgandi causa, & in Camera, & coram Cæsare, & ordinario loci conveniuntur: *ord. p.* 2. *t.*10. *in pr. vers. Doch dasz er dem Richter.*

55. Immerito autem ita insimulati, temere intentati criminis querelam itidem ad Cameram deferunt. *ord. d. l. in fin.*

56. Et quicquid demum, publicæ pacis legibus prohibitum est, recta Cameræ Iurisdictioni subiicitur *ord. p.* 2. *t.* 11. *& seqq. Mind. dd. ll.*

57. Causæ quoque fiscales recta ad Cameram spectant. *ord. p.* 2. *t.*20. *Rhoding. l.*1. *t.*8.

58. Pe-

ut causa constitutionis de l.diffamari: *Gail.1.observat.*10. denegatæ & protractæ justitiæ: *ord. p.2. tit.* 26. Mandata, cum vel sine clausula, quando rei qualitas sua sponte non est Cameræ subiecta. *ord. 2.c.23. Gail.1.observ.1. n.5. & obs.13.in fin.Rhoding.1.cap.*12.atq; hæc fere sunt facta, quæ Cameræ jurisdictionem sua quæque ratione in prima instantia subeunt. Sunt etiam pari iure res quædam patrimoniales.

64. Et quidem Allodialis litigiosa inter immediatos possessio, quæ turbas facile in Imperio conciret *ord.2.tit.*21. Etiam inter mediatos, si res, de cuius possessione quæritur, dubii sit territorii: *ord.d.l.§.VVo auch.*

65. Imo alterutro immediatorum petente, vel etiam ex officio poterunt Camerales litigiosam possessionem in Sequestro ponere. *d.t.§.fin.*

T *66.* Par

66. Par est condito Principum, qui ob connexitatem causæ, coram separatis cuiusque Principis ordinationis iudicibus, conveniri non poterunt. nimirum his casibus Cameræ iurisdictio est *recess. deput.* Anno 1600. *Rhoding.* 1. *t.* 4. *n.* 5. *Denais. t.* 97. §. 2.

67. Eodem pertinet, si quis, cui iudicis ex ordinatione nominandi ius est, cum ministris subditisve ob causam cum iis communem convenietur: *d. recess. deput. Denais. d. loc.* §. 3.

68. Feuda quoque, quæ immediate ab Imperio sine regia dignitate dependent, nec ob personæ conditionem sub iudices ordinationis primæ Instantiæ cadunt, Cameræ jurisdictioni subsunt. *ord. t.* 27. *p.* 2. *Gail.* 1. *obs.* 29.

69. Dandi præterea tutoris confirmandique potestas Came-

ræ

ræ competit, si pupillus ac tutor sint immediati. *Gail.* 1. *observ.* 1. *num.* 47.

70. Ut &, si duo immediati de potestate constituendi tutoris dissideant. *recess. deput. Anno* 1600 *Rhoding.* 1. 18. *num.* 5.

71. Item actus nonnulli judiciales Cameræ jurisdictioni subiecti sunt, ut examinandorum testium commissiones ad perpetuam rei memoriam. *Gail.* 1. *obs.* 1. *n.* 16. *& observ.* 92. *Rhoding. d. l. t.* 18. executiones item sententiarum, arbitrorum vel arbitratorum. *Gail d. l. n.* 50. iudicium ordinationis. *ord. p.* 2. *t.* 8. *Rhoding. d. t.* 18.

72. Personas, quarum intuitu statim in exordio litis adeatur Camera accurate satis descripsit *Rhod.* 1. *Pand. Cam.* 4. *n.* 11. *& seqq.* quas inde huc ascribere non est precium.

73. Cæterum si à superioribus

fuerimus digreſſi,ſtatuitur diſerte non eſſe prætereunda, ſi qua ſint inferiora iudicia, ſed tum demum rem provocatione Cameræ deferendam, ſi intermedii judicis copia defecerit.

74. Immediata autem illa judicia vel ex ſolo iure magiſtratus, vel jure magiſtratus & commercii ſimul conveniunt.

75. Quæ iure magiſtratus ſimul & commercii, ordinaria ſunt, vel quodammodo delegata.

76. Jure magiſtratus & commercii dico, quoniam iam pridem inferior juriſdictio in ſolo reipublicæ munere conſiſtere deſiit, ſed cœpit eſſe res patrimonialis; ex quo eſt, quod maieſtas non perinde ut olim, pro arbitrio juriſdictionem abroget. nequiter enim maieſtas bona in commerciis poſita adimit ſubditis, niſi id etiam atque etiam reipubli-

publicæ salus exposcat. tanto autem facilius eripietur jurisdictio, quanto neglecta iustitię administratio, præter cætera reipublicæ perniciosior plus detrimenti parit.

78. Sed ordinaria judicia sunt statuum Imperii, qui sive Principes, Prælati, Comites, sive Civitates consimili prorsus suis subditis jurisdicendi potestate pollent: ut fere sua sponte intelligitur, & ex iis, quæ *Paurm*. 2. *de jurisd*. 9. 10. 11. *& fin.* capitibus proposuit, claret lucidissime.

79. Indulsit quidem uberiora aliis Imperator, aliis constricta magis appellandi privilegia, quæ recenset Mindan. *de process. in append. lib.* 1. *& Rhoding.* 1. *tit.* 20. sed illa non tam jurisdictionem, quam appellandi licentiam determinant.

80. Par quoque in aliis immediatis huius jurisdictionis ra-

tio eſt, etiamſi in ſtatibus non numerentur; veluti nobiles immediati, ac adeo in nonnullis Civitates.

81. Delegata porro, quæ hic dicimus judicia, quodammodo etiam compromiſſum redolent, ut colligere eſt ex *p.2.ord. t. 2. §. fin.* evidentius ex *pr. d. t. verſ. vvelche ſonderliche, rc.*

82. Hæc autem judicia ſunt judicum ordinationis, quos Germaniſmo, auſtregas dicimus, de quibus exacte ſatis ipſa ordinatio. *p.* 2. *t.*2.3.4.5.6.7.8. & explicatius Mindanus 1. *de proceſſ.*16.17.18.19.*Rhoding.*1.*t.*4.

83. Delegata autem hæc ſunt judicia non ratione muneris ſed perſonarum: etenim munus horum iudicum perpetua lege ſancitum eſt *ord.d.l.*ac idcirco in abſtracto ordinarium. Sed iudices defuncturi hoc iudicandi officio à partibus deſignati à Cæſare delegan-

legantur. *arg.* §. 1. *verſ. daſz. auch derſelbe anzunchmē vnd zu-volnführen, rc.* Et ſane perennis huius iudicii ordo in univerſis conſiſtit, ex quibus litigaturi ſuo arbitratu ſingularem ſibi judicem eligunt, cui deinde à lege publica ſeu Cæſare iuriſdictio commiſſa eſt *ordin. d. t.* 2. Quia igitur arbitrio partium eligitur, non ſuo iure, ſed alieno beneficio, hac iuriſdictione perfungitur.

CAP. XVII.

De Iudicio Rotvvilano & VVeſtphalico.

1. IURE tantum magiſtratus competit iuriſdictio dicaſterio Rotwilano, quod etſi ante Cæſareæ ſolum aulæ ſuccubuit, poſtea tamen Imperatores inſtitutæ id Cameræ ſubdiderunt. quanta vero iſtius à Cunrado Suevo anno 1146. inſtituti iudicii

ſit autoritas & iuriſdictio. Wehnerus præter cæteros perſtrinxit. *lib. obſ. pract. verb. Ehehafften. & verb. Rotvveiliſche Hoffgericht.* ac adeo ipſa iudicii ordinatio à Maximiliano ſecundo reformata pleraque ſuppeditat.

2. Non omnino diſpar eſt facies iudicii Weſtphalici, cuius iudices Bariſellos appellat Zaſius, eoſque à Sicambris Weſtphaliæ proditos, quamlibet orbis arborem pro territorio habere. Nam ex privilegio iis indultum perhibet, ut ubivis locorum deprehenſos, facinoroſos ſine proprio tribunali coerceant. *Zaſ. in l. 3. de juriſd. n.* 30. Sed Sichardus *in l.* 1. *n.* 17. *C. de hær. inſtit.* certis limitibus circumſeptam eorum iuriſdictionem refert, perinde ut iudicii Rotwilani. primordiũ huius iudicii à Carolo Magno cœpiſſe in *rec. Imp. ann.* 1441. & *ann.* 1495. traditur, videatur *Avent. in*

Chr.

*Chr. lib.*4.Ioan.Pom. *in der Sachſiſchen Chron.* Munſt. *in Coſmograph. l.*3. *c.*451. Avocationẽ *vom VVeſtpfaliſchen gericht* & abolitos proceſſus ex Sailero tradit *VVehn.lib.obſ. in verb. VVeſtpfaliſch Freygericht.*

3. A Compromiſſariis quoque immediatis petita nonnunquam ad boni viri arbitrium reductio à Camera impetranda eſt, de quo Gail.1.*obſ.* 1. *n.* 49. *&* *eod. lib.* 149. 150. *per t.Rhoding.* 1. *t.*33.

4. Quomodo autem ab illis & iſtis appelletur Camera, & quid undequaque ad competentem Cameræ iuriſdictionem deſideretur, id complures *Mynſing. Gail.Mind. Rhod. Denaiſ.* hi preſſius, illi explanatius docuerunt. necquicquam ego hic actum egero.

5. Atque ita rite deductæ ad Cameram cauſæ ſine interpella-

tione cuiusquam ac ſine metu avocationis, appellationis, vel ſupplicationis peraguntur. *Ord. p.2.tit.35.& p.3.t.51.Gail.1.obſ.* 41.

6. Sed tamen, ſi qui Cameram iniquius contra ſe ſtatuiſſe ſerio putaverint, iis remedia ſuppetunt quibus contra utantur. Et quidem reſtitutio in integrum eiuſdem eſt iuriſdictionis *ord.p.3. t.52.receſſ.anno* 1600.

CAP. XVIII.

De Reviſione & Syndicatu.

1. SI culpæ dolive arguatur Camera, petita iſtic reviſione & hic ſyndicatu ad viſitatorum jurisdictionem decurritur, qui cognitis aſſeſſorum decidendi rationibus ac penſitatis deinde cauſæ momentis vel confirmant Cameræ ſententiam vel confringunt *ord. Cam.* 3.*t.*53. Et interea temporis non licet Cameræ exequi ſententiam, ſi

cauſas

causas alimentorum & mandatorum de relaxandis captivis exceperis *recess. anno* 1600. §. *als auch streit fürgefallen, &* §.*belangent aber,rc. Gail.*1.*obs.*54.*n.*3.

2. Quo vero ordine status Imperii visitent Cameram & quis sit revisionis processus Denais. *t.*322.*t.*271.297. *&* 330. exacte expressit & fusius Beud. *de revis.*

3. Postremo definitam sententiam, quæ quovis pacto in rem iudicatam transivit, Camera exequi mandat *ord.p.*3.*t.* 48. 49.53.§.*im fall.aber.*

4. Idque prout ratio causæ desiderat, vel per viam executorialium, vel mandata, quibus iudici à quo executionem iniungit. utraque ratio exequendi sine clausula decernitur, quia res iudicata habetur pro veritate *l. res judicata de Regul. Iur.*

6. Atque ita ius exequendi in

causis præcipue à Camera definitis, est penes Cameram: ipsa vero executio, quæ in facto consistit, à condemnati ordinario magistratu expedienda est. Si vero condẽnatus immediate imperio subsit, circuli, quo comprehenditur cõdemnatus, est executio, qui si rei exequendę sit impar, proximi circuli in subsidiũ arcessuntur. *ord. Cam.d.l. Gail.*1.*obs.*113. Et hoc est quod dicit *Thuan.*2. *Histor.* propterea constitutos esse circulos, ut publicæ paci consuleretur, & leges Imperii latæque sententiæ executioni demandarentur. nam circulorum, inquit, Consilia pene nullam iurisdictionem, sed deliberationẽ duntaxat de executionis modo & ordinanda re bellica, auxiliisque manu armata expediendis, habent. & Gail. *d. l. n.* 8. ait, nudus executor nullam habet jurisdictionem, quod præcise de statuendo executio-

cutionis jure accipere oportet.

7. Atque hi sunt, qui perpetuo in Imperio, sive jure maiestatis, sive magistratus ius dicunt, exequenda quoque vicariorum tempore interregni, & regis Romanorum jurisdictio foret, nisi me levasset hoc onere Buxtorfius *in erudita dissert. ad Aur. Bull.* ubi iura vicariorum eleganter executus est. & *Paurm.* 2. *de jurisd.* ubi de jurisdict. Regis Rom. istic tamen advertendum regis Rom. iurisdictionem ex cuiusque regis propria capitulatione potius, quam aliunde æstimandam esse, nam Ferdinandi Primi Regis Rom. longe uberior fuit potestas, quam Maximiliani Secundi & Rodolphi Secundi. Et hæc civilium in Imperio & sacrarum rerum iurisdictio: Iam pauca de bello.

CAP. XIX.

De Iure Armorum.

1. CONSISTERE autem rempublicam, vel æquissimis legibus temperatam nequire, quam hostili violentia petitam armorum vi contraria non propugnes, dicere quid attinet? Breviter de re ipsa.

2. Nunquam autem ancipitem belli fortunam jure subiveris, nisi ingruentem Reipublicæ vim nequeas leniori remedio profligere, adeoque nisi ex suscepto bello major emolumenti spes, quam damni metus ostenditur, ut prudentissime August. Cæsar, *apud Sueton.* Et magis Imperatorium putat Cæsar 1. *de Bell. Civil.* consilio protegere suos, quam gladio ambiguos belli eventus periclitari: Et cum politicam potestatem, & Consilia unica reipublicæ salus mensuret,

ret, convenit prorſus, ſalvos cæteroquin innoxios ſubditos, mavortio furori nequaquam obiicere, ubi his quidem moribus non modo ab hoſtibus, ſed proprio milite, perruptis officii, pietatis, pudoris ac juſtitiæ repagulis, omnia nequitiæ genera ſuſtinenda ſint. pro ſtrenuis iam habentur, ac magnam inter ſuos ferunt laudem, qui quam maxime in vitiis ſe volutare cum huius & æternæ ſalutis iactura nihil formidant. ut prope iam nihil aliud ſit armis accingere ſuos, quam in vitiorum tradere palæſtram, ubi vel Lycurgo ad nequitiam pollecto, ſtrenue proprio exitio deſudaſcitur. quid commemorem in bello fortunæ ludibria? quæ, dicente Cæſare, cum in reliquis rebus, tum maxime in bello parvis momentis, tantas rerum commutationes efficit, ut qui ſua potentia confiſi in-

indubitatam ſibi victoriam pollicentur, lævi ſæpenumero momento in præcipitia ruant. Pompeius magnus, quem Cicero *in ult. Catil.* ob rerum geſtarum multitudinem omnibus Romanis antepoſuit, in Campis Pharſalicis iam iam cum Cæſare prælio decertaturus, in peritiſſimorum Ducum concilio dicere non dubitavit: priusquam concurrerent acies, fore, ut exercitus Cæſaris pelleretur. Id cum eſſent plerique admirati; ſcio me, inquit, pene incredibilem rem polliceri, ſed rationem conſilii mei accipite, quo firmiore animo in prælium prodeatis, &c. quæ cum dicta eſſent in concilio, magna ſpe & lætitia omnium diſceſſum eſt, ac iam animo victoriam præcipere videbantur: quod de re tanta, & à tam perito Imperatore nihil fruſtra confirmari videbatur. Sed victus in prælio Pompeius,

peius, tantam ſe opinionem fefeliſſe ſero ingemuit, ut à qua conſilii ratione certam victoriam ſpoſpondiſſet, inde accidiſſet exitii initium. Tam demens ſcilicet eſt imprudentia humani ingenii, cupiditate opum, gloriæ, aut qua alia impotentia inflammati, auream pacis dulcedinem dubio Marti ſine neceſſitate poſtponentis.

3. Sed tamen induenda eſſe nonnunquam arma in propatulo eſt. ne deſtituta eorum præſidio reſpublica quicquam detrimenti capiat.

4. Bellandi autem cauſas à jure & inſtitutis ſingularis cuiuſdam reipublicæ repetere, perinde eſt ac omnium gentium Principes civilibus Romani Imperii legibus illigaremus, quo nec ridiculoſius quicquam, nec indoctius ſtatueretur. omnis videlicetImperii poteſtas ſubiecti tan-

tum patientis finibus deſcribitur.

5. Quoniam igitur omnes communis naturæ lege ad unam vitæ & officiorum ſocietatem, hominum conditor Deus devinxit, omnium ſalutem merito juvandam conſentaneum apparet: quare & ob communem gentium beatitudinem inſtituta Imperia, ſe mutuo divinitus colligatæ ſocietatis lege adiuverint. unde vel pro noſtra vel pro aliena republica belligerandi cauſa ſuboritur.

6. Aliena reſpublica vel Imperio regitur legitimo, vel tyrannico, vel barbarico & belluino.

7. Legitimo Imperio iure ſuccurrimus, ſi iniquam vim & perniciem, unde unde illatam, noſtra ope, vel non appellati propulerimus. Etenim hoc exigit noſtra copulatio, ut mutua præſidia

ſidia præſtemus, etiam non acciti, unde & leges noſtræ obnoxium culpæ iudicarunt, qui cum poſſit, malum non prohibeat. *l.109.ff.de* R. *I.*

8. Tyrannide quoque oppreſſa reſpublica cum cuiusvis, tum imperantium maximè ope liberanda eſt; ut enim legitimam poteſtatem tutari cuiuslibet intereſt reipublicæ, ita iniuſtam dominationem à ſociis depellere promiſcua officii ratio magnopere approbat.

9. Brutorum more vel nullo etiam Imperio recti populi (quorum complures invenias apud Boterum & alios Coſmographos) quo tandem maiori beneficio afficerentur, quam ſi homines humanam rationem ſectari, vel docerentur vel cogerentur, à feritate & miſeranda, nonnunquam etiam diabolica caligine ad rectæ rationis uſum deducti.

Iure autem hos ad propriam ſalutem domari, nemo inficias ibit, niſi qui pariter furioſo ſeipſum transfixuro, telum iure eripi infitebitur.

10. Sed propriæ reipublicæ multo arctius ſumus obligati, cuius incolumitas vel vita noſtra nobis charior eſſe debet.

11. Salus vero reipublicæ, perſonas, res & exiſtimationem complectitur.

12. Pro perſonis rebusque tam ſacris quam profanis tuendis, quin armis contendere liceat, non ambigitur, quod ita ubique accipi volumus, niſi nulla ſit alia ratio expediendæ ſalutis.

13. Exiſtimationem quoque rerumpublicarum merito armis defendi Hanonis Ammonii regis exemplum declarat 2. *Sam.* 20. qui quoniam miſſos ad ſe Davidis Legatos ignominioſe totonde-

tonderat, immuniti honoris notam accerrimo bello, ac horribili suppliciorum genere luit. 2. *Sam.* 13. atque adeo nihil tantopere Imperium, quam fortitudinis & justitiæ opinio à peregrinorum iniuriis communit. alliciuntur contra hostes, si obnoxia iniuriis respublica videatur, & nihil æque deterret inimicos, quam si fortissimum populum, non temere lacessendum didicerint. Et hæc sunt genera justitiæ bellorum.

14. Nec tamen cuivis bellandi facultatem dari existimandum est, simul ac superiores bellorum causæ oboriuntur. Nam & in civilibus jurisdictio, & ius belli reipublicæ administrationem pariter concernunt: eam vero maiestatis propriam ex superioribus cognoscere licuit.

15. Omnis autem belli ratio, decernendi potestate & admini-

ſtratione belli perficitur.

16. Decernitur bellum vel in-inferendum vel ſuſtinendum. de inferendo Comitia ſtatuunt *receſſ. Imp. anno* 1495. *c.*3. §. *auch ſollen vvir. cap. Feud. art.* 9.

17. Contra expedit arma ſuo arbitratu Imperator, ſi Imperium bello petatur *capit. art.* 9. ut & ſtatus, ſi ſubito hoſtium incurſu è veſtigio Cæſaris copia haberi non poſſit *receſſ. Imp. anno* 55. §. *vnd ſol in* 64. putem idem licere quibuslibet ſubditis, ſi per ſtatuum ſocordiam hoſtis impune graſſetur, *arg. l.* 10. §. 15. *ff. quæ in fraud. credit. l.* 7. §. 3. *ff. quod vi aut clam.*

18. Sed ad expeditionem multa requiruntur, quæ partim in republica comparantur, partim petuntur aliunde.

19. In republica conſcribitur exercitus, quod decreto iam bello Cæſari in qualibet Imperii

pro-

provincia licere, argumento capitul. colligitur. parantur arma, quod non ſtatibus tantum, ſed quam multis civitatibus municipalibus licere experientia docet, unde jam privatis in Imperio jus armandiarum convenire perſpicitur, ſecus ac antiquitus licebat. Angariæ & Parangariæ, Plauſtrorum & navium præſtationes in Cæſaris manu ſunt.

20. Aliunde ſæpenumero arceſſuntur ſubſidia unde jura fœderum profluxerunt, quæ ratione Imperii antea nonniſi in comitiis pangebantur. *receſſ. Imp. anno* 1495. *c.* 3. §. *auch allen*, &c. Sed Ferdinandi Cæſaris Capitulatio imperatoris tantum & Electorum conſenſum deſiderat. *c. art.* 6.

21. His jam rite ſuppetentibus belli adminiſtratio inſequitur, quam itidem capitulatio Cæſari reliquit. *cap.*

 22. Ut

22. Ut & magistratuum militarium creationem. Ducis scilicet, Tribunorum, &c. quod etiam arguere videtur *recess. Imperii.anno* 1594. §. *Vnd ob vvol auch.* nisi quid forte consuetudo Cæsari detraxit, de qua non satis compertum habeo.

23. Susceptæ postea militiæ artes sunt communes, non propriæ Imperii: nec quisquam de iis prudentius, quam Scipiones, Marii, Cæsares, Mauritii, Henrici & Spinolæ præceperit. Marius *apud Salust. in Iugurth.* Extant Obrechti, Schvendii, Busbequii, Lanovii, & aliorum de re militari commentarii.

CAP. XX.

De Iure Legationis.

1. SED nec fœdera ici, nec indici bella, nec iterum coire concordia, nec ulla reipublicæ cum exteris negotia expedir

pediri possunt sine interventu Legatorum. Ex quo intelligitur iis ius Legationis competere, quibus de republica cum exteris agere fas est, is enim Legationis finis, Legatorum jura determinat. Cæsari igitur Imperii nomine mittendi Legati jus convenit, nisi de fœderibus aut omnino de bello quid innovet. quorsum enim hic pertineret Legatos mittere, quibus non possit agendi potestatem committere? Didicimus autem pacisci cum exteris de rebus Imperii, aut bellum movere, non solius Cæsarei esse arbitrii *d. capit. art. 6. & 9.* Sed & an Cæsaris in aliis legandi potestas prorsus illibata sit, dubium fortassis faceret; §. *Darauff dann Churfürsten*, &c. *recess.* 1594.

2. Hinc jam proclive intellectu est Legationis jure non fruisci, qui in Imperii communionem

non admittuntur. unde ablegati à civitatibus municipalibus perinde ut ab aliis, qui privatorum loco censentur, rerum privatarum sunt procuratores, penitus seiuncti à iure Legationis. *arg. l. 16. ff. de V. Sign.*

3. Quid dicam de Principibus ac statibus, quibus aut cum Exteris aut Civibus contentio est.

4. Et cum inter Cives, armorum contentio nunquam non rempublicam pessundet, & semper iniqua ratio sit, arma contra rempublicam & cives movendi, nec bellum, sed civilis dissensio appelletur; legibus non armis componenda: Eapropter quibus, quibus inter status exortis dissidiis per constitutionem pacis publicæ, nefas est hostilia moliri, & coactis copiis cuiquam bellum vel denunciare vel facere: *recess. Imp. anno* 1548. *cap.* 3. §. *Als vvey-*

vveyland Kayser.recess. anno 1495. *c.*2.§.*VVir setzen auch hindan.*&c licet antea status nonnunquam bella licite cierent.*Aur.Bull,c.*17.

5. Poterunt tamen status jurium ac obedientiæ in subditos possessionem absque fractæ pacis periculo armata manu tueri, & vi interversam convenienti occasione repetere, ut liquido argumento ostenditur *in ordin. Cam.p.*2.*t.*9.§.*so jemandts hohen, in fin. Gail. de pac. publ.*2.*nu.* 20. nam jugis est obedientiæ possessio etiam indebita imperantium. detentæ autem possessionis defensio & privatis est licitia: *l.*1.§. 27.*l.*17.*ff.de vi.*&c. Et juris remedia sunt prodita subditis, si Domini eos, ut fit, plus debito solitoque degluberint.*Gail* 2.*de pac. publ.&* 1.*obs.*17.

6. Vim vero illatam propellere, & vi contraria persequi amissa, cuique statuum integrum est,

non

non in continenti ſolum , ſed quamprimum copiis amicisque collectis facultas præbebitur. *ord. Cam. p.2.t.9. in prin. & §.1. in fin. Gail. paſſim. de P. P.* Lugenda ſane eſt Imperii calamitas, quam immenſa nonnullorum principatuum privilegia nobis pepererunt. dederunt nonnullis tam enormia privilegia Cæſares , ut vix imo ne vix quidem umbram juriſdictionis retinuerint. Bohemiæ regnum jam tumultuū materies , ſi Imperii juriſdictionem de Cæſarū voluntate non exuiſſet, non armis jam , ſed jure diſceptaremus. vitia hæc ſunt reipublicæ, non privilegia.

7. Cum Exteris aut de rebus ad Territorium Imperii pertinentibus contenditur , aut alienis.

8. Illic pacis publicæ conſtitutio æque ſervanda eſt, quia res in judicio diſceptari , & iuriſdictione

ctione Imperii definiri poteſt.

9. Hic ſi propulſes bellum in promtu deciſio eſt, ſi vero inferenda vis eſt, neque tum puto ſtatus legibus Imperii impediri. Competit enim & ſtatibus maieſtas, quam exerere, & in ſuos & exteros poſſunt, mutuis ſtatuum Cæſarisque non prohibiti conventionibus.

10. Quoniam etiam fœdera de republica percutere ad gerendam rempublicam pertinet, omnis autem reipublicæ adminiſtratio vel prima eſt & majeſtatica, vel ſecundaria & per participationem tributa, quæ poſterior præfixis à maieſtate limitibus comprehenſa, non ultra excurrit: videre oportet, ubi ſtatus in conſortium maieſtatis adſciti ſint; ibi enim jure ſuam poteſtatem propugnant, & licite fœdera iciunt, eatenus ſcilicet ſuperiorem non agnoſcentes, nec tamen

men propterea jungere poterunt , ut quicquam in Imperio innovent, quod ne Cæsari quidem licere capitulatio inculcat, sed ut hunc Imperii statum & sua in propriis ditionibus superioritatis jura tueantur. Etenim si qua vis illegitima statibus in Comitiis jus suffragii & in Ditionibus superioritatem excuteret , læsa à quovis Principum maiestas seipsam recte tutaretur. unde jus fœderum Ordinibus convenire arguero.

11. Legibus tamen conventione in Comitiis conditis obligata statuum superioritas præpeditur, quo minus ubique libere usurpetur , ut supra. Et hinc quoque fœdera de quibusdam inire vetitum est: *recess. Imp.* 1495. *t.* 3. *t.* 6. & 1548. 3. *tit.* 27.

12. Cæterum si inferioribus à maiestate permissum sit fœdera pangere, id privilegium putent.

Han-

Hanseaticum quidem fœdus consuetudo firmavit, de quo desino dicere. Sane civilibus dissensionibus ac proinde exitio prope rempublicam judico, in qua vel defensionis prætextu privati cõspirant. Nec immerito Carolus Imperator à Smalcaldicis, fœdederis capita postulasse mihi videtur, visurus ecquid etiam ultra suam, quam habent maiestatis communionem, pepigissent. nam meminerimus in multis Imperii proceres magistratuum iure uti, non maiestate fruisci.

13. Ex eodem fonte statibus ius Legationis affluit, de quo ut re indubia frustra hic essé fusior.

CAP. XXI.

De vitiis & contrariis Imperij.

1. VT omnia orta deficere tandem & aboriri, alia intestinis labefactata mor-

morbis,nonnulla extrinſeco impetu perculſa , pleraque caduca ſenectute fatiſcere,infallibili naturæ documento animadvertimus,ſic communem naturæ ſortem reſpublicæ una ſubiverunt. pleraſque hoſtili impulſu cecidiſſe videas, alias diſcordia civili ac ſuo pondere ſubverſas , quasdam momento exciſas divinitus, paucas vetuſtate ac ſuo ſenio tabeſcere. Imperia ſcilicet tot ſunt obnoxia caſibus.

2. Sed deſtruuntur respublicæ penitus aut transfigurantur.

3. Transfigurantur, quando manente eſſentia in aliam ſpeciem convertuntur , puta Monarchia in Ariſtocratiam &c. neque his commutatis formis , intercidere rempublicam putemus , cum neutra ſit eſſentialis, ut ſupra oſtendimus.

4. Accidit vero reipublicæ

muta-

mutatio tam à civibus quam peregrinis.

5. Peregrini nonnunquam hostili impetu occupatam, nonnunquam misericordia & officio ducti, fessam regiminis vitiis rempublicam, transformant, sed tum restitui rempublicam proprio Imperio oportet, secus enim non conversa sed subversa foret.

6. Cives aliquando mutuo imperantium & parentium consensu prioris formæ pertæsi; sæpius vi convertunt.

7. De priori ius expeditum est, si consensus sit liquidus; at nonnunquam insensili transitu, sæpius etiam arte adhibita, pedetentim alia figura irrepit, quod in nostro Imperio & patrum accidisse memoria, & nostra ætate adhuc sensim contingere, mirum est reprehendere, vel, quod sciam deprehendere neminem, cum tamen tantopere tam Cæ-

ſaris quam ſtatuum interſit. Sed hoc age.

8. Si vi res agitur, ſublimis atque exacti judicii eſt decernere, iurene an iniuria ſubditi contra dominos armati conſiſtant. Etenim vis Imperii & parendi neceſſitas totius reipublicę compagi innexa eſt, ut Imperia ſubditi pati cogantur, quamdiu ex confirmatione reipublicę orta & parendi & regendi relatio conſiſtit. Conſtit autem, quamdiu moderatores reipublicæ interitum non machinantur. Eouſque igitur ſubditi paſſive ſe habent, quia fundamentum relationis in ſubditis eſt potentia paſſiva, ut parte 1. demonſtratum eſt. Hinc igitur, ſi Dominis ſubditi reſtiterint, quantum in ipſis eſt, naturam pervellunt, quippe, quod paſſivæ potentiæ ſit recipere actionem, non repellere: pati, non agere. unde & paſſio actio-

nis

nis perfectio, à Philosophis dicta est.

9. Hinc vel Turcæ Imperium ferre oporteret, si legitime imperandi potestatem quæsiisset. nam religio Imperiorum essentiam non ingreditur. ut patet *ex c.13.ad Rom. 1.Pet. 2.* exemplo Christi, Pauli *Act.* 22.25. & Apostolorum.

10. Non tamen hoc eo pertinet, quod omnia etiam iniuste ac impie imperata facienda sint: naturæ enim & Deo debita civilibus præceptis non succumbunt. Sed quod resistere ac clavum reipublicæ excutere non liceat etiam nequiter viventibus: & inique præcipientibus, nisi summam reipublicæ flagellent. Iuste quidem nequitiam luerent huiusmodi Tiberii, sed subditi non possunt pœnas exigere propter defectum jurisdictionis, ac hinc adeo est, quod dicitur maie-

 statem

statem non habere superiorem nisi Deum; qui gravissimus principum ultor est. *ut ait Salom. in Prov.* & hoc quidem minus impeditum, si simplex est reipublicæ forma.

11. Sed cum inter plerasque nostra quoque respublica mixta sit, magnopere exquirenda est miscendæ reipublicæ ratio, ut sciri possit, quis hic & illic Imperio polleat. scilicet ubi solius Cæsaris est Imperium, dicto audientes omnes esse oportet: ubi statuum simul & Cæsaris; ibi communis iurisdictio suspicienda est; necquicquam ibi Cæsar solus præcipiat: etenim ut illic nec imperandi potestas soli Cæsari competit, nec proinde ulla obligatio parendi incumbit subditis, sic talia Cæsaris Imperia ultra potestatem seu iurisdictionem ius dicentis impune, imo iure, reiicimus. Eadem est statuum

tuum ratio, illic quicquam præcipientium ubi ſolius Cæſaris eſt iuriſdictio. Quæ vero ſolius Cæſaris ſit maieſtas ſeu ſuprema juriſdictio, & in quibus Cæſaris & ſtatuum communis poteſtas Ariſtocratici Imperii genus efformet, id per totam diſſertationem tentavimus, diſtinctis ubique rerum partibus, extremo licet digito depingere.

12. Ex ſuperioribus cognoſcitur quam abſurda fuerit & ridicula Philippi Hiſpaniarum regis Commiſſio, qui Alvari Albano pro gubernatore in Belgium eunti, pleniſſimam rerum omnium, quam ipſe non habebat, poteſtatem demandavit, vel obtritis & convulſis quibuſlibet privilegiis & juribus. Sed Albanus huius impotentis mandati veſtigia ita preſſit, ut rebellarintne Belgæ, an propriam in gerenda republica poteſtatem propugnarint,

gnarint, non adeo abditi ſit intellectus. Sane mireris Belgas, hanc ſuam Imperii communionem ubique privilegia appellaſſe, cum jure proprio, non privilegiis, quæ alieno beneficio accepto feruntur indeque dependent, de regimine participarint. non ſecus fere ; ac ſi quis proceres Imperii non maieſtatica poteſtate ſed precario privilegii iure, comitiorum participes putaret. videat Lector *Metter. p. 1. lib. 3. Thuan. 39. Hiſtor.*

13. Iuſte inquam Imperii proceres pro modo huius poteſtatis certis rerum in toto Imperio gerendarũ partibus & propriis regionibus definitæ, belligerantur, & commiſtam Cæſaris ac ſuam poteſtatem à cuiusvis inſultu tutam præſtant ; unde Mauritii Saxonis ſuſcepti contra Carolum V. belli non culpa, ſed fortitudo deprædicanda eſt, qui Caroli

roli Cęſaris dedomita Germania iam triumphantis ac converſo reipublicæ ſtatu omnia ad perfectam ſcilicet Hiſpanorum obedientiam redacturi, conatus, ingenti animo repreſſit. Sed identidem inculco, non omnium rerum intuitu principibus belli poteſtatem competere, ſed tantum illic, ubi communis procerum & Cæſaris juriſdictio eſt.

14. Abs his fuerit, nihil eſt tanti, ut ſubditi juſta arma contra ſupremum Magiſtratum cieant, vel fraude & dolis legitimam poteſtatem declinent, quoquo etiam prætextu ac fuco inobedientiam obleverint. nec laicos quicquam, & clericos, ut loquuntur, intereſt, pariter enim politicæ poteſtatis indigi conſimili parendi jure cenſendi ſunt. nec opus eſt multis, æquabilem parendi ſortem tota ſcriptura identidem ingeminat, etiamſi à

principiis politicis discederemus. Et obsecro, quid ipsius Salvatoris nostri & Apostolorum exemplis potest esse illustrius?

15. Quo sceleratior est Pontificum Romanorum tyrannis, qui ab imperatoribus primum constitui soliti. Thuan. 2. *Hist.* & omnino subiecti Imperio non solum nefandis artibus jugum Imperii excusserunt, sed horribili divinæ scripturæ abusu, ac diabolicis prorsus præstigiis cum omnia Christianorum regna, tum præcipue Imperium Romano-Germanicum incredibili rabie & audacia attriverunt, neque dum consistere patiuntur. Ecquæ tandem Romani Imperii est maiestas, si ut Romanæ aulæ peniculi supparasitantur, & pontificii status propemodũ agnoscere videntur, pontificiæ potestati subiuncta est. nulla, nulla prorsus est Cæsaris & statuum maiestas, si Impe-

Imperium à Pontifice dependet, quia manifestam implicat contradictionem, maiestatem aliunde dependere. Independens esse dependens. Si peregrinus est Pontifex in nostra republica, non solum non liberam, sed nullam rempublicam habemus, peregrini scilicet Principis Imperio obnoxiam. Si civis, neque dum est ulla Cæsaris ac statuum maiestas, sed Pontifex est reipublicę Dominus: cęteri, Cæsar scilicet & Principes sunt subservientes magistratus. Si vero vacuus potestate est subditus Imperii, cur Cæsar & Principes Imperii maiestatem tam probrosa tyrannide conculcari patiuntur? Cur Cæsares ac Electores solio pontificia autoritate depulsi sunt? aut unde obsecro est tam enormis, quam Pontifex sibi vindicat, potestas? aut denique cur non ex communi jure subditorum in ordinem

cogitur? videat lector discursum primum apud Nicolaum Bellum de dependentia Imperii Romani à Pontifice, ubi vix dijudicari potest, plusne imperitiæ & nugarum, an ignominiosæ impudentiæ ac adulationis, hinc & illinc reperiatur. Paulus Quartus, rogatus statim post adeptam dignitatem, quanam ratione & ipse & Ioannis Alphonsi fratris filius, victuri essent: *Magnifice*, inquit, *& ut summum Principem decet* Thuan. 15. *Histor.* ô servum Servorum Dei!

16. Jovius *lib.* 2. *Hist.* Pontificii Imperij fundamenta, opinione hominum constare, scribere non dubitavit. quod mireris in devoto alias pontificiæ autoritatis adulatore. ac ipse Leo Decimus dixisse fertur, mirari se, ut pontificii regni potestas consistere posset, quæ meris nugis & ineptiis niteretur *Mellif. Histor-*

Rem

Rem fictam putarem, nisi autor *discurs.8. tom. 4. apud Nicol. Bell.* versimilem faceret. is igitur ait: *Non ignorabat Leo Pontifex rem Romanã magis umbra bonæ famæ atq; existimationis, quam externis viribus ac potentia niti.* Nec mirũ, nam solo nominis Ecclesiæ fuco reges ac Principes oblitos dicam, an infatuatos in sua Imperia coegerunt, iis excommunicationis fulmine perculsis, qui enixius suæ maiestatis satagerent.

17. Sed & ipsi principes sæpius, vel acerbitate Imperii, vel facilitate subditos irritant, ut illegitimis quidem armis, ast tamen rebellent.

18. Acerbitas Dominorum sæpe labefactat rempublicam, quando nimio opere fatigantur subditi, aut ita indebitis tributis & oneribus emunguntur, ut subditorum commoda, susque deque haberi, & omnia ad Domini

vel

vel paucorum utilitatem referri tandem hebetibus ſuboleat. unde exhauſti bonis , magiſtratus odio habent, ac ſæpius maleſuada miſeria aguntur præcipites.

19. Sed haud ſcio,annon nimia Principum facilitas pernitioſior ſit : nam improvida Principis minimi mali nimia benignitas facit, ut adulatores ac fures rempublicam depeculentur; Thraſonibus nonnunquam , omnis politiæ ac juſtitiæ ignaris honores , Imperia , magiſtratus tribuantur.Unde fit,ut tenuioribus ſua immanē in modum eripiantur , ac pro unius imperio multorū tyrannidē ac avaritiam perferre cogantur,propoſita ſcelerū ac expilationis immunitate. deniq; publica omnium incolumitas privatorū commodis poſtponitur,& plebs potentiū libidine & avaritia oppreſſa jacet. unde tandē & publica Principis & ſub-

ſubditorum penuria ſequitur. prudenter Fronto Conſul apud *Dionē Caſſ.in Nerva:malū eſt eum imperare, ſub quo nemini quicquā conceſſum ſit.ſed longe peius,ſub eo vivere,ſub quo maxime liceat.*

20. Porro conſiſtere rempublicam poſſe negat ſalvator, quæ ſecum diſſideat:quo uſque igitur diſſidia Principum & mutua inſectatio rempublicam noſtram concutient? pœniteat certe quenquam noſtri Imperii, qui anteacti ſeculi conſcius ea quoque, quæ nunc impendent, animo proſpicit. Sed præſtaret remedia quærere, quam deſcribere morbū, qui jam reipublicæ corpus nimium quantū occupavit. Sed non niſi Semideus politicus hic idoneam medicinam adhibebit.atenim attinget ſeculorum terminum noſtra reſpublica.Ergo ſupereſt medicina, quæ morbum mitiget.

21. Exe-

21. Exemtio quidem ſtatuum Imperium minus debilitaret, ſi eximentes onera exemtorum, debita Imperio una ſubirent. Edidit eruditam diſputationem Victor de exempt. Imperii: inde huc deſumi poteſt. Et his modis respublicæ communiter converti ſolent, non funditus occidere, licet hinc ſæpius occaſio interitus exiſtat.

22. Excidiſſe præterea Romanos Imperio, iiſdem artibus, quo id acquiſierant, quo jure negabimus? ubi initio pericula virtute propulerant, ſociis atque amicis auxilia portabant, ait Saluſtius, ſed deinde regnandi libidine domi militiæque intenti amicos pariter & inimicos ſubegerunt. nam Romanis, ut Mithridates ad Arſacem, cum populis & regibus una fuit cauſa bellandi, cupido profunda Imperii & divitiarum. Arioviſtus rex Germano-

manorum injuriam ſibi facere Cæſarem Populumque Romanum, apud Cæſar. 1. *de bell. Gall.* queritur, quod ſe in ſuo jure impedirent. non igitur ſi æqui eſſe volumus, neque nobis ipſis blandiri, eodem jure & acquiſitas & amiſſas provincias tantopere indignemur.

23. Si iuſta eſt cauſa bellandi, bello occupata victori cedere iuris gentium ratio docuit & civilia iura comprobarunt. ſi iniuſta, nihilominus temporis tractu convaleſcere Imperia oportet, aut Romanis ad caſas redeundum foret, ut ipſis Carneades Philoſophus exprobravit. Poſtquam ad Cæſares ſumma Imperii pervenit, Parthi principio & Germani, deinde Sarmatæ, Daci, Hunni, Bulgari, Gothi, Alani, Rugii, Vandali, Longobardi, Franci, Normanni, Saraceni, Tartari ac poſtremo Turcæ, convul-

vulſam Imperii amplitudinem & vires ad hanc quam Germani, Romana civitate donati retinent, reipublicæ faciem redegerunt. quo autem iure ſuperiores in Imperium irruperint, inquirere, eſt hominis otio abutentis. Satis magnum adhuc Imperium haberemus, ac omnium robuſtiſſimum; modo morbos interiores curaremus.

24. Contra ſubditos denique, quorum pars vi, alii fraude Imperium detrectant, Imperium obedientiæ & ſubiectionis ius retinet, neque temporis liberantur decurſu ſubditi, non enim ad deſtruendam ſed conſervandam rempublicam inducta eſt præſcriptio. utrum vero interſit Imperii vi & armis refractarios in ordinem cogere, de eo Cæſar & ſtatus diſpexerint.

25. Atque hæc ſumma ſunt capita, ortus, formæ ac regiminis

decre-

decrepiti iam,ac ſeu vitiis,ſeu ſenio fatiſcentis Imperii; ad cuius iam iurium calcem propitio Deo decurrimus, non quidē ſatis deductis amplisque paſſibus,ita tamen poſitis, ut vel partium digeſtio hic & hic inconditos diſparesque de noſtræ reipublicæ juribus vagitus conſopiret. abiudicat non nemo omnem omnino maieſtatem Cæſari : alii in contrarium nixi tantum non totius mundi Imperium eidem aſſeruerunt, decepti partim verborum lenociniis, partim falſi ignoratione miſcendæ reipublicæ. Quicquid ſit, ex diſiunctis ubique rerum partibus & Cæſaris ſola & cum proceribus communis maieſtas hic Ariſtocratiam, illic Monarchiam, coniunctim vero hinc illinc mixtā reipublicę noſtræ ſpeciem efformat. longe, quidem fateor, ſive abruptior, ſive conciſior tractatio, quam &

materiæ ſublimitas, deſideraret & amplitudo: ſed iuſta rei ac fuſior executio, in commentarium exitura epitomes modum excederet. Ergo ſtet littore puppis.

EX-

EXPLICATIO

L. 2. C. de Vſucap. pro Hærede.

1. NIHIL pro hærede poſſe uſucapi aiunt in *d.l.* Imperatores, ſuis hæredibus exiſtentibus: cuis L. explanatio Azonem, Cuiacium, Donellum, quos viros & quantos! magnopere impeditos detinuit, brevi igitur commentario eam illuſtrare conabimur.

2. Præmittimus autem nunquam hæredem pro hærede poſſe uſucapere, ſed eum tantum qui quidem hæres non ſit, ſed iuſtam cauſam exiſtimandi habeat, ſe hæredem vel bonorum poſſeſſorem domino extitiſſe: *l. 33. §. 1. ff. de Vſucap.* idque ita intelligitur: aut res quæ in

hæreditate fuit, titulo fuit à defuncto & bona fide possessa, aut sine titulo & bona fide.

3. Si titulum habuit defunctus, eundem continuat hæres. §.7.*inst. de Vsucap.* nec sibi potest causam possessionis mutare. l. 5. *C. de acquir. & retin.poss. l.* 33.§.1. *ff. de Vsuc. l.* 19. §. 1. *l.* 3. §.19. *ff.de acquir.poss.*

4. Si caruit titulo & bona fide defunctus, tum & hæres vitiosum defuncti successor, ignoratione sua defuncti vitia non excludit.*l.*11.§.2.*ff.de publ.in rem. act.l.*11.*ff.de divers.temp.præscript. l.fin. C.de Vsuc.pro hæred.*unde liquet verum hæredem nec hic nec illic pro hærede usucapere. nec impedit. *l.* 33. §. 1. *ff. de Vsuc.* ubi ait Iulianus: idem hic, qui fundum à non Domino emit, si à Domino hæres institutus fuerit aut bonorum eius possessionem acceperit; incipiet fundum

pro

pro hærede possidere. Hic inquam, verus hæres pro hærede possidere dicitur, at non continuo pro hærede usucapit: cum impossibile factu sit acquisitum jam per successionem dominium quenquam usucapiendo denuo acquirere *l.* 14. §. 2. *ff. de except. rei judic.*

5. Aiunt vero, ut dictum, Impp. suis hæredibus existentibus; pro hærede nihil posse usucapi. Bene est: patuit supra eum tandem pro hærede usucapere, qui justam causam existimandi habuit, se esse hæredem *d. l.* 33. §. 1. *ff. de usucap.* unde cui non est justa causa existimandi, se esse hæredem, is non potest pro hærede usucapere. at quamdiu existunt sui hæredes, tamdiu nemo justam causam existimandi habet, se esse hæredem. Se enim necesse est, vel ab intestato, vel ex testamento hære-

 dem

DISCURSUS
De
NATVRA
Nummi.

CUM *primum juris gentium ratione inoleverat, ut aurum argentumque rerum comparandarum precium forent, appendi primo illud in commerciis, ac ad quantitatem ponderis, valorem cujusque rei definire consuevit. Sed cum procedente tempore dependendi ratio molestior videretur, factum est, ut cujusque reipublicæ Principes, certa quantitatis nummos cudere, eosque certis imaginibus insignire cœperint; publice testati, tantum quemque nummum continere auri argentive, quantum inscriptio, in vim publici testimonii impressa, designa-*

ret. a *Vnde cognoscere licet insignia nummis indita, monetæ essentiam seu valorem non ingredi, sed esse tantum qualitatem extrinsecam, ideo adhibitam, ut mortales dependendi auri argentique onere levarentur, ac publicum insuper testimonium extaret, quanta esset cujusque nummi quantitas, ad ponderis rationem definita. Et hac signandæ monetæ consuetudo à communi populorum usu in genere quidem assumta est, sed certa cuique nummo figura atque imago civili ratione insculpitur. Non enim ubique gentium eadem & communis omnium gentium nummis imago est, sed prout cuique reipublicæ videtur, ita constat nummos cujusque insigniri.* a *Specifica igitur cujuslibet monetæ sive effigies sive imago civilis est, spectatq; ad eos, qui reipublicæ gu-*

a Effigies est nummi qualitas extrinseca, & signum testimonii publici.

gubernacula tenent. Vnde etiam videmus, quamque rempublicam sua insignia suis nummis imprimere.

a *Sed ejusmodi insignia faciunt quidem, ut nummus sit nummus, non habita ratione materiæ; nam plumbeus nummus æque est nummus, ac aureus seu argenteus;* b *Sed nequaquam est eadem ratio pretij seu valoris, Cupreus, plumbeus argenteus æqualiter de ratione nummi participare possunt, eadem forma cudi, iisdem possunt insigniri imaginibus; sed ratio & quantitas precii hinc nequaquam sumitur, quæ simpliciter ex jure gentium dependet, & non ad effigiem cuique impressam pluris est vel minoris, sed prout plus minusque de auro ar-*

a Forma nummi omnibus metallis pariter convenire potest.
b Sed valor non est à forma sed ex materia nummi emanat: nam nummus quatenus est nummus, non est preciosus, sed.

gentove participat. a *Argentum igitur & aurum nummis valorem importat, non quidem simpliciter & indefinite, sed quatenus per pondus determinatur. Minor argenti massa æque argentum est ac major, habet enim argentum partes homogeneas: par ratio in auro est: Sed minor majorque argenti massa non ejusdem sunt valoris ac precii: Sed quo quæque massa est ponderosior, eo est preciosior. unde intelligitur veram nummi essentiam, quatenus quidem rerum est precium, in auro ac argento consistere, non illo quidem indefinito, sed determinato per pondus. Ac adeo quemq; nummum pluris minorisve esse precii: quo plus minusve continet seu auri seu argenti. Ex quo etiam factum est, ut Cæsar Imperijque ordines hanc juris gentium rationem sequuti, omne num-*

a Aurum & argentum pondere definitum nummis valorem inducit.

nummorum genus ad ponderis quantitatem in legibus monetariis exegerint. Nec ſane licuiſſet civili conſtitutione communes gentium leges peſſumdare, quas ex naturæ principiis deductas illibatas conſiſtere convenit. Conſtat igitur quod quantitas argenti pondere definita, unica monetæ argenteæ menſura ſit. a *Ab hac ſi vel tantillum abierimus, nummorum eſſentiam imus corruptum: Quam vero hinc ineffabilis exiſtat calamitas & nupera nobis & præſentia tempora declarant.*

Adulterum illud nummorum genus, quod nuper totam patriam nimium quantum emunxit, cum hodiernis teruncciis, vulgo dreieros vocant, & natura & ratione appellandi fere coincidit, & eidem rurſus immergimur luto, unde non-dum

a Quantitas argenti pondere definita, unica & vera argenteæ monetæ menſura eſt.

quam tamen propterea equi essentia mutabitur in ovinam. Sed nominis tamen æquivocatio tantam nobis invexit calamitatem. Vbi commune thalerorum & æquivocum nomen audivimus, ibi imperite rem putavimus subesse eandem: Scilicet erroris genetrix est æquivocatio semper. Sane moneta essentiam non mutat, sive eandem eodem sive diverso nomine appellemus, quia nomina arbitrio vulgi imponuntur, essentiam cuiusque rei non afficiunt.

Vt nuper Schreckenbergeri, ita jam drieri vix dimidiam veri thaleri essentiam seu quantitatem adæquant, & nos tamen eorum 96. ad Ioachimicum & nomine & valore appendimus. Qua ratione nulla est ad patriam iterum expilandam expeditior. Important peregrini infinito numero præter cæteram adulteram monetam drieros, & nostros Ioachimicos eorum nonaginta sex

redi-

redimunt, quos alibi gentium & quidem in vicinia 1 4 4. *& amplius possunt expendere, quid obsecro hoc est aliud, quam duo argenti pondo cum uno commutare & nostras divitias cum nostro ludibrio nobis à nobis ipsis ereptas peregrinis prostituere. Acerbior est hæc vel incuriæ nostræ vel imperitiæ pœna, quam tamen facile averteremus, si rem ipsam & veram monetæ essentiam sectati, omnia nummorum genera ad naturam reduceremus, tanti quemque nummum æstimantes, quantum contineret argenti. Quod nisi propediem fecerimus, nunqam eluere poterimus calamitatem, quam res nummaria per aliquot nobis annos invexit. Ingessit divina benedictio patrio nostro solo felices divitias, sed iis exuimur ab exteris ad nostrum ludibrium, & propria eaque supina ac oscitanti culpa, aliorumque fraudibus. Si probata tantum uteremur,*

ut

ut facile possumus, nostras non nisi probata extruderemus merces, & quidvis ubique gentium ad nostram utilitatem rursus perfacile mercaremur.

Cur igitur non desinimus nobis ipsis imponere?

Non quidem tantopere improbarim metallorum mixturam, quam Cæsar Statusque Imperii communi ac exquisito consilio monetæ admiserunt. a *Sed quomodo una respublica, rei omnibus promiscue gentibus communi, possit modum statuere, non video. Neque tamen nonnihil misceri nummorum materiam prorsus inconveniens foret, si nummi usus intra nostri Imperii limites consisteret ac nulla nobis cum exteris omnino exoticis commercia intercederent. Sed cum aliunde impor-*

a Sub communi principio comprehendi oportet, quod communiter omnibus modum constituit.

portentur ad usum nostrum, & evehantur rursus à nobis, quæ aliis sunt necessaria, quæ hinc & hinc communi nummorũ usu ac precio, & veneunt & emuntur: inde cui non liqueat, in re omnibus gentibus communi, communi opus esse principio, quod nostris & exterorum nummis valorem æqualiter definiat? Atq; hinc cuprum vel minimo pondere argento mixtum nonnihil nummis vitii aspergere, ac receptam gentibus monetæ essentiam mixtura imminui propalam est. Operatio seu effectus, ait Philosophus, cujusque rei arguit essentiam seu formam. Iam vero incredibile dictu est, quid metallorum commixtio nostræ civitati dederit calamitatum. Per accidens quidem illud contigisse non ierim infitias, atque ex eo præcipue ortam nummorum labem, quod monetarij, publicæ legis normam transgressi, plus æquo metalla, ac quam per leges integrum fuit,

fuit, ad exitium usque monetæ miscuerunt. Sed in practicis illud antevertere oportebat, unde tam facilis existit occasio peccandi. Nam fere illud per se in actionibus accidere videtur, quo corrupta hominis natura rerumque circumstantiæ inclinant. Etenim indubitata est mortalium perversitas ac ad malum propensio, unde quicquid huic proclive est, illud necessario consecuturum supponunt legislatores, pœnisque & legibus vel prævertere student vel amoliri, non quidem, quod res in se considerata quicquam habeat vitij, sed quod malitiæ mortalium facile abusui sit. Simul atque publica autoritate licuit, cuprum argento injungere, nunquam à perenni monetæ corruptela Imperium quievit. Miscuit, miscuit hominum improbitas & avaritia, fere sine metu & fine, neneque prius fuit miscendi finis, quam omnis fere monetæ essentia

ad nihilum decideret. Atque adeo occaſio decipiendi ſub metallorum mixtura perfacile delituit. Neque enim oculis cuiuſvis confeſtim diſcerni poteſt, quanta parte nummus vel argento ſuperet vel cupro, imo ſimpliciores monetæ naturam ignorare & imaginibus impreſſis precium aſſcribere, imo in æquivoco nomine valorem collocare, in propatulo eſt. Deliteſcere vero ſub ea commixtione perfacilem monetæ corruptelam & agnoverunt Imperii ordines, & diætis, quas nummis probandis dicarunt, avertere quotannis voluerunt. Sed quod hoc ſucceſſu hactenus effecerint, nemo ignorat. Audebo dicere, impendia diætis ſeu legibus nummariis per aliquot annos facta, mille & amplius talenta antegredi: nec tamen iis impediri potuit, quo minus ſub miſcendi licentia nupera nobis & uſque dum gliſcens calamitas irrepſerit. Non omnino huic abſimilem

cor-

corrodendæ monetæ rationem, eximius ille Cæsarum Tacitus suo tempore inolevisse & agnovit & correxit. Publice enim tulit; si quis argento publice privatimve æs miscuisset, si quis auro argentum, si quis æri plumbum, capitale esset cum bonorum proscriptione. Corrumpendæ scilicet monetæ fraudem, ait Historicus, Imperator Tacitus excludere voluit, mistione metallorum, fonte illius pestis, & impiæ avaritiæ latebra, prorsus sublata. Occuluntur sane sub mixtura monetæ, fraudes & decipulæ, quas monetarii nummis intendere nunquam hactenus ne atroci capitis pœna deterreri potuerunt.

Atenim si omnem metallorum mixturam exclusam volumus, unde tandem impendia, quæ cudendis nummis necessario fiunt, tulerint Principes? Quis erui metalla ex abditis terræ, nullo suo compendio curabit? Quis tantam vim lignorum,

quam quotidie ad liquefactum metallum comburi constat, sine precio absumet? & unde tandem mercenariorum, qui his rebus deserviunt, mercedes? Equidem ea potissimum ratione, mixturam à Cæsare & Principibus admissam constat, ut detracta fere octava pars marcæ, ut vocant argenti, cupro tamen quo ad pondus repensa, operæ præcium foret. Sed quorsum hoc pertinet? Si omnino consilium fuit cudendæ monetæ præcium statuere: cur non simpliciter partem argenti subtraxerunt, ut Ioachimici minore quidem pondere ex puro tamen argento conglutinarentur. a *Pondus enim cuiuslibet materiæ nequunquam nummorum valorem adauget: sed pondus auro præcipue & argento innexum. Plumbum, stannum & alia etiam minora genera argen-*

a Non quodlibet metallum vel pondere compar, peræque nummorum valorem adauget.

argento mixta, quanto quidem minus argenti ineſt, marcam pondere quidem facile adæquarent: ſed quantum precii nummis addiderint, cui non ſuboleat? Pondus igitur nummorum precium non ſimpliciter ac in qualibet materia definitur, ſed in auro & argento.

Præſtans quidem metallum & cuprum eſſe conſtat, idcirco & aliquid valoris ad Ioachimicos adjicere fatendum eſt. Sit ſane. Atqui ſi Ioachimici adiectione cupri aliquanto precioſiores fiunt, cur non omiſſo cupro tantum aſſumimus argenti, quod non quidem pondere ſed proportione precii cuprum cuique marcæ argenti admixtum exæquet? Hac certe ratione, ita mihi omnia ſecunda ſint, & ordinibus impendia nummorum æque præſtarentur, & moneta ſuam eſſentiam retineret puram, ac proinde fraudibus monetariorum minus obnoxia foret.

Varia nummorum genera ab antiquitate repetere jam non vacat, neque etiam admodum referre existimo. Fontem nummorum, quatenus quidem rerum sunt precium, veramque eorum naturam definiisse nobis abunde sit. Quæ hinc dependent nummi differentiæ atque discrimina, consulto prosequi desisto; non enim jus monetæ, omnibus partibus absolutum perscribere animus tulit, sed normam atque naturam, quam omnes promiscue gentes non multo post diluvium, monetæ indiderunt: ne cuilibet reipublicæ sigillatim congruere putaremus, gentium jure inductam monetæ essentiam, civili ratione refigere. Nempe naturalia jura ut ait Imperator, quæ apud omnes gentes peræque observantur, divina quadam providentia constituta, semper firma atque immutabilia permanent. Et publice omnibus innotuit, quibus ipsi sunt malis involuti, qui

na-

naturam monetæ jure gentium ſubnixam civilibus ſcitis hactenus refringere ſuſtinuerunt. Guelphipoli. Ann. cIↄ Iↄcxxxiii. xxi. Novemb.

Hoc quicquid eſt operis,
Patriæ

dicat

IACOBVS LAMPADIVS.

IACOBI AUG. THUANI GERMANIÆ DESCRIPTIO

Ex Lib. II. Histor.

GERMANIA antiquos limites habet ab Oriente Viſtulam & Lannonias: ab Occidente Rhenum, qui ab Alpibus Leopontiis ex Adula monte ortus per Curiam Rætorum & medium lacum Acronium curvato flexu Auguſtam Rauracorum dividit, & inde quaſi à Meridie Septentrionem verſus tendens, binis ac multum diſparatis oſtiis in mare Germanicum exoneratur: à Meridie Alpibus Ræticis, Vindeliciis, Iuliis & Carnicis: à Septen-

Septentrione mari baltico clauditur. quos postremos limites populosa æque ac bellicosa gens transgredi non potuit, quippe insuperabileis; flumina facile superavit. nam & inde trans Vistulam in Borussiam & Daciam ; inde ultra Rhenum , omnem trans & citra Iuram Helvetiorum civitatem complexa ad Vogesum usque montem & Belgici maximam partem fines protulit , & insulam Batavorum ambigui antea juris , suam effecit , omni ea portione Gallis adempta: itaque & omnibus iis locis lingua ex Germanica detorta utuntur. apud Helveticos , inquam, Tribocos , Vangiones , Nemetes, Menapios, Treviros , Tungros, Sicambros , Ubios , Eburones, Atuaticos , & Pleumosios. quin & Anglicam , quæ hodie est , & Scoticam Teutonicæ esse dialectos quis neget ? uti à Saxoni-

bus nomen, ita & linguam mutuatos esse, vero sit simile: quin & iidem Saxones orientem versus veteres fines egressi Borussos & Transsilvanos, qui hodie appellantur, Germanice loqui docuerunt. etiam Livonia, licet in Sarmatia Europæa sita sit, quia tamen versus Occidentẽ sinuoso tractu reflectitur, & à Vandalis proximis insessa est, Germaniæ annumeratur; eamque ob causam Rigensis Archiepiscopus, qui in Livonia est, inter Germanicos antistites recensetur. at enim quod in Gallia Germanis, id in Germania Illyriis usu venit, ut suæ ibi dominationis vestigia relinquerent alte impressa: nam & hodie Marcomani seu Moravi, Quadi sive Silesi, ac denique Boëmi, qui omnes priscis Germaniæ finibus continentur, Illyrica seu Slavica lingua utuntur, atque eadem adeo, quæ inter

Istros, Dalmatas, Bosnenseis, Bulgaros, ac denique per totam Sarmatiam Europæam Superiorem in usu est. Hac ergo se tenus Germaniæ quasi naturale Imperium in Gallias & Sarmatias effudit; quod jure gentium longe ulterius progressum est: nam postquam Imperium, quod in secunda regum nostrorum familia à Carolo magno incepit, qui Galliam primum, dein Germaniam, ac totam fere Italiam tenuit, ad Germanos translatum est, omnes illæ Provinciæ in Italia & extra Italiam in limite nostro sub Imperio Occidentali & Imperii Germanici legibus ordinatæ sunt. Itaque Sequani, Sclabi, Leuci, Mediomatrices, & in his Lotharingia, Lucemburgensis ac Namurcensis Ditio cis Rhenum & Mosam, & inter Rhodanum & Alpeis Segusiani, Viberi & Veragri, qui hodie Valesiani,

lesiani; Sabaudi item & Allobroges Imperio & legibus Imperii parent. regnum etiam Arelatense, antequam in potestatem regum nostrorum veniret, sub Imperio fuit: cuius rei memoria post sublatam Imperii jurisdictionem aboleri minime potuit. nam & hodie in sermone vulgi interior Rhodani ripa Imperii, citerior Regni nomine indigetatur. translatum autem fuit Imperium ad Germanos ab Othone I. Henrici Aucupis Filio mansitque in eius familia ad Othonem III. nepotem, qui veritus, ne Imperium à patre & avo in Germania firmatum ad Italos, aut etiam Græcos transferretur, legem tulit, qua scitum est, licere solis Germanis Principibus Imperatorem eligere. Id ut facilius Otho impetraret, cum Gregorio V. Saxone sobrino suo, quem post eiectum Roma Cre-

ſcentium & Iohannem Græcum expulſum in ſedem reſtituerat, poſteris æque damnoſa ac ignominioſa pactione tranſegit, ut qui Rex Romanorum deinceps crearetur, non prius Imperator & Auguſtus haberetur, quam eum Rom. Pont. inauguraſſet. ita Rom.Pont.ab Imperatoribus primum creati aut conſtitui ſolitus, arbitrium ſummi interChriſtianos principatus conſtituendi ad ſe paulatim traxit. id circa annum Chriſti I Ↄ C C C C X C V I I accidit. poſtea Carolus I V. eandem legem renovavit, ſub Bullæ Aureæ nomine in Comitiis Norimbergenſib. V. Eid. Ianuar. Anno C I Ↄ C C C L V I. publicatę, quæ & hodie inter Germanos magna relligione ſervatur, is ſuo periculo, ſed ſero, ſenſit, quorſum pertineret ius illud, quod ſibi in inaugurandis Imperatoribus R. Pontifex ſumpſit, ut ſcilicet

licet liceret ei, à quo accipere debuit leges, quas vellet, prō inaugurationis pretio imponere. siquidem Innocentius VI. non aliter coronam per ministros ipsi imponi passus est, quam ille jurejurando se obstrinxisset, Romæ aut in Italia iniussu Pontificis diutius non moraturum. ut non immerito Fr. Petrarcha, qui tunc temporis floruit, indignabundo animo miratus sit, quænam ista superbia esset, principem Romanum publicæ libertatis auctorem libertate privare, ut cuius esse debent omnia, ipse non sit suus. in hæc enim verba ad ipsum Carolum Imperatorem scribens vir optimus & sua ætate doctissimus prorupit. Ab Othone III. jus ac potestatem Imperatores eligendi, ut ambitioni ac turbis obviam iretur, ad VII-viros contractam esse vulgo persuasum

est;

est; videlicet, Moguntinum, Coloniensem, & Trevirensem Episcopos; Comitem Palatinum Rheni, Ducem Saxoniæ, & Brandeburgicum Marchionem, atque his additum fuisse Boëmiæ tunc ducem, nunc regem, cui locus est, si quando accidat, ut VII-viri in ferenda sententia paribus suffragiis inter se dissideant. sed melioris antiquitatis periti aliter sentiunt, Germanicorum annalium fide edocti diu post Othonem III. tam reges Germaniæ quam Imperatores, sicuti antea fieri consueverat, à populis & Principibus fuisse renunciatos. Friderici II. Imperium, qui Anno Ch. CIↃ CCL. è vita migravit, nullam VII-virorum mentionem à Scriptoribus Germanicis fieri, qui omnia eligendis Imperatoribus Comitia ad hoc usque tempus ab omnibus Imperii ac regni principibus sive

sacris

ſacris ſive ſolutis nullo diſcrimine celebrari ſolita concorditer memorant ; ut eam VII-virorum inſtitutionem inter annum cIↃ CCL. & cIↃCCLXXX. cepiſſe neceſſe ſit; etſi conjecturæ locus detur, circa tempora comitiorum, quibus poſt longum interregnum Rodolphus Habspurgenſis Comes Auſtriæ familiæ hodie potentiſſimæ conditor Rex appellatus eſt, atque, ut putat Onufrius Panuinus, in magno Concilio Lugdunenſi II. quod à Gregorio x. Placentino anno poſt Rodolphi electionem celebratum fuit, probatam ac confirmatam. quanquam Nic. Ciſnerus I. C. vir alioqui Germanicæ antiquitatis perquam gnarus contrarium aſſerat, aut certe diverſa longe, in Oratione de Othone III. & Conſiliorum Imperatoriorum inſtituto edita tradat. nec minus pleriſque ſuſpe-

ſpectum eſt, quod vulgo itidem jactatur, regis Boëmiæ partes eſſe, ut paribus ſuffragiis interveniat; cum ei tertium in dicenda ſententia locum nominatim Aurea Caroli IV. Bulla tantum attribuat. quod ab ipſo tanquam rege Boëmiæ tunc inſtitutū, minime tamen à ſucceſſoribus eius poſtea ſervatum fuit. Imperium autem, quod vocant, in tria omnino membra dividitur, omnium caput & princeps eſt Imperator. ſequuntur ii, quos diximus, Principes; ac præterea ex ſacro ordine Archiepiſcopus Magdeburgicus Germaniæ primas, Salsburgenſis, Bremenſis, ac denique Rigenſis, quibus ſubſunt XLV. circiter Epiſcopi, inſuper Miſnenſis, Babenbergenſis, & Ratiſponenſis, qui Archiepiſcoporū poteſtati exempti ſunt. dein ſequuntur cœnobiorum multi præſules, & antiſtitæ. poſt

Palatinum, Saxonem, & Brandeburgicum, alii etiam Palatini, Duces, & Marchiones, Lantgravii item, Burgh-gravii, Comites, Domini, Barones, Primi, quique quatuor ex singulorum numero præcipui, dein plures, quorum non ita definitus est numerus; quippe qui pro temporum ratione & Imperatorum arbitrio mutatur, augetur, minuitur. atque illi fere omnes Principes etiam in Italia ab Imperatore in fidem accipiuntur, & fide data, si mandatis imperialibus non obediunt, aut bellum contra Imperii leges suscipiunt, proscribuntur, & bonis ac possessionibus mulctantur: & deficientibus hæredibus masculis fere Ditiones & possessiones eorum ad Imperatorem redeunt. Tertium membrum Civitates liberæ constituunt, quæ sunt hodie LX. cum prius plus quam XC. numerarentur

tentur. Ex his constat respublica Germanorum; quæ sic ea ratione vocari potest, quod quamvis Imperator primum, dein reliqui Principes, ac postremo Civitates liberæ suas quæque ditiones, jura, consuetudines, & subditos, in quos ipsis ius vitæ & necis est, habeant; tamē quia simul omnes Imperio subditi sunt, & ipse Cęsar Imperii caput, Imperii legibus est obnoxius; universi reipublicę unius speciē exhibent. quoniam vero Ditiones singulorum ita permistę invicem sunt, ut crebras de finibus & juribus inter ipsos controversias oriri necesse sit, ideo Consilia communia inter eos instituta sunt, singula in singulis decem circulis, in quos Germaniæ Provinciæ omnes distributæ sunt anno huius seculi XXII. cum prius sex tantum circuli essent. quanquam & aliæ constitutorū circulorum

causæ aſſignentur, nempe ut eſſet, unde Senatus Imperii, qui tunc ſumma cum autoritate jus dicebat, ſuppleretur, deinde ut paci publicæ conſuleretur, ac leges Imperii latæque ſententiæ executioni demandarentur: nam circulorum Conſilia nullam vere juriſdictionem, ſed deliberationem duntaxat de executionis modo & ordinãda re bellica auxiliiſq; manu armata expediendis habent. primo circulo continetur Franconia, in qua III. Epiſcopi. ſecundo, Noricum & Baioaria, in quo vis VI. Epiſcopi. tertio, Auſtria & Tirolenſis ditio, in qua itidẽ VI. Epiſcopi. quarto, Suevia, in qua III. Epiſcopi, & Virtembergenſis principatus, plurimæq; civitates liberæ. quinto Alſatia Inferior, in qua XI. Epiſcopi, Duces Sabaudiæ & Lotaringiæ: nam ſuperior tota eſt Ditionis Auſtriacæ. ſexto, Palatinatus

tusRheni,in quo III.viriEcclesiastici. septimo, Vestphalia,in qua VIII. Episcopi. præterea Frisia Orientalis, Dux Iuilaci & Cliviæ, Comes Valdecius. octavo, Saxonia superior, Misnia & Lusatia,in queis VII.Episcopi,Dux Saxoniæ VII-vir, DuxPomeraniæ, Marchio Brandeburgicus VII-vir, Princeps Anhaltinus, Gedanum civitas,aliæ.nono,Saxonia Inferior, in qua Archiepiscopi Bremensis & Magdeburgensis,Episcopi V.etiam RexDaniæ propter possessiones, atque Holsatiam imprimis, quas in Imperio obtinet,Duces Brunsvicensis, Megalopolensis & Luneburgensis.decimo, denique Burgundia Superior sive Sequani,in queis Vesuntinus Archiepiscopus.is circulus abAustriacis Burgundiæ Principibus nuper additus, in quo & præcipui Belgici Proceres comprehendi voluerunt.

runt. his consiliis Princeps, aut aliquis ex primaria nobilitate in unoquoq; circulo præficitur, cui quatuor Consilarii attribuuntur, Ad graviores causas inter Principes & Civitates decidendas ordinata est Spiræ Camera, cui præest Princeps aliquis, seu Comes, seu Baro. Assessores huic hodie quinque à Cæsare dantur; inque his tres è Comitum aut Baronũ ordine Præsides; à VII-viris X. ab Austria I. à Burgundia I. à sex circulis XVIII. ab quatuor circulis, in eo numero comprehensis Austria & Burgundia Provinciis, sex quibus omnibus, qui in universum XLI. Cæsar præsidem summum primariumque judicis Cameralis nomine præficit. atq; hæc quidem privato juri inter Principes singulos & Civitates disceptando Consilia instituta sunt. Verum quæ ad Imperii majestatem, rempub. & jus universorum

ſorũ pertinent, ut cum de pace, de bello, de tributis in communis belli ſumptus imponendis, de fœderibus, de ſociis, de legum latione, abrogatione aut interpretatione, de moneta, & cęteris huiusmodi rebus agitur, de iis in ordinum Comitiis (diætas vocant) quæ quo loco & tempore commodum videtur, indicere Imperatori jus eſt, deliberatur. iis Imperator, Principes, aut Principum & Civitatum legati intereſſe, inſtare, ſupplicare, intercedere poſſunt pro dignitatis gradu & ſuffragiorum prærogativa, quam iuxta conſuetudines & leges in Imperio promulgatas & receptas obtinent.

Huic reipublic. Germanicæ ex tot Principibus, tam Germania, in qua, uti explivicamus, juriſdictioni Imperiali ſubſunt, quam extra Germaniam ad Imperium pertinentibus tot civita-

tibus, adde etiam fœderatis populis compositæ, quid in omni antiquitate conferri possit, non video; nisi aut Amphictionum consessū ab Amphictyone Atheniensium rege Deucalionis F. Promethei N. ad Thermopylas & apud Delphos institutum, qui XII. Græciæ populos complectebatur; aut Achæorum denique Concilium, quod sub Arato Sicyonio maxime immensum viguit. verum hæc cum Germania comparata, quasi musca ad Elephantum. nam facile fuit, ut populi inter se contermini exteriorum injuriis obnoxii, cum alter alterius ope indigerent, una convenirent, & idem sentirent communis salutis tuendæ causa: quemadmodum & facile ii conventus aut externis opibus aut domesticis dissensionibus postea dissoluti sunt; quamvis eorum umbra quædam etiam

ſub Romanis Imperatoribus remanſerit. mirum vero tot potenteis populos, non vicinorum metu, aut ulla neceſſitate adductos, in hanc ſtatus formam conſenſiſſe, & ſemel acceptam per tot ſecula tam conſtanter retinuiſſe, ut nullum robuſtius corpus, licet ex debilibus plerumque membris conflatum, ſi ſingulos ſpectes, aut hodie ſit, aut olim fuiſſe homines meminerint. & quod magis admirabile eſt, cum ex diverſis adminiſtrationum generibus conſtet, ſumma concordia ab eo tempore inter eos extitit; niſi ſi quando ſemina diſſenſionum inter eos jacta ſunt, quibus id effectum eſt, ut excuſſo Imperii jugo, Pontifices in Italia rerum potiti ſint, & ad alias nationes atque adeo Germanos ipſos paulatim Pontificii nominis terror pervaſerit, ſalva tamen & incolumi in Ger-

mania ad nostra usque tempora Imperii maiestate. sed exorto Luthero, distractis Principum & populorum animis, & quo sibi ac Religioni prospicerent, diversas se in factiones scindentibus, Carolus v. tot successibus elatus, arridente fortuna occasionem arripuit Imperii, cujus ipse pars erat, sibi suisque proprio jure asserendi. id sibi tot victorias spondere atque adeo sibi deberi tum confidebat, tum vero & rem tentare honorificum & quodammodo necessarium existimabat, nam cum aliquot ante annos, ut Imperium in familia firmaret, Ferdinandum fratrẽ regem Romanorum Colonię renuntiasset, id VII-viri & alii Germani Principes, quod contra Carolinę constitutionis leges factum esse dicerent, magnopere improbabant, & sine VII-virorum consensu potuisse fieri negant. itaque & eo

nomine

nomine Saxo, Hessus, Vilelmus & Ludovicus Baioari fratres libertatis Germanicæ tuendæ causas clam fœdus icerant cũ Francisco, qui centum aureorum millia in eam rem apud Bajoaras deposuerat, ut in promptu essent, si quid inopinati accideret. Sed cum in causa religionis post proscriptum Lutherum diversa diversis temporibus Imperii decreta edita fuissent, quibus fere receptæ & antiquæ Relligionis auctoritas asserebatur, & ne quid in eius præjudicium fieret, severe cavebatur, undique prementibus Gallis, huius seculi anno XLIV. Spiræ post multas disceptationes in comitiis postremo constitutum est, Cæsar daret operam, ut ex sententia piorum juxta & doctorum virorum ratio iniretur de emendando Ecclesiæ statu, cujus emendationis formula præscriberetur: ipsi vicissim

ciſſim Principes idem facerent, quo proximis Comitiis facta utriuſque collatione de communi conſenſu ad Dei gloriam aliquid ſtatueretur, quod in poſterum eo uſque obſervaretur, donec publicum & liberum Concilium in Germania peragendum, aut ſaltem nationis Germanicæ conventus celebrari poſſet: interea pacem inter ſe colerent omnes, nullique motus Relligionis ergo excitentur: Eccleſiaſtici cetus, utram, utram Relligionem profiteantur, facultates utrobique ſuas obtineant, ex iiſque miniſtris, ſcholis & egenis, quantum ſat erit, erogetur.